ŠILALĖS RAJONO PARTNERYSTĖS VIETOS VEIKLOS GRUPĖ

VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA

ŠILALĖS RAJONO 2014 – 2020 METŲ KAIMO PLĖTROS STRATEGIJA

ŠILALĖS VVG TERITORIJA, 2014 -2020 METAI

Šilalė

2015

TURINYS		Psl.
I DALIS. KAS MES: ESAMA SITUACIJA IR MŪSŲ SIEKIAI		
1.	VVG vertybės, VVG teritorijos vizija iki 2023 m. ir VVG misija	4
2.	VVG teritorijos socialinės, ekonominės bei aplinkos situacijos ir gyventojų poreikių analizė	5
3.	VVG teritorijos stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (SSGG)	23
4.	VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas prioritetine tvarka	27
II DALIS. KOKIE MŪSŲ PRIORITETAI IR TIKSLAI?		
5.	VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys	30
6.	VPS prioritetų, priemonių ir veiklos sričių sąsaja su ESIF teminiais tikslais ir EŽŪFKP prioritetais bei tikslinėmis sritimis	31
7.	VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)	32
III DALIS. KAIP PASIEKSIME UŽSIBRĖŽTUS TIKSLUS?		
8.	LEADER metodo principų bei horizontaliųjų principų ir prioritetų įgyvendinimas	36
9.	VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas	49
10.	VPS įgyvendinimo veiksmų planas	56
11.	VPS finansinis planas	63
12.	VPS įgyvendinimo rodikliai	64
13.	VPS įgyvendinimo vidaus stebėsena ir valdymas	67
IV DALIS. PRIEDAI		
1 priedas. VVG teritorijos situacijos analizei naudojama 2011 m. statistinė informacija apie VVG teritorijos gyventojus: VVG teritorijos gyventojai ir jų pasiskirstymas pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietovę, užimtumą, socialinę padėtį		72
2 priedas. VVG teritorijos situacijos analizei naudojama 2013 m. statistinė informacija apie VVG teritorijos gyventojus: VVG teritorijos gyventojai ir jų pasiskirstymas pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietovę, užimtumą, socialinę padėtį		74
3 priedas. VVG teritorijos situacijos analizei naudojamos 2011, 2013 m. statistinės informacijos dokumentai (ne viešai prieinama informacija)		76
4 priedas. VPS analizių lentelės su nuorodomis į statistinės informacijos šaltinius		128
5 priedas. VPS analizių paveikslai su nuorodomis į statistinės informacijos šaltinius		135
6 priedas. VVG įstatų kopija		139
7 priedas. VVG narių sąrašas, narių mokymų pažymėjimų kopijos		148
8 priedas. VVG administracijos darbuotojų sąrašas, gyvenimo aprašymai		158
9 priedas. VVG teritorijos gyventojų poreikių analizės rezultatai		164
10 priedas. VVG teritorijos gyventojų poreikių analizės papildoma informacija (protokolai, anketų, apklausų, projektinio pasiūlymo formos, anketų suvestinė, susirinkimų aprašas su dalyvių sąrašais)		188
11 priedas. Duomenys apie gyventojų skaičių VVG teritorijoje pagal tautybę		224
12 priedas. Tauragės teritorinės darbo biržos Šilalės skyriaus raštas		253
13 priedas. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie LR finansų ministerijos raštas		254
14 priedas. Šilalės rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus raštai		259
15 priedas. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie LR Žemės ūkio ministerijos raštas		261
16 priedas. Informacija apie 2007-2013 metų įgyvendintus vietos projektus		263
17 priedas. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie LR finansų ministerijos raštas		265
18 priedas. VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro raštas		267
19 priedas. NVO apklausos forma ir rezultatų suvestinės		269

20 priedas. Lietuvos aviacijos muziejaus, Šilalės Vlado Statkevičiaus muziejaus raštai	280
21 priedas. Šilalės rajono savivaldybės kultūros centro raštas	283
22 priedas. Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos Šilalės rajono skyriaus raštas	288
23 priedas. Šilalės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro raštas	289
24 priedas. VVG veiklos darbo grupių sąrašas	290
25 priedas. VVG įstatų, valdybos, veiklos darbo grupių sudarymo protokolas	291
26 priedas. VVG kolegialaus valdymo organo narių sąrašas, sutikimai dėl atstovavimo	298
27 priedas. VPS rengimo planas, VPS rengimo darbo grupės sąrašas, VPS rengimo plano ir darbo grupės suformavimo protokolas, mokymų dėl VPS rengimo dalyvių sąrašai	302
28 priedas. VPS rengimo darbo grupės susirinkimų protokolai	315
29 priedas. VVG kolegialaus valdymo organo narių privačių interesų deklaracijos	330
30 priedas. VVG valdybos mokymų pažymėjimų kopijos	355
31 priedas. VVG narystės stojamojo ir metinio mokesčio nustatymo protokolas	362
32 priedas. VVG narystės tinkle pažymėjimas	364
33 priedas. Finansinės atskaitomybės dokumentai už praėjusius ir ataskaitinius finansinius metus, atsiskaitymo su valstybės biudžetais pažymos	365
34 priedas. VVG narystės aprašas, valdybos darbo reglamentas, dokumentų tvirtinimo protokolai	370
35 priedas. Kiti VPS rengimo dokumentai (pritarimų rengti VPS suvestinė, susitikimų dėl VPS rengimo eigos aprašas, dalyvių sąrašai)	379
36 priedas. Prioritetų, priemonių bei kitos informacijos dėl VPS aptarimo su vietos gyventojais protokolas	446
37 priedas. Partnerystės sutartys su Lietuvos ir užsienio VVG, kita veiklos tinkluose ir bendradarbiavimo informacija	450
38 priedas. VVG valdymo aprašymas	494
39 priedas. Įsipareigojimas dėl VPS	496
40 priedas. VVG visuotinio narių susirinkimo, kurio metu pritarta VPS, protokolas, dalyvių sąrašas, kita dokumentacija	497
41 priedas. VPS išsiuntimo Tauragės regiono plėtros tarybai įrodantys dokumentai	509

I DALIS. KAS MES: ESAMA SITUACIJA IR MŪSŲ SIEKIAI

1. VVG vertybės, VVG teritorijos vizija iki 2023 m. ir VVG misija

1.1.	Informacija apie VVG Šilalės rajono partnerystės vietos veiklos grupė (toliau – Šilalės VVG, VVG) **įsteigta** 2007 m. gegužės 10 d., įregistruota 2007 m. birželio 13 d. VVG **įsteigė** Teresė Jankauskienė, Laima Tubutienė, Giedrius Vasilkevičius (7 priedas). VVG **būstinė** yra adresu Lokystos g. 36, Šilalė, LT-75129. VVG yra savanoriška asociacija, atstovauja Šilalės rajono kaimo gyventojų interesams, įtraukia vietos gyventojus į vietos problemų sprendimo būdus. Šilalės VVG veiklą vykdo vadovaudamasi **asociacijos valdymo struktūra** (žr.5 priedo pav.1): VVG administracija ir 4 veiklos darbo grupės (24 priedas) yra pavaldžios VVG pirmininkui, VVG pirmininkas ir VVG pirmininko pavaduotojas atsiskaito VVG visuotiniam narių susirinkimui. VVG valdyba susidaro iš 11 asmenų ir atsiskaito VVG visuotiniam narių susirinkimui. Šilalės VVG sudaro 26 **nariai** (7 priedas), pilietinės visuomenės atstovai sudaro 58 proc., verslo – 38 proc., valdžios - 4 proc. narių (žr.5 priedo pav.2). **VVG administracijos** funkcijas 2007 – 2013 m. laikotarpiu vykdė 6 administracijos darbuotojai, 2014 - 2020 m. laikotarpiu vykdys 4 administracijos darbuotojai (VVG projekto vadovas, projekto administratorius, projekto finansininkas, projekto viešųjų ryšių specialistas (8 priedas). VVG **valdybą** sudaro 6 moterys ir 5 vyrai, iš jų 4 jaunimo atstovai, iš kurių 2 vyrai ir 2 moterys (26 priedas). Valdybos nariai atstovauja trims sektoriams: 3 verslo atstovai sudaro 27 proc., 5 pilietinės visuomenės atstovai - 46 proc., 3 valdžios atstovai– 27 proc. valdybos narių (žr.5 priedo pav. 3).
1.2.	VVG vertybės Šilalės VVG kasdienė veikla vykdoma vadovaujantis įdiegtomis organizacijos v**ertybėmis**: **partnerystė** – įtraukiami trijų sektorių atstovai (verslo, vietos valdžios ir pilietinės visuomenės), siekiant įgyvendinti subalansuotus visų sektorių interesams aktualius veiksmus kaimo plėtrai; **bendruomeniškumas** – vykdomos VVG teritorijos bendrumą skatinančios, gyventojus telkiančios veiklos, skatinamas gyventojų grupių būrimasis, bendrų problemų sprendimo būdų paieškos procesai, bendruomeniškumas ugdomas įvairiais renginiais, veiklomis, bendruomeniškumo vertybės įdiegtos į kasdieninę veiklą, pasveikinant kiekvieną bendruomenės pirmininką su gimimo diena, dalyvaujant kaimo bendruomenių renginiuose, rodant kiekvieno asmens ir organizacijos svarbą; **kompetencija** – VVG administracinis kolektyvas atrenkamas pagal keliamus aukštus kompetencijos projektų valdymo ir administravimo srityje reikalavimus, VVG valdymo organo narių ir administracijos kvalifikacija nuolat keliama dalyvaujant mokymuose, seminaruose, siekiant efektyvaus ir skaidraus lėšų įsisavinimo; **skaidrumas ir viešumas** – nuolat palaikomas dialogas su vietos gyventojais asmeniškai ir informacinėmis priemonėmis (internetinis puslapis adresu www.silalesrvvg.lt, vietos spauda), dalyvaujant visuomeninėje veikloje, nuolat viešinant Šilalės VVG vykdomą veiklą, procesus, skiriamą paramą, dokumentus, t. y. taikoma įvairovė komunikacijos ir atsiskaitymo gyventojams priemonių; **pilietiškumas ir savanorystė** – Šilalės VVG minimos valstybinės šventės, pagerbiami nusipelnę ir aktyvūs vietos gyventojai, bendruomenių lyderiai, Šilalės VVG administracija, nariai inicijuoja ir dalyvauja įvairiose pilietinėse akcijose („Būk matomas

	kelyje“, „Darom“ ir pan.), dalyvauja parko „Auginkime bendruomeniškumą“ tvarkymo talkose, lanko vienišus senelius, daugiavaikes šeimas Kalėdų proga.
1.3.	VVG teritorijos vizija iki 2023 m. Šilalės VVG VPS yra paremta SSGG analizės veiksnių tarpusavio ryšiais, t. y. stiprybes stengtasi išnaudoti galimybėms įgyvendinti ir grėsmių neigiamam poveikiui sumažinti, silpnybes stengtasi neutralizuoti pasinaudojant galimybėmis. Suformavus VPS prioritetus ir priemones, išsikėlus priemonių tikslus, buvo suformuota **VVG teritorijos vizija iki 2023 m**.: VVG teritorija – patraukli gyventi ir dirbti, bendruomeniškumo ir partnerystės vertybėmis paremta gyvenamoji aplinka, kurioje sudarytos palankios sąlygos kurti ir plėtoti verslus, veikia stiprūs bendradarbiavimo mechanizmai, prieinamos bendrosios ir socialinės paslaugos, atitinkančios vietos gyventojų poreikius, VVG teritorija garsėja kultūra, papročiais, kultūriniu paveldu, sudarytos sąlygos nuolatiniam gyvenimo kokybės gerinimui.
1.4.	VVG misija Būdami patikima, vieša ir kompetentinga organizacija, sudarome sąlygas VVG teritorijos gyventojams kuo paprastesniu būdu pasinaudoti parama kaimo plėtrai, skatiname kaimo plėtros dalyvių bendradarbiavimo struktūrų kūrimąsi, išteklių telkimą, kad parama būtų įsisavinama kuo efektyviau, būtų vykdomos ilgalaikės plėtros iniciatyvos, paremtos sektorių partneryste, taip pat aktyviname kaimo gyventojus, siekiant, kad parama kaimo plėtrai pasiektų kuo daugiau naudos gavėjų, kad parama būtų skirta aukščiausios kokybės ir daugiausiai pridėtinės vertės kuriančioms iniciatyvoms. Plėtodami teritorinius ir tarptautinius ryšius su partneriais siekiame įsisavinti gerąją patirtį, vykdyti novatoriškas veiklas pasitelkiant teritorinius ir tarptautinius projektus, siekiant kuo didesnės VVG teritorijos pridėtinės vertės kūrimo.

2. VVG teritorijos socialinės, ekonominės bei aplinkos situacijos ir gyventojų poreikių analizė

2.1.	Pagrindiniai VVG teritorijos duomenys, teritorijos išskirtinumas ir identitetas

Šilalės VVG atstovauja visą Šilalės rajoną, išskyrus rajono/savivaldybės centrą – Šilalės miestą (toliau – Šilalės VVG teritorija arba VVG teritorija). Toliau VPS tekste Šilalės rajono su savivaldybės centru teritorija įvardinama kaip Šilalės rajonas. VVG teritorija **geografiniu** požiūriu yra vakarų Lietuvoje, Tauragės apskrities šiaurinėje dalyje, VVG teritorija yra Žemaitijos krašto dalis ir ribojasi su Rietavo, Telšių, Kelmės, Tauragės, Šilutės ir Klaipėdos rajonais.

Administraciniu požiūriu VVG teritorija priklauso Tauragės apskričiai ir yra strategiškai puikioje geografinėje padėtyje: vakaruose per Klaipėdos apskritį geri jūriniai ryšiai su kitais Baltijos, Europos regionais, VVG teritoriją kerta automagistralė Klaipėda – Vilnius (*Situacijos rodiklis (toliau –R)1*). VVG teritorijos bendras plotas yra 1185 km^2 tai sudaro 1,8 proc. Lietuvos bei 26,9 proc. Tauragės apskrities (toliau – apskritis, regionas) teritorijos[1]. Daugiau nei pusę VVG teritorijos ploto (55,57 proc.) sudaro žemės ūkio naudmenos, miškai sudaro 28,48 proc., vandens telkiniai – 2,51 proc., keliai ir užstatyta teritorija - 4,02 proc., kita žemė - 9,42 proc. viso bendro ploto[2]. Pagal **administracinį suskirstymą**, Šilalės VVG teritoriją sudaro kaimo vietovės, suskirstytos į 13 seniūnijų: Bijotų, Bilionių, Žadeikių, Pajūrio, Palentinio, Šilalės kaimiškoji,

[1] https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize , http://www.silale.lt/go.php/lit/ilales-miesto-seniunija
[2] http://www.nzt.lt/go.php/Lietuvos%20Respublikos%20%C5%BEem%C4%97s%20fondas28

Didkiemio, Upynos, Kvėdarnos, Kaltinėnų, Laukuvos, Traksėdžio, Tenenių (žr.5 priedo pav.4). Pagal **gyvenamąsias vietoves**, VVG teritorijoje yra 7 miesteliai (Kaltinėnai, Kvėdarna, Laukuva, Pajūris, Teneniai, Upyna ir Žvingiai), 414 kaimų, vienkiemių (viensėdžių) nėra[3]. Lyginant su Šilalės rajono vietos plėtros 2007-2013 m. strategijos duomenimis, 2007 m. Šilalės VVG teritorijoje buvo 435 kaimai, kas rodo kaimų nykimo tendenciją (*R2*).

Gyventojų skaičius Šilalės VVG teritorijoje nuo 2011 iki 2013 m. sumažėjo (gyvenamose vietovėse iki 200 gyventojų sumažėjo nuo 11067 iki 10536 gyventojų, gyvenamose vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų sumažėjo nuo 8364 iki 7970 gyventojų, gyvenamose vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų – nuo 1597 iki 1520 gyventojų), tačiau gyventojų procentinis pasiskirstymas pagal **gyvenamąsias vietoves** nepakito: vyrauja nedideli kaimai, didžioji dalis gyventojų gyvena kaimuose iki 200 gyventojų (53 proc.), kaimuose nuo 201 iki 1000 gyventojų (40 proc.) (*R3*). Mažiausias gyventojų skaičius tenka kaimams nuo 1001 iki 2999 gyventojų (7 proc.). Viensėdžių ir miestelių nuo 3000 iki 6000 VVG teritorijoje nėra (1, 2 priedai). Mažoms iki 200 gyventojų gyvenvietėms, kuriose gyvena 53 proc. visų VVG teritorijos gyventojų, sunku sukurti ir išlaikyti socialinę infrastruktūrą, tokiose gyvenvietėse silpnas kultūros, pramogų, parkų, švietimo, globos ir kitų socialinės infrastruktūros įstaigų prieinamumas. Šilalės rajono **gyventojų tankis** yra mažiausias apskrityje (22,4 gyv./km 2011 m. ir 21,5 gyv./km 2013 m.)[4], tai rodo, kad VVG teritorijoje vyrauja ne tik nedideli kaimai, bet ir tai, kad VVG teritorija yra mažai urbanizuota (*R4*).

Šilalės VVG teritorijos **išskirtinumą ir identitetą** daugiausiai įtakoja **istorija ir kraštovaizdis**: VVG teritorija yra istorinės Karšuvos žemės dalis, garsėja piliakalnių gausa, senkapiais, šventvietėmis, po vandeniu slepiasi kūlgrindos, plyti didelės ir turtingos Varnių ir Pagramančio regioninių parkų teritorijos, nemažai valstybės saugomų draustinių. Kraštas didus miškais, kalvomis, upėmis, Paršežerio ir Dievyčio ežerų pakrantėse plėtojamos rekreacinės teritorijos. VVG teritorija garsi aukščiausia Žemaitijos kalva Medvėgaliu, ant kurio kasmet vyksta Medvėgalio menų festivalis. Šilalės VVG teritoriją kerta Akmenos vandens maršrutas, nacionalinė Jūros upės vandens trasa. Upė Jūra yra dešimta pagal ilgį Lietuvos upė ir pasižymi rėvų gausa, vaizdingais slėniais, todėl įtraukta į nacionalinių vandens turizmo trasų specialųjį planą ir yra mėgstama turistų. Nacionalinio lygmens autoturizmo specialiajame plane Šilalės rajonas įtraukiamas į Žemaitijos kelių autoturizmo trasą, kuri reprezentuoja Žemaitijos istoriją, kultūrą ir kraštovaizdžio įvairovę (*R5*).

VVG teritorijoje gausu **kultūros paveldo objektų**, veikia keletas unikalių muziejų (pirmasis Lietuvoje senienų muziejus – Dionizo Poškos Baubliai (iki šiol stebinantis analogo neturintis gamtos stebuklas), Lietuvos aviacijos muziejaus padalinys - Stasio Girėno gimtinė, Lembo kaime kalbininko Kazimiero Jauniaus tėviškė – muziejus, Upynos liaudies amatų muziejus). VVG teritorijoje yra 14 įspūdingo grožio krikščionių-katalikų bažnyčių, viena iš jų – Girdiškės Švč. Mergelės Marijos Snieginės bažnyčia, kurios altorius sukomponuotas iš ąžuolo šakų ir yra vienintelis toks Lietuvoje (*R6*).

VVG teritorijoje puoselėjamas **tautinis ir kultūrinis paveldas**: organizuojama tradicinė amatų Kalėdinė mugė, kur prekiauja vietos amatininkai, skamba liaudies dainos, rodomi tradicinių amatų plenerai, vyksta tradiciniai renginiai (*R7*). Didelę svarbą VVG teritorijoje turi **bendruomeninis judėjimas**, kuris įsibėgėjo 2007 – 2013 m. ir yra koordinuojamas Šilalės VVG. Tokio judėjimo reikšmė didelė – bendruomeniškumo ir partnerystės principų įgyvendinimo dėka sustiprintas kaimo ir kaimo nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO) vaidmuo socialiniame gyvenime, vykdomos bendros visuomenei didelę naudą nešančios veiklos (pvz. įkurtas bendruomenių paskas „Auginkim bendruomeniškumą“) (*R8*).

2.2.	VVG teritorijos gyventojų poreikių analizė

[3] www.silale.lt , https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surasymas

[4] https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize, duomenų reikšmė apima ir savivaldybės centrą

Analizuojant esamą Šilalės VVG teritorijos situaciją, Šilalės VVG daug dėmesio skyrė kaimo žmonių poreikiams ištirti ir analizuoti, siekiant išsiaiškinti vietos gyventojų požiūrį į VVG teritorijos situaciją, sužinoti pagrindines problemas bei lūkesčius, siūlomus sprendimo būdus. Vietos poreikių išsiaiškinimas padeda priimti tinkamus strateginius sprendimus, gyventojų poreikių tyrimo procesas aktyvina kaimo žmones, jie įsitikina, kad paisoma jų nuomonės ir norų, kad jie yra svarbūs tolimesnių veiksmų sprendimų priėmimo dalyviai, todėl aktyviau įsitraukia į vietos plėtros veiksmus. Šilalės VVG stengėsi surinkti kuo platesnę informaciją apie VVG teritorijos žmonių poreikius, identifikuojant gyventojų interesus bei problemas ir tuo pačiu siekiant, kad surinkta informacija reprezentuotų visos VVG teritorijos kaimo gyventojų nuomones. Informacijos rinkimas, apklausų organizavimas pradėtas vykdyti 2014 m., gyventojų poreikiams išsiaiškinti buvo derinami kiekybiniai ir kokybiniai **gyventojų poreikių tyrimo metodai**: dokumentų ir statistinės informacijos analizė, gyventojų poreikių analizės metodai, aprašyti žemiau.

Anketinis vertinimas (apklausa) pasirinktas dėl galimybės apklausti gana didelį gyventojų skaičių, pasitelkiant standartizuotus klausimus. Metodas suteikė gana išsamios ir lengvai apdorojamos informacijos apie gyventojų problemas, įžvalgas į vietos situaciją, poreikius. Anketavimas buvo adresuotas trims tikslinėms grupėms: VVG teritorijoje veikiančių kaimo bendruomenių, bendruomeninių organizacijų ir kitų NVO nariams (bendrai įvardinamiems kaip bendruomenės), VVG teritorijoje gyvenantiems jauniems asmenims (16 – 29 metų amžiaus), verslo atstovams (VVG teritorijoje veikiančių mažų ir labai mažų įmonių savininkams, amatininkams, ūkininkams, fiziniams asmenims, vykdantiems verslą arba planuojantiems imtis verslo). Apklausų formos buvo parengtos ir patvirtintos VVG valdymo organo narių, išdalintos ir surinktos susitikimų su bendruomenėmis metu, renginių metu, el. priemonėmis. Apklausoje dalyvavo ir teisingai užpildytas anketas grąžino 1247 VVG teritorijos gyventojų (701 bendruomenių narys, 311 jaunimo ir 235 verslo atstovų).

Seniūnijų grupinių apklausų metu buvo įtraukti kiekvienos VVG teritorijos seniūnijos gyventojai (aktyvistai). Apklausos metu buvo išsiaiškintos gyvenimo tendencijos, pasireiškusios per pastaruosius 2-3 metus, svarbiausios ir reikalingiausios vietos plėtros priemonės, buvo nustatytos atskirų teritorijų problemos (bendros, jaunimo, moterų, socialinės atskirties žmonių), išryškintos vietovių stiprybės, silpnybės, grėsmės ir galimybės, suformuotos vizijos. Seniūnijų susitikimuose dalyvavo seniūnai, bendruomenių pirmininkai, nariai, kiti VVG teritorijos aktyvūs gyventojai, kurie bendrai pasitelkiant diskusijų metodą užpildė apklausos anketas, parengtas ir patvirtintas VVG valdymo organo narių. Seniūnijų grupių apklausose dalyvavo 119 gyventojų.

NVO, privatūs fiziniai ir juridiniai asmenys teikė **projektinius pasiūlymus**, kurių formas parengė ir patvirtino VVG valdymo organo nariai, ir kurios buvo išdalintos susitikimų su gyventojais, bendruomenėmis, verslininkais, amatininkais metu, el. priemonėmis. Iš viso Šilalės VVG gavo 58 projektinius pasiūlymus (16 verslo ir 42 viešuosius), kuriuose potencialūs projektų pareiškėjai pateikė konkrečius turimų problemų sprendimo būdus, įvardinant galimas sukurti ir išlaikyti darbo vietas, reikiamą projektų lėšų sumą, siektinus rezultatus, tęstinę veiklą ir kt.

Pasitelkiant aukščiau išvardintus tyrimo metodus, buvo surinktas **reprezentatyvus** skaičius duomenų apie Šilalės VVG teritorijos gyventojų problemas, poreikius, iš viso apklausti 1424 gyventojai (abiejų lyčių, įvairaus išsilavinimo) iš visų 13 seniūnijų, todėl tyrimo duomenys reprezentuoja visą VVG teritoriją. **S**urinkti tyrimo duomenys buvo **suvedami** į laikmenas, tuomet **apdorojami** naudojant aprašomosios statistikos metodus: duomenys sugrupuoti, sudaromos dažnių lentelės, procentinė reikšmė. Gyventojų poreikių analizės duomenys pavaizduoti lentelėmis, grafikais, visi rezultatai ir apibendrinimai pateikiami 9 priede, papildomi gyventojų poreikių analizės dokumentai pateikiami 10 priede.

2.3.	VVG teritorijos socialinė situacija

Nuo 2009 iki 2013 m. VVG teritorijos **gyventojų skaičius** sumažėjo 2209 arba 9,93 proc. 2011 m. VVG teritorijos gyventojų skaičius buvo 21 028, o 2013 m. – 20 026, t. y. sumažėjo 1002 gyventojais arba 4,76 proc. (žr.4 priedo lentelė 1) (*R9*). Gyventojų mažėjimo tendencija būdinga visos šalies ir apskrities mastu, tačiau VVG teritorijos gyventojų skaičiaus procentinis pokytis 2009 - 2013 m. ir 2011 - 2013 m. laikotarpiais buvo didesnis už šalies ir apskrities rodiklius (*R10*). Pagrindinės gyventojų skaičiaus mažėjimo priežastys – **neigiama natūrali gyventojų kaita** (mirtingumas viršija gimstamumą) ir **neigiamas migracijos saldo** (išvykstantys viršija atvykstančius). Analizuojant natūralios kaitos dinamiką VVG teritorijoje 2011 -2013 m., pastebima, kad gimusiųjų skaičius išlaikė labai nežymias didėjimo tendencijas: gimusiųjų per metus skaičius išaugo nuo 242 iki 243 (0,41 proc.), o mirusiųjų skaičius padidėjo nuo 305 (2011 m.) iki 308 (2013 m.) arba 1 proc.[5], dažniausia mirtingumo priežastis – kraujotakos sistemos ligos[6] (*R11*). 1000-čiui VVG teritorijos gyventojų tenkantis **gimusiųjų skaičius išaugo** nuo 11,5 iki 12,13 gimusiųjų, kai šalyje sumažėjo nuo 11,26 iki 10,06, apskrityje sumažėjo nuo 11,13 iki 10,24 (žr.5 priedo pav.5), tačiau augimas lemiamas ir spartesnio gyventojų skaičiaus mažėjimo palyginus su šalies ir apskrities teritorijomis (*R12*). Lyginamuoju laikotarpiu neigiama natūrali gyventojų kaita didėjo ir šalyje (75 proc. augimas), ir apskrityje (32 proc. augimas), ir Šilalės VVG teritorijoje (3 proc. augimas) (žr.4 priedo lentelė 2). Nors Šilalės VVG teritorijoje neigiama natūrali kaita augo lėčiausiai, pagal neigiamą natūralią kaitą, tenkančią 1000-čiui gyventojų, 2011 m. VVG teritorijos rodiklis (-3) buvo didesnis už šalies (-2,18) ir mažesnis už apskrities (-4,17), kai 2013 m. Šilalės VVG rodiklis (-3,25) buvo mažesnis ir už šalies (-3,91), ir už apskrities (-5,74) rodiklius. Tačiau Šilalės VVG teritorijoje išlieka neigiama natūrali gyventojų kaita, kuri lemia **gyventojų senėjimo tendenciją** (*R13*), stipriai išryškėjančią gyventojų poreikių analizės rezultatuose, t. y. senėjanti kaimo vietovių demografija lemia tai, kad jaunimui kaimo vietovės tampa vis mažiau patrauklesnės gyventi ir dirbti (9 priedas) (*R14*).

Nepalankia aplinkybe gyventojų skaičiaus kaitos tendencijoms VVG teritorijoje išlieka **neigiamas migracijos saldo**. Nuo 2011 iki 2013 m. neto vidaus ir tarptautinė migracija išliko neigiama ir VVG teritorijoje (- 405 2011 m., - 224 2013 m.), ir šalyje (- 38178 2011 m., - 16807 2013 m.), ir apskrityje (- 1730 2011 m., - 1102 2013 m.) (žr.4 priedo lentelė 3). VVG teritorijoje tarptautinė neigiama neto migracija mažėjo didesniais tempais (74,88 proc.) nei šalies (55,98 proc. mažėjimas) ir apskrities mastu (63,07 proc. mažėjimas), o vidaus neto migracija sumažėjo 13,13 proc., kai apskrities mastu išaugo 33,61 proc. Tuo tarpu neigiama gyventojų kaita (natūrali kaita ir neto migracija), tenkanti 1000-iui gyventojų, 2011 m. Šilalės VVG teritorijoje (-22) viršijo šalies (-15) ir apskrities (-19) rodiklius, 2013 m. Šilalės VVG teritorijoje neigiama gyventojų kaita (-15) sumažėjo 21 proc., tačiau viršijo šalies rodiklį (-10). Lyginant migracijos rodiklius, tenkančius 1000-iui gyventojų, Šilalės VVG teritorijoje 2011 m. vidaus ir tarptautinė neto migracijos rodiklis (-19) viršijo šalies (-15) ir apskrities (-15) rodiklius, 2013 m. Šilalės VVG teritorijoje 1000-iui gyventojų tenkanti neigiama neto migracija buvo lygi 12, kai šalyje – 10, apskrityje – 10, t. y. viršijo apskrities ir šalies rodiklius 20 proc. (žr.5 priedo pav.6) (*R15*). Neigiamas migracijos saldo rodo mažėjantį VVG teritorijos demografinį potencialą, kas lemia mažėjančias galimybes pritraukti daugiau darbo jėgos ir užtikrinti ekonomikos augimą ateityje. Kaip rodo gyventojų poreikių analizė, sprendimui išvykti iš kaimo, ypač jaunų žmonių tarpe, pirmiausiai įtaką daro mažos darbo galimybės ir mažos pajamos kaime, taip pat mažas užimtumo priemonių pasirinkimas. Jaunų žmonių iki 40 metų išvykimas iš VVG teritorijos įvardinamas kaip viena svarbiausių VVG teritorijos silpnybių, o emigracijos spartėjimas, lemiantis didėjantį gyventojų mažėjimą, darbo jėgos mažėjimą, įžvelgiamas kaip viena pagrindinių VVG teritorijos grėsmių (9 priedas) (*R16*).

---

[5] http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=14939 , http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=2992

[6] Šilalės rajono savivaldybės vykdomų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo 2014 metų ataskaita, http://www.silale.lt/go.php/lit/Silales-rajono-savivaldybes-tarybos-49-posedzio-vykusio-2015-m-vasario-19-d-sprendimai--/4683

Gyventojų pasiskirstymas **pagal amžių** nuo 2011 iki 2013 m. pakito nežymiai: sumažėjo gyventojų iki 19 m. dalis nuo 26,12 iki 24,42 proc., gyventojų nuo 20 iki 69 m. amžiaus kategorija nežymiai išaugo nuo 60,01 iki 61,12 proc., ir nedaug išaugo vyresnių nei 70 m. gyventojų dalis nuo 13,87 iki 14,46 proc. (žr.4 priedo lentelė 4). VVG teritorijoje sumažėjo visų amžiaus grupių gyventojų, išskyrus gyventojus nuo 20 iki 29 m. amžiaus (kurių skaičius nežymiai išaugo 95 gyventojais arba 3,65 proc.), ir gyventojus amžiaus grupėje nuo 50 iki 69 m. amžiaus (kurių skaičius išaugo 53 gyventojais arba 1,19 proc.) (1, 2 priedai) (*R17*). VVG teritorijoje gyventojų iki 14 m. lyginamuoju laikotarpiu sumažėjo 398 gyventojais arba 11,42 proc., kai pensinio amžiaus gyventojų (65 m. ir vyresni) sumažėjo 195 gyventojais arba 4,99 proc. (1, 2 priedai)[7], t. y. VVG teritorijoje vyrauja demografinio senėjimo procesas, kurio tendencijas patvirtintina ir aukštas demografinės senatvės koeficientas: 100-ui vaikų iki 14 m. tenkantis pagyvenusių žmonių (65 metų ir vyresni) skaičius auga (2011 m. - 112, 2013 m. - 120) (*R18*), nors yra mažiausias lyginant su regiono (2011 m. - 122, 2013 m. - 127) ir šalies (2011 m. - 120, 2013 m. - 124) rodikliais (žr.4 priedo lentelė 5).

Tik VVG teritorijoje 2013 m. gyventojai nuo 10 iki 19 m. sudarė didesnę dalį (15,37 proc.) nei šalies (11,40 proc.) ir apskrities (13,53 proc.) mastu, tačiau vaikų skaičius bendroje gyventojų struktūroje mažėja (*R19*), kaip ir darbingo amžiaus gyventojų, kurių VVG teritorijoje sumažėjo 481 asmenimis arba 3,51 proc. 2013 m. VVG teritorijoje gyveno 9617 jaunų žmonių iki 40 metų, t. y. 48,08 proc. Visų VVG gyventojų. 2011 m. darbingo amžiaus gyventojai sudarė 63 proc., 2013 m. - 66 proc. visų gyventojų (*R20*). Palyginus su šalies ir apskrities rodikliais, darbingo amžiaus gyventojų šalyje mažėjo 2,9 proc., apskrityje – 3,45 proc., šalyje 2011 ir 2013 m. darbingo amžiaus gyventojai sudarė 67, apskrityje – 66 proc. gyventojų. VVG teritorijoje 2013 m. 70 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų dalis (14,46 proc.) buvo didesnė nei šalyje (13,63 proc.) ir apskrityje (14,41 proc.).[8] Darbo jėga yra svarbi ūkio ir verslo plėtrai, todėl aktualesnis tampa gyvenamosios ir ekonominės aplinkos gerinimo klausimas. Gyventojų, ypač jaunų žmonių, migracija į miestus ir užsienį lemia gyventojų senėjimą ir keičia gyventojų **amžiaus struktūrą**. Būtent šias statistinės informacijos prielaidas patvirtino gyventojų apklausų duomenys: gyventojų vienos opiausių problemų yra susijusios su emigracija, visuomenės senėjimu, gyventojų mažėjimu, jaunų žmonių išvykimu, nykstančiais kaimais. Šio proceso priežastimis įvardintas darbo vietų trūkumas, žemas pragyvenimo lygis (9 priedas) (*R21*).

VVG teritorijoje nuo 2011 iki 2013 m. gyventojų pasiskirstymas **pagal lytį** procentine dalimi nepakito (1, 2 priedai). Didesnę dalį gyventojų sudaro moterys (51 proc.), vyrai - 49 proc. visų gyventojų, tačiau kas antras 70 m. ir vyresnis gyventojas yra moteris (*R22*). Palyginimui, šalyje ir apskrityje gyventojai pagal lytį pasiskirstė taip: 2011 ir 2013 m. šalyje vyrai sudarė 46 proc., moterys – 54 proc., apskrityje vyrai sudarė 47 proc., moterys – 53 proc. visų gyventojų[9]. Gyventojų poreikių analizė rodo, kad moterys ir jauni asmenys labiausiai kenčia dėl mažų įsidarbinimo galimybių kaime (9 priedas) (*R23*).

Pagal **tautybę**, didžiausią dalį (99,97 proc.) gyventojų sudaro lietuviai, rusai - 0,01 proc., kitų tautybių (rumunai, italai, ukrainiečiai, vokiečiai, lenkai) gyventojai sudaro po 0,02 proc. VVG teritorijos tautinė sudėtis yra beveik vienalytė (11 priedas), kai šalies mastu 2011 ir 2013 m. lietuviai sudarė 84,16 ir 86,27 proc. gyventojų atitinkamai[10], kas rodo Šilalės VVG nepatrauklumą gyventi kitų tautybių gyventojams (*R24*).

Pagal **išsilavinimą**, didžioji VVG teritorijos gyventojų dalis yra įgiję pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą (75,23 proc.) (žr.5 priedo pav.7), rodiklis yra aukščiausias lyginant su apskrities (69,10 proc.) ir šalies (60,16 proc.) rodikliais (*R25*). VVG teritorijoje ganėtinai maža dalis gyventojų yra įgiję aukštąjį (8,48 proc., šalyje – 21,24 proc., apskrityje – 11,61 proc.) ir aukštesnįjį/

---

[7] https://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surasymas , https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize
[8] https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize
[9] https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles
[10] https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize

specialųjų vidurinį išsilavinimą (13,18 proc., šalyje – 16,92 proc., apskrityje – 17,09 proc.). Neturinčių išsilavinimo gyventojų dalis Šilalės VVG teritorijoje (3,09 proc.) taip pat viršija šalies (1,66 proc.) ir apskrities (2,22 proc.) rodiklius, tad viena iš svarbesnių problemų yra gyventojų perkvalifikavimas, kadangi dirbančiųjų turima kvalifikacija iš dalies nebetenkina darbdavių, o nedirbantiesiems labai sunku įsidarbinti būtent dėl turimos kvalifikacijos neatitikimo (*R26*).

Analizuojant gyventojų sudėtį pagal **ekonominį aktyvumą**, 2011 m. VVG teritorijoje užimti gyventojai sudarė 34,34 proc., ekonomiškai neaktyvūs - 52,30 proc., bedarbiai – 13,36 proc. visų VVG teritorijos gyventojų. Užimtųjų rodiklis buvo mažesnis nei apskrities (48,22 proc.) ir šalies (45,38 proc.) rodikliai (*R27*). Ekonomiškai neaktyvių gyventojų dalis buvo didesnė (52,30 proc.) nei šalies (43,35 proc.) ir apskrities (29,87 proc.) mastu, tuo tarpu bedarbiai VVG teritorijoje sudarė 13,36 proc. (*R28*), t. y. mažesnę dalį nei apskrityje (14,25 proc.) ir didesnę nei šalyje (11,26 proc.) (žr.4 priedo lentelė 6). Nors 2011 - 2013 m. užimtųjų skaičius VVG teritorijoje išaugo 5,10 proc., vadovaujantis Lietuvos darbo biržos 2011 ir 2013 m. duomenimis, bedarbių skaičius išaugo ir Šilalės VVG (1,45 proc.), ir apskrities (13,35), ir šalies (16,73 proc.) mastu (1, 2, 12, 13 priedai) (žr. 4 priedo lentelė 10)[11] (*R29*).

Pagal **pragyvenimo šaltinį**, 2011 m. duomenimis tik trečdalis (33,34 proc.) Šilalės rajono gyventojų gyvena iš darbo užmokesčio, verslo pajamų ir žemės ūkio veiklos, kai šalies mastu šiuos pragyvenimo šaltinius nurodo 38,62 proc., apskrities mastu – 32,96 proc. gyventojų (žr.4 priedo lentelė 7) (*R30*). Beveik trečdalio (31,41 proc.) VVG teritorijos gyventojų pragyvenimo šaltiniai yra valstybės, šeimos, kitų asmenų išlaikymas (apskrityje - 30,51 proc., šalyje – 28,49 proc.). Šilalės rajone pensiją ir pašalpą gaunančių dalis sudaro 32,57 proc., apskrityje – 33,51 proc., šalies mastu – 30,57 proc. Šilalės rajone 2011 m. senatvės pensijas gavo 4926 asmenys, o 2013 m. senatvės pensijas gavo 4801 asmenys, t. y. gaunančių pensijas sumažėjo 2,5 proc. Gyventojų sandara pagal pragyvenimo šaltinį ir tendencijos rodo, kad motyvaciją dirbti ir siekti gerovės stabdo ilgalaikis pašalpų mokėjimas, santykinai aukštas socialinių išmokų lygis (*R31*), kas stipriai išryškėja ir kaimo gyventojų poreikių analizėje (9 priedas).

Gyventojų pasiskirstymas pagal pragyvenimo šaltinį rodo, kad didelė VVG teritorijos gyventojų dalį sudaro socialinės rizikos, socialinės atskirties asmenys, tačiau lyginamuoju laikotarpiu VVG teritorijoje **socialinę atskirtį** patiriančių asmenų skaičius mažėjo beveik visose grupėse: socialinės rizikos šeimų sumažėjo nuo 116 iki 105 šeimų arba 18,86 proc., vaikų, augančių socialinės rizikos šeimose, sumažėjo nuo 270 iki 246 arba 8,89 proc., skurdą patiriančių asmenų sumažėjo nuo 7 631 iki 5 248 arba 31,23 proc., pašalpų gavėjų sumažėjo nuo 5 599 iki 3630 arba 35,17 proc., neįgalių asmenų sumažėjo nuo 2 398 iki 2 159 arba 9,97 proc., tačiau išaugo vienišų, socialinės rūpybos ar globos reikalaujančių asmenų skaičius nuo 162 iki 173 arba 6,7 proc. (VPS 1, 2, 14 priedai) (žr.4 priedo lentelė 8) (*R32*).

Nepaisant socialinės atskirties asmenų skaičiaus mažėjimo, 2013 m. VVG teritorijoje 1000-iui gyventojų teko 5,24 rizikos šeimų (kai apskrityje - 5,16, šalyje – 3,44), 13 rizikos šeimose augančių vaikų (kai apskrityje - 11,43, šalyje – 6,79), teigiamai galima vertinti stipriai sumažėjusį pašalpų gavėjų skaičių lyginamuoju laikotarpiu: 2013 m. 1000-iui gyventojų teko 181 pašalpų gavėjas (kai apskrityje -156, šalyje -193) (žr. 4 priedo lentelė 9), tačiau socialinės apsaugos poreikis išlieka aukštas (*R33*). Statistinės tendencijos patvirtinamos gyventojų poreikių analizės rezultatais: gyventojai įvardino, kad tarp sričių, kuriose situacija gerėja, yra socialinio darbo su rizikos grupės šeimomis sritis, vienišų ir su negalia asmenų priežiūra. Tarp remtinų sričių įvardintos „plėtoti paslaugas vienišiems vyresnio amžiaus ir/arba su negalia žmonėms“, kadangi dėl emigracijos ir kitų priežasčių vis daugiau senų kaimo gyventojų lieka vieni, be artimųjų ir priežiūros. Gyventojai socialinę atskirtį įvardino kaip vieną pagrindinių VVG teritorijos problemų (9 priedas) (*R34*), o mažėjantis užimtumo lygis, ribotos galimybės įsidarbinti gali lemti didėjantį skurdo lygį.

[11]Darbo rinka skaičiais 2014, https://www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Documents/2014%20leidinys%20skaiciais.pdf , https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize

Šilalės rajone oficialiai nefiksuojamas skaičius asmenų, **sergančių priklausomybės ligomis** (14 priedas), tačiau vadovaujantis mirties statistika dėl išorinių priežasčių, pastebimas lyginamuoju laikotarpiu išaugęs mirusiųjų dėl alkoholio sąlygotų priežasčių skaičius: 2012 m. buvo 34,2 atvejai/100 tūkst. gyv., 2013 m. šis skaičius siekė 27,6/100 tūkst. gyv., t. y. atvejų skaičius sumažėjo, kas gali lemti tai, kad sergančiųjų priklausomybės ligomis nuo alkoholio skaičius mažėja. Mirusiųjų skaičius dėl narkotinių medžiagų lygus 0, todėl darytina išvada, kad VVG teritorijoje sergančių asmenų skaičius priklausomybės ligomis dėl narkotinių medžiagų lygus 0 arba yra mažas. Pažymėtina, kad didžioji dalis Šilalės rajone įvykusių mirčių dėl išorinių priežasčių (prie kurių priskiriamos alkoholio sąlygotos priežastys) yra VVG teritorijoje. Gyventojų poreikių apklausose socialinės atskirties žmonių problemomis įvardintas alkoholizmas ir socialinių įgūdžių trūkumas (9 priedas), todėl priklausomybės ligų prevencija, darbas su socialinės atskirties žmonėmis išlieka svarbus, ypač atkreipiant dėmesį į gyventojų psichinę sveikatą, kadangi gyventojų mirtingumas dėl savižudybių lyginamuoju laikotarpiu išaugo nuo 33 iki 55 arba 67 proc.[12] (*R35*).

Apžvelgiant gyventojų poreikių analizės rezultatus, VVG teritorijos **socialinė situacija** atitinka **gyventojų apklausose** (9 priedas) išryškėjusias pagrindines problemas: spartus gyventojų, ypač jaunų žmonių, mažėjimas, emigracijos procesas, senėjanti visuomenė, bedarbystė.

Visos šios priežastys lemia gyvenviečių, ypač rečiausiai apgyvendintų, nepatrauklumą naujiems gyventojams, jauniems žmonėms pasilikti gyventi ir dirbti. Gyventojai pabrėžia socialinės atskirties žmonių problemas, tokias kaip alkoholizmą ir gyvenimiškų įgūdžių trūkumą, visa kas turi gyventojų mažėjančiai motyvacijai dirbti ir siekti gerovės. Gyventojai pastebėjo VVG teritorijos sritis, kuriose situacija gerėja, tarp kurių buvo socialinio darbo su rizikos grupės šeimomis ir vienišų ir su negalia asmenų priežiūros paslaugų sritys, tačiau pabrėžiama kad vis dar yra poreikis plėtoti paslaugas vienišiems vyresnio amžiaus ir/arba su negalia žmonėms, kadangi dėl emigracijos ir kitų priežasčių vis daugiau vyresnio amžiaus gyventojų lieka vieni, be artimųjų ir priežiūros. Gyventojai socialinę atskirtį įvardino kaip vieną pagrindinių VVG teritorijos problemų, kuriai spręsti siūlė kurti bendruomenines paslaugas, darbo vietas, didinti užimtumą vykdant socialines ir kitas susijusias veiklas. Gyventojų pagrindiniai poreikiai siejasi su siekiu mažinti gyventojų emigraciją, kuriant darbo vietas, geresnes sąlygas verslui, ypač jauniems žmonėms ir moterims, gerinti gyvenamąją aplinką, sudarant įvairesnes užimtumo formas, kurti naujas paslaugas, didinti bendradarbiavimą tarp skirtingų sektorių, telkiant materialinius ir žmogiškuosius išteklius (9 priedas).

VVG teritorijos socialinė situacija atitinka **VVG teritorijos viziją**, kadangi gyventojai savo vizijoje mato VVG teritoriją su išaugusiu gyventojų skaičiumi, ypač jaunų asmenų ir jaunų šeimų daugėjimu, todėl vizijos siejasi su VVG teritorijos gyvybingumo siekiais, kad gyventojai neišvyktų iš VVG teritorijos, kad išvykę sugrįžtų (9 priedas).

2.4. VVG teritorijos ekonominė situacija

2011 m. VVG teritorijoje buvo 6038 **užimtųjų**, daugiausiai kurių dirbo žemės ūkio, miškininkystės, žuvininkystės sektoriuje (57,65 proc.), paslaugų sektoriuje dirbo 14,46 proc., pramonės – 10,67 proc., švietimo - 9,79 proc., statybos – 6,94 proc. užimtųjų (13 priedas) (žr.5 priedo pav.8) (*R36*). Didelis užimtumas žemės ūkio sektoriuje turi įtakos bendroms užimtumo tendencijoms VVG teritorijoje, išryškina sezoninio užimtumo bei bedarbystės kaimo vietovėse problemas. Užimtųjų skaičius per 2011 - 2013 m. išaugo 308 užimtaisiais arba 5,10 proc., kai šalyje užimtųjų skaičius išaugo 3,13 proc., apskrityje sumažėjo 9,05 proc.[13] (*R37*). VVG teritorijos užimtųjų skaičius išaugo žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės (8 proc.), pramonės (10 proc.) ir paslaugų sektoriuose (5 proc.), sumažėjo švietimo (9 proc.) ir statybos (6,4 proc.) sektoriuose

[12] Šilalės rajono savivaldybės vykdomų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo 2014 metų ataskaita, http://www.silale.lt/go.php/lit/Silales-rajono-savivaldybes-tarybos-49-posedzio-vykusio-2015-m-vasario-19-d-sprendimai--/4683

[13] https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize

(*R38*). VVG teritorija vis dar stipriai priklauso nuo žemės ūkio, miškininkystės, žuvininkystės sektorių - užimtųjų dalis 2013 m. šiame sektoriuje dvigubai viršijo apskrities rodiklį, šalies rodiklį viršijo net septyniais kartais (*R39*). Šalyje ir apskrityje 2013 m. didžiąją dalį užimtųjų sudarė pramonės ir paslaugų sektorių (84 ir 56 proc. atitinkamai) užimtieji[14].

Nedarbo lygis vertinamas kaip vienas iš ekonomikos sveikatos rodiklių ir lyginamuoju laikotarpiu VVG teritorijoje mažėjo nuo 9,4 iki 9,2 proc., šalyje mažėjo nuo 15,4 iki 11,8 proc., apskrityje - nuo 11,3 iki 10 proc.[15] (žr.4 priedo lentelė 10). Nedarbo lygio mažėjimas tiesiogiai siejamas su darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimu: VVG teritorijoje – 3,51 proc., apskrityje - 3,45 proc., šalyje – 2,9 proc.[16], todėl nedarbo problema išlieka svarbi (*R40*). 2011 m. Šilalės rajone buvo įregistruoti 2099 bedarbiai, iš jų 1657 arba 78,94 proc. gyveno VVG teritorijoje (12 priedas) (žr.4 priedo lentelė 9) (*R41*). Lyginamuoju laikotarpiu **bedarbių** išaugo ir rajone (2,81 proc.), ir VVG teritorijoje (1,45 proc.), t. y. didžioji rajono bedarbių dalis (77,90 proc.) išliko VVG teritorijoje (*R42*), kurioje registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis sumažėjo 2,13 proc., nors registruotų bedarbių skaičius išaugo iki 1681 arba 1,45 proc. Registruotų bedarbių didėjimas VVG teritorijoje (1,45 proc.) yra mažiausias lyginant su rajono, šalies ir regiono rodikliais, todėl bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykio neigiamas pokytis VVG teritorijoje yra mažiausias (12 priedas) (žr.4 priedo lentelė 10).

Kasmet registruojamų **laisvų darbo vietų** skaičius Šilalės rajone didėjo: 2011 m. užregistruota 1056, 2013 m. – 1185 laisvos darbo vietos (12,22 proc. augimas) (*R43*), iš jų 84 proc. laisvų darbo vietų sudaro neterminuoti darbo pasiūlymai (12 priedas) (žr.4 priedo lentelė 11) (*R44*). Lyginamuoju laikotarpiu Šilalės rajone su laisvų darbo vietų augimu išaugo (14,10 proc.) ir vidutinis mėnesinis bruto **darbo užmokestis** (apskrityje – 5 proc., šalyje – 12 proc. augimas), tačiau nepaisant aukščiausio augimo lyginant su regiono ir šalies rodikliais, 2013 m. rajone vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis buvo 3 proc. mažesnis už apskrities ir 27,6 proc. mažesnis už šalies vidurkį (žr.4 priedo lentelė 11) (*R45*). Remiantis gyventojų poreikio analizės rezultatais, VVG teritorijos gyventojų kokybei daugiausiai įtakos turi pajamos ir materialinė padėtis, todėl santykinai mažas atlyginimo rodiklis yra viena pagrindinių priežasčių jaunų asmenų ir gyventojų neigiamos migracijos (9 priedas).

ES struktūrinė parama ir **Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai** (toliau – EŽŪFKP) **parama** 2011 - 2013 m. pasiekė Šilalės VVG teritoriją: įsisavinta 39,296 mln. eurų ES struktūrinių fondų[17] ir 73,634 mln. eurų EŽŪFKP paramos (15 priedas) (*R46*). Įgyvendinti 27 ES struktūrinių fondų paramos projektai, iš kurių 22 arba 81,50 proc. įgyvendino savivaldybė, savivaldybei pavaldžios įstaigos ir įmonės, tik 1 arba 3,7 proc. projektų įgyvendintas verslo, 4 projektai arba 14,8 proc. įgyvendinti NVO. Šiuo metu įgyvendinami 2007 - 2013 m. laikotarpio ES struktūrinių fondų 6 projektai už 6,398 mln. eurų, iš kurių tik vienas verslo projektas. Iš ES paramos kaimo plėtrai 2,2 mln. eurų įsisavinta per Šilalės VVG 2007-2013 m. vietos plėtros strategiją: įgyvendinti 53 viešosios paskirties ir 6 verslo projektai, sukurta 19 darbo vietų (16 priedas). ES paramos fondų lėšomis įgyvendintų projektų tendencijos rodo, kad ES lėšų pagalba kuriama sąlyginai mažai darbo vietų, didžioji dalis paramos lėšų įsisavinti biudžetinių ir pavaldžių įstaigų, NVO (*R47*). Gyventojų poreikių analizės duomenimis, gyventojų gyvenimo kokybė nuo 2012 m. pagerėjo: pagerėjo gyvenamoji aplinka, išaugo VVG teritorijos patrauklumas, sutvarkyta sporto, kultūros, poilsio infrastruktūra ir aikštynų prieinamumas (9 priedas) (*R48*).

2011-2013 m. laikotarpiu veikiančių ūkio subjektų, užsiimančių **alternatyvia ne žemės ūkio veikla** VVG teritorijoje, skaičius išaugo 50 ūkio subjektų arba 13,19 proc. 2013 m. pradžioje VVG teritorijoje veikė 429 ūkio subjektai, iš kurių didžiąją dalį (36 proc.) sudarė paslaugų įmonės, 24 proc. - didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto

---

[14] https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize
[15] https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize
[16] https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize
[17] http://www.esparama.lt/igyvendinami-projektai , http://www.esparama.lt/gautos-ir-vertinamos-paraiskos1

įmonės (G sektorius), pramonės sektoriaus įmonės - 10 proc. (13 priedas) (žr. 4 priedo lentelė 12). Lyginamuoju laikotarpiu sumažėjo pramonės įmonių nuo 60 iki 43 arba 28 proc., G sektoriaus įmonių sumažėjo nuo 123 iki 103 arba 16 proc. (*R49*), išaugo statybos įmonių nuo 25 iki 29 arba 16 proc., paslaugų įmonių nuo 150 iki 155 arba 3 proc. VVG teritorijoje gana didelę dalį alternatyvios veiklos ūkio subjektų sudaro G sektoriaus subjektai (31 proc.), kaip ir šalies (22 proc.) ir apskrities mastu (25 proc.)[18], VVG teritorijoje ūkio subjektų augimas (13,19 proc.) buvo didesnis nei šalyje (8,9 proc.) ir apskrityje (8,2 proc.), tačiau kuriasi tik smulkaus ir vidutinio verslo subjektai *(R50)*. Lygiagrečiai ūkio subjektų skaičiaus augimo išaugo ir **savarankiškai dirbančiųjų** asmenų skaičius Šilalės rajone nuo 847 (iš jų 658 dirbantys pagal verslo liudijimą, 189 – pagal individualios veiklos pažymą) iki 1006 (iš jų 713 dirbantys pagal verslo liudijimą, 293 – pagal individualios veiklos pažymą) arba 19 proc. (1, 2 priedai), tačiau 2013 m. savarankiškai dirbančiųjų asmenų skaičius sudarė tik 15,85 proc. visų užimtųjų (*R51*). Gyventojų poreikių analizėje gyventojai pabrėžė vyraujantį silpną gyventojų verslumą (9 priedas) (*R52*).

VVG teritorijoje veikia tik **smulkaus ir vidutinio verslo** (toliau - SVV) ūkio subjektai, t. y. **stambaus ne žemės ūkio subjektų** VVG teritorijoje nėra (13 priedas) (*R53*). VVG teritorijoje 2013 m. veikė 429 alternatyvia ne žemės ūkio veikla užsiimantys SVV subjektai (žr.4 priedo lentelė 12), iš jų 6 arba 1,4 proc. kaimo turizmo sodybos[19](*R54*). 2013 m. VVG teritorijoje 85,2 proc. veikiančių ūkio subjektų sudarė mikro įmonės, turinčios iki 10 darbuotojų (apskrityje – 74 proc., šalyje - 78 proc.), iš jų 84 proc. samdė iki 4 darbuotojų (apskrityje – 69 proc., šalyje -72 proc.), tik 1,7 proc. samdė nuo 50 iki 249 darbuotojų (apskrityje ir šalyje - 4 proc.) (13 priedas) (žr.4 priedo lentelė 13). Tendencijos rodo, kad VVG teritorijoje dominuoja mikro įmonės (*R55*).

Bendruomeninio ir socialinio verslo VVG teritorijoje nėra (17 priedas) (*R56*), tačiau matomos tokio verslo idėjinės užuomazgos: prekyba amatų mugėse, pradedantis veikti NVO ir amatininkų klasteris, t. y. formuojasi bendradarbiavimo mechanizmai, kurių poreikis stipriai matomas gyventojų poreikių analizėje (9 priedas) (*R57*).

Svarbiausios VVG teritorijos **ne žemės ūkio ekonominės veiklos** yra paslaugos, didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas (G sektorius), pramonė: šių sričių ūkio subjektai sudaro 70 proc. visų alternatyvios veiklos subjektų ir įdarbina 63 proc. ne žemės ūkio sektoriaus darbuotojų (13 priedas) (žr.5 priedo pav.8). Gyventojų poreikių analizėje verslo subjektai patvirtino dominuojančias ekonominės veiklos sritis: apklaustieji daugiausiai užsiėmė smulkia prekyba, paslaugomis, žemės ūkio produktų perdirbimu (9 priedas). VVG teritorijos **pramonės įmonės** nėra didelės, dominuoja medienos apdirbimo (viena didžiausių UAB „Šilalės mediena“ (apie 150 darbuotojų)), baldų gamybos (UAB „Danrima“, UAB „Uosis“ (apie 30 darbuotojų) ir kt.), maisto pramonės (UAB „Grimeda“, UAB „NATANGA IR ROVISA“, UAB „Pitlius“ (iki 150 darbuotojų) ir kt.), statybinių medžiagų gamybos (UAB „Lankmelita“, UAB „RAIMEX“ (apie 50 darbuotojų) ir kt.) įmonės[20] (*R58*).

VVG teritorijos ekonomikai didelę svarbą turi **susisiekimo** paslaugos, infrastruktūra. Automagistralė A1 išlieka pagrindiniu susisiekimo tiltu, kur vyrauja pagrindiniai sunkiojo transporto srautai. Kelių tinklas VVG teritorijoje yra pakankamai išplėtotas (*R59*), tačiau vietinės reikšmės kelių (iš viso ilgis 1633 km) 42 proc. sudaro žvyro danga, kai kelių su patobulinta danga ilgis yra tik 103 km. Didžiausia problema susisiekime yra žemiausios kategorijos kelių tinklas ir jo kokybė. Tarp jų – lauko keliai iki pavienių sodybų, jų grupių ir rekreacinių vietovių, pavienių vietovių ir paveldo objektų[21]. Gyventojų poreikių analizėje išryškėja tai, kad dėl pagrindinių paslaugų kaime trūkumo, gyventojai turi dažnai vykti į rajono centrą, todėl prasta kelių būklė yra

[18] https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize
[19] http://www.silale.lt/index.php?559599701
[20] http://silale.lt/index.php?559599701
[21] Šilalės rajono savivaldybės strateginis plėtros planas iki 2020 metų, http://silale.lt/index.php?-1915121345 , https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize

itin opi problema, kuri apriboja kaimiškose vietovėse gyvenančių žmonių ir verslo subjektų susisiekimo galimybes (9 priedas) (*R60*).

Analizuojant **komunalinį ūkį**, centralizuotai šilumą tiekia UAB „Šilalės šilumos tinklai“, kurių tiekiama šiluma yra generuojama 3 VVG teritorijos katilinėse ir kurių vis didesnę dalį vartojamo kuro balanse užima biokuras, priskiriamas vietiniams ir atsinaujinantiems energijos ištekliams. Tačiau VVG teritorijos didžioji dalis (83 proc.) šilumos vartotojų šilumą gamina vietiniuose įrenginiuose, kurie pasižymi didesne tarša. VVG teritorijoje elektros energiją tiekia ir elektros tinklų priežiūrą atlieka AB „LESTO“. Skirstomajame tinkle esančios transformatorinės pastotės linijos yra gana geros būklės ir gali praleisti žymiai didesnę galią nei vartojama šiuo metu. Centralizuoto vandens tiekimo aprėptis VVG teritorijoje yra apie 44 proc., o nuotekų valymo tik apie 11 proc., nuotekų problema išryškėja gyventojų poreikių analizėje (9 priedas). Buitinių atliekų surinkimo VVG teritorijoje sistema apima apie 46 proc. gyventojų. Kokybiškas mobilusis ryšys yra prieinamas beveik visoje VVG teritorijoje, išskyrus miškingas teritorijas. Gyventojai turi galimybę naudotis nemokamu internetu viešosios bibliotekos filialuose. Rajono teritorijos bendrojo plano sprendiniuose suplanuota visuose kaimiškųjų seniūnijų centruose sudaryti sąlygas įrengti plačiajuosčio duomenų perdavimo tinklo įrangą (*R61*). Vadovaujantis rajono bendruoju planu, Šilalės rajono inžinerinės infrastruktūros vystymo dėka didės būstų aprūpinimas reikiamomis komunalinėmis paslaugomis ir gyventojams bus sudarytos sąlygos tinkamai higienai, sveikai gyvenamajai aplinkai, komfortui[22].

Lyginamuoju laikotarpiu mažmeninės **prekybos**, išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų prekybą, apyvarta išaugo 20 proc. (Šilalės rajone - 13 proc.) ir 2013 m. siekė daugiau nei 47 mln. eurų, tačiau prekyba VVG teritorijoje nėra stipriai išplėtota dėl nedidelės vartotojų rinkos, mažos perkamosios galios, kaimiškųjų vietovių gyventojų paplitusio gyvenimo būdo (gyventojai valgo namuose, vartoja savus produktus, savo užaugintas daržoves). Dėl šių veiksnių prekyba VVG teritorijoje sudaro tik 22 proc. visos Šilalės rajono mažmeninės prekybos apyvartos (18 priedas)[23] (*R62*).

VVG teritorijoje vyrauja mažai derlinga žemė, tačiau **žemės ūkis** išlieka gyvybinga ir svarbi ekonominio gyvenimo dalis: ūkių skaičius 2011 - 2013 m. didėjo nuo 3474 iki 3850 ūkių, t. y. 376 ūkiais arba 10,82 proc. (sparčiau nei šalyje (5,11 proc.) ir apskrityje (8,16 proc.)) (žr.4 priedo lentelė 14). **Ūkininkaujančiųjų** pasiskirstymas procentine dalimi pagal **ūkių dydį** lyginamuoju laikotarpiu nepakito (žr.5 priedo pav.9): ūkininkaujantys ūkiuose iki 5 ha sudaro 47 proc., nuo 6 iki 20 ha - 40 proc., nuo 21 iki 50 ha – 10 proc., nuo 51 iki 100 ha – 2 proc., daugiau nei 101 ha – 1 proc. ūkininkaujančiųjų. Lyginamuoju laikotarpiu ūkininkaujančiųjų skaičius mažėjo visų dydžių ūkiuose išskyrus ūkius nuo 51 ha, t. y. ūkininkaujančiųjų skaičius išaugo (14 proc.) tik stambiuose ūkiuose (18 priedas) (*R63*). **Ūkininkaujančiųjų** skaičiaus tendencijos **pagal amžių** rodo, kad jaunųjų ūkininkų mažėja: 2011-2013 m. ūkininkaujančiųjų iki 40 m. sumažėjo nuo 969 iki 857, t. y. 112 arba 11,56 proc., tuo tarpu ūkininkaujančiųjų virš 55 m. išaugo nuo 2899 iki 2951, t. y. 52 arba 1,8 proc. (18 priedas), kas gali turėti įtakos nepakankamam ūkininkaujančiųjų dalyvavimui ekonominės veiklos įvairinimo procese, siekiant sumažinti priklausomybę nuo žemės ūkio veiklos pajamų, padidinti produkcijos pridėtinę vertę ir paskirstyti riziką (*R64)*.

Pagal **specializaciją** 2011-2013 m. ūkininkaujančiųjų skaičius augalininkystės ūkiuose sumažėjo nuo 1675 iki 1610 arba 4 proc., vystančių gyvulininkystę išaugo nuo 2812 iki 2834 arba 0,8 proc., vystančių mišrų ūkį išaugo nuo 1903 iki 2038 arba 7 proc. (18 priedas). Didžioji dalis ūkininkaujančiųjų (44 proc.) užsiima gyvulininkyste, kadangi žemės našumas yra menkas, todėl sąlygos palankios plėtoti gyvulininkystę (*R65*). **Užsiimančiųjų produktų perdirbimu** ir **realizavimu** skaičius lyginamuoju laikotarpiu išaugo nuo 3 iki 4 (18 priedas), tai rodo, kad ūkininkai nepakankamai diversifikuoja savo veiklą, siekiant padidinti gaunamas pajamas (*R66*).

---

[22] Šilalės rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas iki 2016 metų, http://www.silale.lt/go.php/lit/Silales-rajono-bendrasis-planas

[23] http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=3628

Poreikis sveikai mitybai auga, **ekologiškai ūkininkaujančiųjų** skaičius taip pat išaugo nuo 65 iki 72 ūkininkaujančiųjų (18 priedas), tai sudarė tik 1 proc. visų ūkininkaujančiųjų ir 2011, ir 2013 m., tačiau skaičiai gana aukšti palyginus su daugeliu kitų rajonų[24](*R67*).

VVG teritorijos ekonominė situacija atitinka **gyventojų poreikių analizėje** išryškėjusias problemas ir tendencijas. Pagrindinės įvardintos gyventojų problemos yra mažos galimybės įsidarbinti, mažos pajamos ir prasta materialinė padėtis, visa kas lemia jaunų asmenų ir gyventojų neigiamą migraciją. Gyventojai taip pat pabrėžė vyraujantį silpną gyventojų verslumą, nesikuriantį verslą, mažą rinką, telkiamas mažas investicijas į infrastruktūrą, nepalankias sąlygas gyventojų verslumo ugdymui, vyraujančią žemą gyventojų kvalifikaciją. Gyventojai įžvelgė smulkaus verslo plėtojimo galimybes ir išreiškė poreikį remti verslo veiklas šiose srityse: žemės ūkio produktų perdirbimas, smulki prekyba, statyba, turizmas, automobilių remonto paslaugos, medžio apdirbimas, baldų gamyba, rankdarbiai, amatai ir kt. Gyventojų apklausų duomenų analizėje ryškus poreikis plėsti pradėtus formuoti bendradarbiavimo mechanizmus tarp NVO ir verslo subjektų, telkiant išteklius bendroms veikloms, paslaugoms teikti, įvardinama, kad būtina kurti bendruomenei reikalingas paslaugas (pirtis, skalbykla, sporto salę ir kt.) sprendžiant socialines problemas. Stipriai pabrėžiamas ir poreikis skatinti verslininkystę - netradicinius ūkius, sodininkystę, daržininkystę, smulkų ir vidutinį verslą, kaimo amatus, paslaugas pagyvenusiems žmonėms, pramogų ir laisvalaikio organizavimo paslaugas, didinti užimtumą ne žemės ūkio sektoriuje, ypač jauniemsi asmenims ir moterims (9 priedas). Gyventojai pastebi 2007 - 2013 m. investicinio laikotarpio ES paramos įsisavinimo teigiamus pokyčius: geresnis bendruomenės gyvenimas, geresnė gyvenamoji aplinka, pagerėjęs VVG teritorijos įvaizdis ir patrauklumas, sutvarkyta sporto, kultūros, poilsio infrastruktūra, tačiau gyventojai įvardina galimybes pritraukti investicijas per NVO ir verslo ES paramą ir naujuoju ES paramos finansavimo laikotarpiu, šioje srityje dominuoja išreikšti poreikiai lėšas panaudoti darbo vietų kūrimui (9 priedas). Poreikių analizėje išryškėja ir susisiekimo, prastos vietinių kelių būklės problemos, ypač gyvenantiems atokiuose vietovėse, skiriančiose 30 ir daugiau kilometrų neasfaltuoto kelio iki rajono centro. Pabrėžiamas ir nepakankamas nuotekų tvarkymo ir vandens tiekimo centralizuotumas (9 priedas).

VVG teritorijos ekonominė situacija atitinka **VVG teritorijos viziją** – gyventojai vizijoje mato VVG teritoriją su suaktyvėjusiu verslumu, didėjančiu skaičiumi darbo vietų, sustiprėjusiu bendradarbiavimu tarp sektorių, išvystytomis bendrosiomis ir turizmo paslaugomis (9 priedas).

2.5.	VVG teritorijos socialinė infrastruktūra ir kultūros ištekliai

VVG teritorijoje 2011 m. veikė 63, 2013 m. – 64 **NVO**. Pagal pobūdį, didžiausią dalį NVO sudaro **kaimo bendruomenės ir bendruomeninės organizacijos** (59,38 proc.), **sporto** NVO sudaro 12,5 proc., **jaunimo** – 7,81 proc., **kitos** – 20,31 proc. (19 priedas) (žr.5 priedo pav.10) (*R68*). Šilalės VVG iniciatyva buvo atlikta apklausa apie NVO narių skaičių ir kaitą, įgyvendintų projektų skaičių, apimtis, kaitą iki 2011 m. ir po 2011 m. VPS 19 priede pateiktas šios apklausos rezultatų apibendrinimas. Apklausos duomenimis bendras **NVO narių skaičius** lyginamuoju laikotarpiu didėjo 9 proc. NVO narių skaičius didėjo tik kaimo bendruomenėse/ bendruomeninėse ir sporto NVO (23,9 proc.), augimo priežastimis įvardinama aktyvi NVO veikla. Visose kitose NVO narių skaičius mažėjo (dėl mokinių/ gyventojų skaičiaus mažėjimo, nario mokesčio nemokėjimo) (19 priedas) (žr.4 priedo lentelė 15). Lyginamuoju laikotarpiu 14-os NVO narių skaičius nepakito, 23-jų - sumažėjo, 55-iose narių skaičius išaugo. Gyventojų apklausos rodo, kad dauguma VVG teritorijos gyventojų tapatinasi su bendruomene, bendruomenių ir NVO aktyvi veikla įvardinama kaip krašto stiprybė (9 priedas) (*R69*).

Analizuojant įgyvendintų **vietos projektų skaičių ir pokytį**, iki 2011 m. VVG teritorijoje buvo įgyvendini 130 NVO viešųjų projektų, iš kurių 89 arba 68,46 proc. įgyvendino bendruomenės/

[24] http://www.ekoagros.lt/?mid=35

bendruomeninės NVO (žr.4 priedo lentelė 15). Didžioji projektų dalis (65 proc.) finansuota rajono savivaldybės administracijos, LR valstybės biudžeto lėšomis – 19 proc. projektų. Nuo 2011 m. iki 2015 m. projektų skaičius sumažėjo 12,3 proc., tačiau išaugo NVO įsisavinta paramos suma 93,04 proc. (*R70*). Kaip ir iki 2011 m., didžiąją dalį (69 proc.) NVO viešųjų projektų įgyvendino bendruomenės/ bendruomeninės NVO, kurių įsisavinta parama išaugo 694 proc., kai visų kitų grupių organizacijų įsisavinta parama sumažėjo (*R71*). 2011 – 2015 m. laikotarpiu didžiąją dalį bendruomeninių NVO įsisavintų lėšų (94 proc.) sudarė ES lėšos įsisavintos per Šilalės VVG (19 priedas) (*R72*). Pažymėtina itin pasyvi jaunimo organizacijų veikla (jaunimo pasyvumo problema išryškėja ir gyventojų apklausose (9 priedas)): įsisavintos projektinės lėšos lygios nuliui, narių skaičius stipriai mažėja (*R73*).

Gyventojų poreikių analizės rezultatuose ryškus bendruomeninių NVO žinių ir gebėjimų trūkumas projektų rašymo, administravimo ir kt. srityse, ryškus mažas pasitikėjimas bendruomene kaip problemų sprendimo mechanizmu, įvardinamos problemos: silpna bendruomeniškumo raiška, mažai bendravimo, sutelktumo, idėjų ir kompetencijos trūkumas, per mažai jaunimo įtraukiama į NVO veiklą (9 priedas) (*R74*). Analizuojant įgyvendinus NVO projektus pagal LEADER metodą, pastebima, kad tik 2 projektai arba 5,8 proc. buvo skirti darbo vietų kūrimui, t. y. ekonominės ar socialinės veiklos, generuojančios pajamas, vystymui (16 priedas). Gyventojų poreikių analizės rezultatuose išryškėja NVO siekiai vykdyti ekonominę veiklą, projektiniuose pasiūlymuose vienos darbo vietos įkūrimui vidutiniškai prašoma 104 tūkst. eurų (154 proc. daugiau nei verslo subjekto). Bendruomenės veiklos gerinimui apklausose siūloma didinti gyventojų užimtumą vystant bendruomeninius verslus, išryškėja verslo ir NVO sektorių bendradarbiavimo trūkumas, įžvelgiama galimybė sutelkti išteklius bendrai veiklai (9 priedas) (*R75*). Analizėje vis dar ryškus poreikis renovuoti kaimo infrastruktūrą, atnaujinti ar sukurti materialinę bazę, tvarkyti viešąsias erdves (parkus, tvenkinius, aikšteles) (*R76*).

VVG teritorijoje veikia **8 sporto organizacijos**[25] (19 priedas), dauguma kurių aktyviai organizuoja sportinius renginius, jų daugėja, dalyvių skaičius auga[26]. VVG teritorijos sporto infrastruktūra 2007 - 2013 m. finansavimo laikotarpiu pagerėjo[27]: vien per Šilalės VVG sutvarkytos 2 sporto salės, 6 sporto aikštelės (16 priedas). Tačiau gyventojai turi ribotas galimybes sportuoti, kadangi sportui nepritaikytos infrastruktūros, užimtumo alternatyvų trūkumo, jaunimui ir vaikams skirtų veiklų trūkumo problemos vis dar aktualios (9 priedas) (*R77*).

Analizuojant **švietimo įstaigas** ir jų veiklą, VVG teritorijoje veikia 12 bendrojo ugdymo mokyklų (4 gimnazijos, 5 pagrindinės, 1 vidurinė, 1 pradinė mokykla, 1 pradinio ugdymo skyrius)[28]. Įstaigose besimokančiųjų skaičius 2011 m. buvo 2744, o 2013 m. buvo 2491 lankantys, t. y. lankančiųjų skaičius sumažėjo 9,2 proc. (1, 2 priedai). Analizuojant lankančiųjų skaičiaus pokytį pagal amžiaus grupes, nuo 7 iki 13 m. sumažėjo 15 proc., nuo 14 iki 16 m. - 14 proc., 17 ir vyresnio amžiaus - 19 proc. vaikų, išaugo tik vaikų iki 7 m. skaičius 133 vaikais arba 66,83 proc. (1, 2 priedai) (*R78*). VVG teritorijoje veikia ir neformaliojo ugdymo įstaigų: 3 Šilalės meno mokyklos, 3 Šilalės sporto mokyklos skyriai. Profesinio ugdymo įstaigų nėra[29]. Gyventojų apklausos rodo, kad baiminamasi mokyklų nykimo dėl mažėjančio mokinių skaičiaus (9 priedas). VVG teritorijoje veikia 11 Šilalės rajono savivaldybės **kultūros centro** laisvalaikio salių, 4 **kultūros namai**[30], kuriuose veikia mėgėjų meno kolektyvai, puoselėjama etnokultūra, organizuojami įvairūs renginiai, propaguojamas profesionalus menas. Veikia 24 Šilalės rajono savivaldybės viešosios **bibliotekos** filialai, kuriuose vaikams pravedamos bibliotekinės pamokėlės, literatūros apžvalgos, prieinamos įdiegtos viešojo interneto prieigos (*R79*). Bibliotekos kaimo filialų bendri lankomumo rodikliai

[25] http://silale.lt/go.php/lit/Sporto-klubai/3
[26] https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize
[27] Šilalės rajono savivaldybės strateginis plėtros planas iki 2020 metų, http://www.silale.lt/index.php?-1915121345
[28] http://silale.lt/index.php?1012555461
[29] http://silale.lt/index.php?1012555461
[30] http://silale.lt/index.php?-1419712466

mažėja: 2011 m. buvo 100 645, 2013 m. – 92 966 lankytojų arba 7,63 proc. mažiau[31]. Veikia 10 **muziejų**[32]: K. Jauniaus klėtelė-muziejus, D. Poškos Baubliai, Lietuvos aviacijos muziejaus padalinys - S. Girėno gimtinė, Kunigo S. Rimkaus muziejus, Upynos liaudies amatų muziejus, 5 mokyklų, gimnazijų muziejai. Dažniausiai lankomi yra D. Poškos Baubliai, kurį 2013 m. aplankė 7945 lankytojai arba 64 proc. visų VVG teritorijos muziejų ir filialų lankytojų. Dažnai turistų aplankoma ir S. Girėno gimtinė Vytogaloje, šį muziejų 2013 m. aplankė 6412 lankytojų (20 priedas) (*R80*).

VVG teritorijoje veikia 5 **socialinių paslaugų įstaigos** - 3 socialinės globos namai (Pajūrio vaikų globos namai, Kaltinėnų ir Kvėdarnos parapiniai senelių globos namai), Šilalės rajono socialinių paslaugų namai, VšĮ Kaltinėnų PSPC palaikomojo gydymo ir slaugos ligoninė[33]. Socialinės globos namai teikia ilgalaikės socialinės globos paslaugas vaikams, ilgalaikės socialinės globos senyvo amžiaus asmenims ir suaugusiems asmenims su negalia. Trumpalaikės socialinės globos paslaugos senyvo amžiaus, suaugusiems asmenims su fizine negalia ir socialinės rizikos asmenims teikiamos VšĮ Kaltinėnų PSPC palaikomojo gydymo ir slaugos ligoninėje. Šilalės rajono socialinių paslaugų namai teikia bendrąsias socialines paslaugas. Socialinės paskirties įstaigos 2007 - 2013 m. pagerino materialinę bazę ES paramos dėka[34], todėl bazinė socialinių paslaugų infrastruktūra sukurta tinkama, VVG teritorijoje paslaugos užtikrinamos daugeliui socialinių grupių (*R81*), tačiau socialinių paslaugų poreikis asmeniui arti gyvenamosios vietovės, ypač senyvo amžiaus asmenims dar išlieka (9 priedas) (*R82*): nėra dienos, bendruomenės centrų, teikiančių įvairias socialines paslaugas, tarp socialinių paslaugų teikėjų nėra konkurencijos.

VVG teritorijoje veikia **visuomenės sveikatos gerinimo** paslaugas teikiančios įstaigos: VšĮ Šilalės rajono ligoninė, Šilalės PSPC (11 kaimo medicinos punktų, 4 procedūriniai kabinetai), ir VšĮ Kaltinėnų PSPC palaikomojo gydymo ir slaugos ligoninė (3 kaimo medicinos punktai, 1 procedūrinis kabinetas). Kaimuose veikiantys centrai organizuoja ir teikia pirminės asmens sveikatos priežiūros paslaugas, būtinąją medicinos pagalbą. Veikia 3 ambulatorijos, kurios teikia būtinas sveikatos priežiūros paslaugas, vykdo prevencinę veiklą. Bendrojo lavinimo mokyklose dirba 8 visuomenės sveikatos biuro vaikų ir jaunimo sveikatos priežiūros specialistai, kurie vykdo prevencinę veiklą[35] (*R83*).

Viešąjį **visuomenės saugumą** VVG teritorijoje užtikrina 5 Šilalės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos ugniagesių komandos, Šilalės rajono policijos komisariatas ir 18 policijos rėmėjų[36]. 100 tūkst. gyventojų 2011 m. teko 199 policijos pareigūnai, 2013 m. – 187, 2013 m. šis rodiklis buvo 42 proc. mažesnis už šalies ir 15 proc. už Jurbarko, 16 proc. už Pagėgių, 52 proc. mažesnis už Tauragės rajono rodiklį[37], tačiau užregistruotas nusikalstamumo Šilalės rajone žemas[38], kas rodo, kad saugumo užtikrinimo priemonės ir turima infrastruktūra yra pakankama (*R84*). Valstybės institucijų teritorijoje nėra.

VVG teritorijoje gausu **kultūros išteklių**. Veikia **dailininkai profesionalai** (Vilija Digaitienė, Diana Rupšienė), **dailininkai mėgėjai** (Rimantas Pakalnis, Jonas Rumskis), trys **mėgėjų teatrai** (Bilionių kaimo bendruomenės, Kaimų bendruomenės „Saulietekis“, Upynos mėgėjų teatro kolektyvai), didelis skaičius **mėgėjų muzikos kolektyvų**, ansamblių kapelų, veikia liaudies šokių

---

[31] http://silale.lt/index.php?1516167047
[32] http://silale.lt/index.php?559599701
[33] http://silale.lt/go.php/lit/Socialines-paslaugos/3 , Šilalės rajono savivaldybės 2015 metų socialinių paslaugų planas, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/98015d40d85a11e4894f9bde45468d3f
[34] Šilalės rajono savivaldybės 2015 metų socialinių paslaugų planas, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/98015d40d85a11e4894f9bde45468d3f
[35] http://www.silale.lt/go.php/lit/Sveikatos-prieziuros-istaigos/3
[36] http://www.silale.lt/index.php?559599701
[37] https://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize
[38] Šilalės rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas iki 2016 metų, http://www.silale.lt/go.php/lit/Silales-rajono-bendrasis-planas

kolektyvai[39](*R85*). 2011 m. Kultūros centro filialuose veikė 43 **meno mėgėjų kolektyvai** su 347 dalyviais, iš šių kolektyvų 28 proc. sudarė vaikų ir jaunimo kolektyvai su 90 dalyvių arba 26 proc. visų mėgėjų meno kolektyvų dalyvių. 2013 m. veikė 35 mėgėjų meno kolektyvai arba 18,6 proc. mažiau nei 2011 m., 35-iuose kolektyvuose buvo 271 arba 22 proc. mažiau dalyvių nei 2011 m. 2013 m. sumažėjo vaikų ir jaunimo mėgėjų meno kolektyvų skaičius nuo 12 iki 10 arba 17 proc., ir dalyvių skaičius juose nuo 90 iki 64 arba 29 proc. (21 priedas) (*R86).* 2011 m. įvyko 94 mėgėjų meno kolektyvų renginiai (koncertai, spektakliai), 2013 m. – 154 arba 64 proc. daugiau nei 2011 m., tačiau profesionalaus meno (koncertai, spektakliai) sklaidos renginių skaičius sumažėjo nuo 27 iki 6 arba 78 proc., dalyvių skaičius juose sumažėjo nuo 4609 iki 664 arba 86 proc. Lyginamuoju laikotarpiu išaugo kitų renginių (parodos, diskotekos, kino filmai, edukaciniai projektai, ekspedicijos, koncertai ir kt.) skaičius nuo 124 iki 244 arba 96 proc., dalyvių skaičius išaugo nuo 17328 iki 24563 arba 42 proc. Visų renginių skaičius sumažėjo 129 renginiais arba 24 proc. Vaikams ir jaunimui skirtų renginių sumažėjo 136 renginiais arba 51 proc., tačiau vaikų ir jaunimo besilankančių renginiuose išaugo 8 proc. (21 priedas). Nors pastebima teigiama renginių įvairovės didėjimo tendencija, veiklų vaikams ir jaunimui nepakankamumo problema išryškėja gyventojų poreikių analizės rezultatuose (9 priedas) (*R87*).

VVG teritorijoje pripažinti saugomais 122 nekilnojami **kultūros objektai ir vertybės**: 63 archeologijos objektai, 10 statinių kompleksų, 7 statiniai, 11 mitologinių vietų, 16 monumentų, 6 įvykių ir 9 laidojimo vietos. VVG teritorijoje tęsiasi Tauragės ir Varnių paveldo vertybių apsaugos arealai, kur dominuoja valstybės istorijos paveldas. Pagramančio regioninio parko teritorijoje plyti šios **kultūros paveldo vertybes**: Dapkiškių, Matiškių, Kreivių, Indijos, Pilalės, Švedkalnio, Kuturių, Pagramančio piliakalniai, Balskų, Lylavėnų senkapiai, Tamošaičių akmuo, senovinės gyvenvietės, dvarvietės ir kapinaitės bei Pagramančio miestelio urbanistinis kompleksas. VVG teritorijoje yra 6 buvusių **dvarų sodybos** – Budrių, Pajūrio, Prapymo, Rūtelių (Leonardpolio), Labardžių ir Bijotų (Baublių). Kvėdarnos ir Laukuvos miesteliai yra pripažinti Kultūros vertybių registre registruotomis vertybėmis[40]. Remiantis gyventojų apklausų duomenimis, architektūros ir istorinio kultūrinio paveldo būklė gerėja (*R88*), tačiau išryškinamas objektų nepakankamas pritaikymas turizmui ir rekreacijai (9 priedas) (*R89*).

VVG teritorijoje **plėtojamas tautinis paveldas**: veikia 5 sertifikuoti amatininkai, kurie sertifikavo tradicinius tautinio paveldo gaminius (kryžiai, koplytstulpiai, mediniai žaislai, kojinės, mezginiai, vaistažolės, veltiniai, prieverpstės), veikia 5 tautodailininkai, Upynos miestelio liaudies amatų muziejus, kuriame eksponuojamos amatininkų darbo vietos, įrankiai, vyksta parodos (žr.4 priedo lentelė 16), veiklą pradeda 2015 m. įsteigtas tradicinių amatų centras (*R90*). Gyventojų poreikių analizėje amatininkų veikla ir puoselėjamos tradicijos įvardinamos krašto stiprybėmis, tačiau amatų produkcija nėra tinkamai išvystyta, todėl gyventojai prie remtinų sričių priskiria veiklas, skirtas kultūros tradicijų puoselėjimui, išsaugojant krašto savitumą (9 priedas) (*R91*). VVG teritorijoje gausu **tradicinių renginių**: Medvėgalio menų festivalis, Poezijos pavasaris Baubliuose, Liaudiškos muzikos kapelų varžytuvės, Kraštiečių šventė, Rudens darbų užbaigimo šventė, Kalėdinė amatų mugė, Kaziuko mugė, Seniūnijų šeimų sporto šventė, Tautinės giesmės vakaras, Atlaidai Drungeliškės koplyčioje, Žvejo šventė Šiauduvos kaime, Vasaros šventė Požerės kaime, garsioji Melioratorių šventė ir kt.[41], tačiau gyventojų apklausų rezultatai rodo, kad vis dar yra poreikis didesnio užimtumo, užimtumo įvairovės (*R92*).

VVG teritorijos socialinė infrastruktūra atitinka **gyventojų poreikių** analizėje išryškėjusias problemas ir tendencijas. Nevyriausybinių organizacijų veikloje pastebima tendencija, kad veikliausios yra kaimo bendruomenės ir bendruomeninės NVO, kurios į VVG teritoriją pritraukia daugiausiai lėšų, vykdo daugiausiai veiklos ir yra atviros naujiems nariams, teikia daug

[39] http://www.silale.lt/index.php?559599701
[40] Šilalės rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas iki 2016 metų, http://www.silale.lt/go.php/lit/Silales-rajono-bendrasis-planas
[41] http://www.silale.lt/index.php?559599701

pasiūlymų veiklos plėtrai, kai jaunimo organizacijų veikla labai pasyvi. Tačiau nepaisant aktyvių ir veiklių bendruomeninių organizacijų, ryškus bendruomeninių NVO žinių trūkumas projektinėje veikloje, ryškus mažas pasitikėjimas bendruomene kaip problemų sprendimo mechanizmu (9 priedas).

NVO veikla paremta viešųjų pajamų negeneruojančių projektų veikla, socialinio ar bendruomeninio verslo nėra, formuojasi tik tokio verslo užuomazgos, taip pat išryškėja labai mažas įgyvendinamų projektų skaičius skirtas ekonominei NVO veiklai. Tačiau analizės rezultatuose pastebimas teigiamas tokių tendencijų pokytis - NVO siekiai vykdyti ekonominę veiklą (renginių ir užimtumo organizavimas, švietimas, susisiekimo paslaugos, aplinkos tvarkymo, grožio, turizmo paslaugos, smulki prekyba, maisto gamyba, žemės ūkio produktų perdirbimo, amatų, socialinės ir kt. veiklos). Pažymėtina, kad VVG teritorijoje tikslinga steigti nedidelius socialinių paslaugų centrus (dienos globos įstaigas), kuriuose būtų teikiamos įvairios socialinės paslaugos (bendravimo, maitinimo organizavimo, asmens higienos ir priežiūros, dienos globos, socialinės reabilitacijos ir kitos), ir kurių veikla būtų kaip tarpinė grandis tarp pagalbos namuose teikimo ir socialinių paslaugų teikimo stacionariose globos įstaigose. Gyventojų apklausų rezultatuose bendruomenėms daugiausiai siūloma didinti gyventojų užimtumą, vystant bendruomeninius verslus (sveikatos, amatų, turizmo paslaugas), kuriančius darbo vietas, didinant verslo ir NVO sektorių bendradarbiavimą, sutelkiant išteklius bendrai veiklai. Tačiau verslo atstovai labai vangiai pritarė bendradarbiavimui bendroje ekonominėje veikloje su NVO sektoriumi (9 priedas).

Nepaisant nemažai investicijų, sutelktų 2007 - 2013 m. laikotarpiu į kaimo vietovių infrastruktūros gerinimą, vis dar ryškus poreikis renovuoti kaimo infrastruktūrą, atnaujinti ar sukurti materialinę bazę, gerinti nedidelio masto infrastruktūrą, plėtoti paslaugas, kadangi vis dar nemažai NVO neturi reikalingos veiklai įrangos, prekių, inventoriaus, baldų. Projektiniuose pasiūlymuose NVO taip pat išreiškė poreikį tvarkyti viešąsias erdves (parkus, tvenkinius, aikšteles). Gyventojų poreikių analizėje, kaip ir statistinių duomenų analizėje, pastebimas kultūrinio gyvenimo ir kultūros infrastruktūros pagerėjimas, prieinamos ir kokybiškos visuomenės sveikatos, socialinių paslaugos visoms gyventojų grupėms, išskyrus sunkiau prieinamas paslaugas vyresnio amžiaus gyventojams ir socialines paslaugas arti gyvenamosios vietovės (9 priedas).

VVG teritorijos gyventojai **kultūros ištekliu**s vertino teigiamai: daug kultūros objektų ir vertybių, kurių infrastruktūra 2007 - 2013 m. investiciniu laikotarpiu ženkliai pagerėjo, organizuojami renginiai ir kultūrinės veiklos, nors pabrėžiamos užimtumo įvairovės ir alternatyvių veiklų pasirinkimo trūkumas, ypač vaikams ir jaunimui. Labiausiai reikalinga poreikių analizėje kultūros išteklių plėtojimo sritis gyventojams yra amatai: amatininkų VVG teritorijoje veikia daug, tačiau amatų produkcija nėra tinkamai išvystyta, apie amatininkus, jų veiklą ir produktus per mažai žino visuomenė, amatininkai mažai bendradarbiauja, amatais nesidomi jaunimas, nevyksta bendradarbiavimas tarp amatininkų, kaimo turizmo sodybų ir NVO turizmo paslaugų sektoriuje. NVO pateikė nemažai projektinių pasiūlymų vykdyti paslaugas ir veiklas susietas su amatais, tautiniu paveldu, kas patvirtina amatų plėtros poreikį (9 priedas).

VVG teritorijos socialinė infrastruktūra ir jos veikla atitinka **VVG teritorijos viziją** – gyventojai vizijoje mato VVG teritoriją su išplėtotomis bendruomeninėmis paslaugomis, socialiniais verslais, bendradarbiavimo mechanizmais, išplėtotomis turizmo paslaugomis, vykstančia veikla sutvarkytuose pastatuose ir toliau plėtojama socialinėms ir kultūrinėms reikmėms skirta infrastruktūra (9 priedas).

VVG teritorijos kultūros ištekliai atitinka **VVG teritorijos viziją** – gyventojai kraštą mato garsų menu, kultūra, papročiais ir kulinariniu paveldu, todėl tradicinė amatininkystė yra svarbi verslo vystymo sritis siekiant didinti VVG teritorijos konkurencingumą (9 priedas).

2.6.	VVG teritorijos gamtos išteklių analizė

Nuo 2011 iki 2013 m. VVG teritorijos **žemės fondo struktūra** nepakito: žemės ūkio naudmenų ploto dalis nuo visos VVG teritorijos sudaro apie 55,5 proc., miškai - 28,48 proc., vandens telkiniai – 2,51 proc., keliai ir užstatyta teritorija - 4,02 proc., kita žemė - 9,42 proc. viso bendro ploto[42]. VVG teritorija žemės ūkiui įsavinta daugiau nei vidutiniškai šalyje, tačiau žemė naudojama ekstensyviau, nes mažo našumo iki 32 balų (naudmenų naudingumo rodiklis) (22 priedas), kai šalies vidutinis **žemės ūkio naudmenų našumo** balas siekia 39, apskrityje – 37 balus, t. y. mažiau nei vidutiniškai šalyje. Nepaisant VVG teritorijos mažai derlingos žemės, žemės ūkis yra ganėtinai paplitęs: žemės ūkio naudmenų plotas santykinai didelis: 2011 ir 2013 m. didžiąją dalį žemės ūkio naudmenų sudarė ariamoji žemė (77 ir 79 proc. atitinkamai), kurios procentinė dalis didėjo ir apskrities, ir šalies mastu[43](*R93*). 2013 m. VVG teritorijoje įregistruoti 3850 ūkiai, kurių užimamas bendras žemės plotas buvo 32091 ha. Iš jų 21740 ha sudarė žemės ūkio naudmenos, priklausančios ūkininkams nuosavybės teise. Vidutiniškai vienam ūkiui VVG teritorijoje teko 8,3 ha žemės, kai vidutiniškai šalyje – 10 ha, apskrityje – 9,6 ha (žr.4 priedo lentelė 14). Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro duomenimis, deklaruojant pasėlius, VVG teritorijoje 2011 m. buvo priimtos 5680 paraiškos tiesioginėms išmokoms gauti, 2013 m.– 5369 arba 5,47 proc. mažiau paraiškų. Tačiau deklaruotas žemės ūkio naudmenų plotas lyginamuoju laikotarpiu išaugo 1426 ha (2011 m. - 62739 ha, 2013 m. - 64165 ha) arba 2,27 proc. (žr.4 priedo lentelė 17). Ūkių stambėjimo tendencija, kuri neišvengiamai lems žemės ūkyje dirbančiųjų skaičiaus mažėjimą, atitinka šalies rodiklį, tačiau šalyje paraiškų skaičius mažėja ir deklaruotas plotas didėja sparčiau nei Šilalės VVG teritorijoje (*R94*).

Pagal pagaminamą **žemės ūkio produkciją** VVG teritorija (2011 m. - 50,6 mln. eurų, 2013 m. – 50,4 mln. eurų) nusileidžia tik Jurbarko rajono savivaldybei (2011 m. – 51,8 mln. eurų, 2013 m. – 64 mln. eurų). Pagal žemės ūkio produkcijos struktūrą, didesnė dalis (55 proc.) bendros VVG teritorijos žemės ūkio produkcijos sudaro gyvulininkystės produkcija. Lyginamuoju laikotarpiu VVG teritorijoje bendras žemės ūkio produkcijos kiekis sumažėjo 0,4 proc., gyvulininkystės produkcijos kiekis išaugo 0,73 proc., kai augalininkystės produkcijos kiekis sumažėjo 1,73 proc. (žr.4 priedo lentelė 18), tad gyvulininkystė – pagrindinė VVG teritorijos žemdirbių veiklos sritis (*R95*). Analizuojamu laikotarpiu žemės ūkio produkcijos kiekis mažėjo Tauragės ir Šilalės VVG teritorijoje, šiose teritorijose žemės ūkio naudmenų našumo balas palyginus mažas. Bendras žemės ūkio produkcijos pasiskirstymas rodo, kad VVG teritorijoje vyrauja smulkūs gyvulininkystės ūkiai, kurie būdami maži yra finansiškai nepajėgūs tapti prekiniu ūkiu (*R96*). Poreikių analizėje išryškėjo poreikis remti labai mažų įmonių, nesusijusių su žemės ūkiu, kūrimą ir plėtrą, skatinti žemės ūkio produktų perdirbimą (9 priedas).

Šalies mastu **ekologinis ūkininkavimas** stipriai populiarėja, kadangi turi ne tik aplinkosauginę, bet ir ekonominę vertę (didesnės kompensacijos už pasėlius, taikomas mažesnis PVM mokestis). Šilalės VVG teritorijoje žemės ūkio naudmenų plotas, kuriame ekologiškai ūkininkaujama 2011 m. sudarė 4382 ha arba 6,65 proc., 2013 m. – 7038 ha arba 10,69 proc. žemės ūkio naudmenų ploto (60,61 proc. augimas) (18 priedas), rodiklis gana aukštas palyginus su daugeliu kitų rajonų[44] (*R97*).

Miškai, ežerai, tvenkiniai, upės ir jų slėniai, išlikusios natūralios pievos ir ganyklos, kiti natūralaus kraštovaizdžio elementai lemia **kraštovaizdžio** vertę, **biologinę įvairovę** ir jos išsaugojimo svarbą. Didžioji dalis VVG ploto patenka į Vidurio Žemaičių aukštumos geomorfologinį rajoną, kuriame vyrauja kalvotos plynaukštės, vakarinėje rajono dalyje – moreninė lyguma, pereinanti į prieledyninę ežerinę lygumą[45](*R98*).

---

[42] http://www.nzt.lt/go.php/Lietuvos%20Respublikos%20%C5%BEem%C4%97s%20fondas28
[43] http://www.nzt.lt/go.php/Lietuvos%20Respublikos%20%C5%BEem%C4%97s%20fondas28
[44] http://www.ekoagros.lt/?mid=35
[45] Šilalės rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas iki 2016 metų, http://www.silale.lt/go.php/lit/Silales-rajono-bendrasis-planas

VVG teritorijos **miškingumas** siekia 28,4 proc. (apskrityje – 33 proc., šalyje – 33,3 proc.), vyrauja spygliuočių ir lapuočių miškai, sudarantys 25 proc. viso bendro rajono ploto. Lyginamuoju laikotarpiu VVG teritorijos miškingumas nepakito. VVG teritorijoje iš viso nėra rezervacinių miškų, kuriuose laisvai formuojasi miško ekosistemos, uždrausta ūkinė veikla (apskrityje rezervaciniai miškai sudaro 1,9 proc., šalyje – 1,21 proc.). Specialios paskirties miškai, skirti **biologinės įvairovės** išsaugojimui ir rekreacijai, 2013 m. VVG teritorijoje sudarė 9,82 proc. visų miškų (apskrityje - 7,83 proc., šalyje - 9,55 proc.), apsauginiai miškai sudarė 18,25 proc. (apskrityje – 11,6 proc., šalyje - 15, 24 proc.), ūkiniai miškai sudarė 71,93 proc. (apskrityje – 79,96 proc., šalyje - 71,27 proc.) visų miškų ploto. Didžiausi VVG teritorijos miškai yra Pagramančio, Barsukinės, Šventų miškai. Miškų ekosistemos yra turtingos gyvūnijos ir ypač augmenijos - aptinkama rečiausių saugomų augalų rūšių[46] (*R99*). **Vandens telkiniai** VVG teritorijoje sudaro 2,51 viso bendro ploto[47]: 6 ežerai, 20 tvenkinių ir 29 upės bei upeliai[48]. VVG teritorijos **kraštovaizdis** yra tinkamas rekreacijai, kadangi VVG teritorijoje sukoncentruoti santykinai dideli gamtiniai ištekliai (*R100*). Gyventojų apklausų duomenys rodo, kad viena labiausiai išryškėjusių VVG teritorijos stiprybių yra gražus kraštovaizdis, švarus oras, aplinka, daug objektų, tinkančių rekreacijai ir turizmui, 2007 -2013 m. investiciniu laikotarpiu nemažai turizmo zonų buvo pritaikytos turizmui ir rekreacijai, tačiau turizmas ir rekreacija VVG teritorijoje vis dar nepakankamai išvystyti: mažas turizmo sodybų skaičius, siauras spektras teikiamų paslaugų (9 priedas) (*R101*).

Į VVG teritoriją įeina šios **saugomos teritorijos**: Stemplių kraštovaizdžio, Jūros botaninis, Upynos geomorfologinis, Aitros hidrografinis draustiniai, Varnių ir Pagramančio regioniniai parkai. Pagramančio regioninio parko teritorija apima ypač gamtiniu požiūriu vertingą Akmenos žemupio ir Jūros vidurupio kraštovaizdžio kompleksus, Plynosios aukštapelkę. VVG teritorijos gamtinis karkasas išnagrinėtas ir pažymėtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano, Gamtinio karkaso žemėlapiu. VVG teritorijoje yra ir Europos ekologinio tinklo **NATURA 2000 objektų**, kurių apsauga yra orientuota į buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų išsaugojimą, palaikymą, natūralių buveinių tipų, gyvūnų ir augalų rūšių atkūrimą. Paukščių apsaugai svarbi teritorija yra Vainuto miškų biosferos poligonas, buveinių apsaugai svarbios teritorijos – Gojaus skroblynai, Medvėgalio pievos, Paršežerio – Lūksto pelkių kompleksas, Žaliosios miškas, Pagramančio regioninis parkas. Svarbu, kad **biologinės įvairovės** išsaugojimo veiklos nuolat būtų derinamos su žemės ūkio paskirties žemės ir miškų valdymo veiksmais, sudarant prielaidas šalies teritorijos potencialo (gamtinių, rekreacinių išteklių, kraštovaizdžio) natūralumo išsaugojimui, formuojant subalansuotą kraštovaizdį. Vadovaujantis Šilalės rajono savivaldybės bendruoju planu iki 2016 metų, inžinerinės infrastruktūros dalies sprendiniai turės ilgalaikį teigiamą poveikį kraštovaizdžio apsaugai, kadangi siūloma esamos įrangos rekonstrukcija, naujų modernių įrenginių statyba, sąvartynų rekultyvavimas, visa kas užtikrins minimalų neigiamą poveikį aplinkos komponentams, nuo kurių priklauso kraštovaizdžio išsaugojimas[49] (*R102*).

Centralizuotai **geriamąjį vandenį** VVG teritorijoje tiekia ir vandens nuotekas tvarko UAB „Šilalės vandenys“. Geriamojo vandens **kokybė** VVG teritorijoje prižiūrima vandens tyrimais. Bendrovė VVG teritorijoje eksploatuoja 11 vandens gerinimo įrenginių (Kvėdarnos, Kaltinėnų, Laukuvos, Upynos, Šiauduvos, Jucaičių, Pajūralio, Jomantų, Požerės, Bijotų, Tenenių). Gyvenvietėse, kuriuose yra šie įrenginiai, vanduo atitinka visus Lietuvos higienos normos HN24:2003 reikalavimus. Vandenvietėse, kuriose nėra vandens gerinimo įrenginių, vandenyje pastebimos didesnės nei leistinos bendrosios geležies, amonio, spalvos ir drumstumo

[46] http://www.amvmt.lt/images/veikla/stat/miskustatistika/2011/02%20Misku%20ukio%20statistika%202011_m.pdf , http://www.amvmt.lt/images/veikla/stat/miskustatistika/2013/02%20Misku%20ukio%20statistika%202013_m.pdf
[47] http://www.nzt.lt/go.php/Lietuvos%20Respublikos%20%C5%BEem%C4%97s%20fondas28
[48] Šilalės rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas iki 2016 metų, http://www.silale.lt/go.php/lit/Silales-rajono-bendrasis-planas
[49] Šilalės rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas iki 2016 metų, http://www.silale.lt/go.php/lit/Silales-rajono-bendrasis-planas

koncentracijos. Prie centralizuotų vandens tiekimo tinklų yra prisijungę tik apie 47 proc. visų VVG teritorijos gyventojų, kas rodo gana mažą centralizuotai tiekiamo geriamo vandens prieinamumą. Likusi gyventojų dalis naudoja šachtinių šulinių gręžinių vandenį, o nuotekas šalina išsėmimo duobėse. Tačiau šachtinių šulinių vandeniui būdingas didelis nitratų kiekis (pavasarį), kietumas, mikrobiologinis užterštumas (vasarą)[50](*R103*). Vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo problemos VVG teritorijos mastu išryškėja ir gyventojų poreikių analizėje: gyventojai pabrėžia vandentiekio ir nuotekų tinklų prastos būklės ir/arba neprieinamumo problemas (9 priedas) (*R104*), tačiau nemažai vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo sistemų tvarkomos ir planuojamos tvarkyti ES struktūrinių fondų lėšomis. VVG teritorijos vandens telkinių vandens būklė gera, didelio užterštumo nenustatyta (23 priedas)[51].

Analizuojant Šilalės VVG teritorijoje naudojamus **atsinaujinančius energijos išteklius gamybai**, centralizuotai VVG teritorijoje šilumą tiekia UAB „Šilalės šilumos tinklai“, bendrovė 80,6 proc. šilumos gamybai naudoja biokuro. Tačiau VVG teritorijos didžioji dalis (83 proc.) šilumos vartotojų šilumą gamina vietiniuose įrenginiuose, kurie pasižymi didesne tarša[52].

Šilalės VVG teritorijoje vyrauja žemės ūkis, todėl ryškiai pastebimas VVG teritorijoje neišnaudojamas biomasės potencialas **biokuro gamybai**: Lietuvos mokslo akademijos skaičiavimais, VVG teritorijoje sukaupiama apie 87 tūkst. m3 per metus biomasės išteklių, kurie gali būti panaudoti biokuro gamybai (*R105*). Taip pat VVG teritorijoje nėra biodujų jėgainių, kas turi neigiamos įtakos žemės ūkio subjektų pajamoms ir aplinkos apsaugai: gyvulininkystės ūkiai sukaupia didelius kiekius skysto mėšlo, kurį perdirbant galima pagaminti didelius kiekius biodujų, tačiau vyrauja srutų paskirtis laukams tręšti.

VVG teritorijoje baigtas montuoti technologijų bendrovės „Siemens“ ir alternatyvios energijos projektų plėtros įmonių grupės „4energia“ **vėjo jėgainių parkas**, kuriame įrengtos „Siemens“ vėjo turbinos SWT-2.3-101, kurių kiekvienos elektrinė galia 2,3 MW. VVG teritorijoje veikia dvi UAB „Energostata“ **vėjo jėgainės** „ENERG VE-1“, „ENERG VE-2“. VVG teritorijoje veikia ir dvi fizinių asmenų **saulės elektrinės**[53] (*R106)*. Perspektyvos alternatyvios energetikos naudojimui VVG teritorijoje yra didelės.

VVG teritorijos gamtos ištekliai ir būklė gyventojų vertinami teigiamai. Gyventojų apklausų duomenimis, gražus kraštovaizdis, švarus oras, aplinka, daug objektų, tinkančių rekreacijai ir turizmui, yra VVG teritorijos stiprybės, gyventojai vertina 2007 - 2013 m. investiciniu laikotarpiu sutvarkytas turizmo zonas, jų pritaikymą turizmui ir rekreacijai. Tačiau nepaisant gerėjančios situacijos, gyventojų nuomone, turizmas ir rekreacija VVG teritorijoje vis dar nepakankamai išvystyti: mažas turizmo sodybų skaičius, siauras spektras teikiamų paslaugų, nepakankamas turistinių leidinių kiekis, esami leidiniai nevisiškai ir neišsamiai atspindi regiono turistinį produktą, nesukurta turistinių maršrutų informacinė duomenų bazė, maža pramogų pasiūla, jos daugiausiai sezoninės, dalis kultūros paveldo objektų nėra pritaikyti turizmui. Turizmo objektų specifika VVG teritorijoje pritaikytas tik šiltajam sezonui: vandens turizmas, piliakalniai ir kiti objektai – dauguma atviroje erdvėje, neišvystyta paslaugų infrastruktūra, turizmo informacinės sistemos, mažai išvystyta apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų infrastruktūra.

Sezoniškumas riboja turizmo ir rekreacijos paslaugų vystymąsi, tačiau sudaro palankias sąlygas smulkaus verslo galimybėms, verslo ir NVO, amatininkų bendradarbiavimui plečiant turizmo paslaugų įvairovę, ypač kai rajone gausu kulinarinio paveldo, plėtojami amatai, taip pat nepalankios sąlygos ūkininkauti: vyrauja nederlinga žemė, paplitę maži ūkiai. Tai reiškia, kad

---

[50] Šilalės rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas iki 2016 metų, http://www.silale.lt/go.php/lit/Silales-rajono-bendrasis-planas

[51] Šilalės rajono savivaldybės vykdomų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo 2014 metų ataskaita, http://www.silale.lt/go.php/lit/Silales-rajono-savivaldybes-tarybos-49-posedzio-vykusio-2015-m-vasario-19-d-sprendimai--/4683

[52] Šilalės rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas iki 2016 metų, http://www.silale.lt/go.php/lit/Silales-rajono-bendrasis-planas

[53] http://enmin.lrv.lt/lt/isduoti-leidimai-1

veikla, susijusi su kaimo turizmo ir amatų plėtra, o taip pat kitų alternatyvių verslų plėtra, įgauna perspektyvą sukurti tinkamas sąlygas veiklai įvairinti ir suteikti galimybę kaimo gyventojams užsidirbti papildomų pajamų bei gerinti gyvenimo ir darbo sąlygas, ypač kai turizmo sektorius turi didelį augimo potencialą: VVG teritorijoje jau formuojasi amatininkų ir NVO klasteris, kuriantis bendrus produktus, tokie dariniai ir sukurtos inovacijos, konkurencingi produktai gali turėti paklausą ir didinti atvykstamojo ir vietinio turizmo srautus. Gyventojai stipriai išryškina poreikį vystyti alternatyvias žemės ūkiui veiklas, kurios sudarytų sąlygas darbo vietoms kurti (9 priedas).

VVG teritorijos gamtos ištekliai atitinka **VVG teritorijos viziją** – gyventojai stipriai pabrėžia poreikį didinti konkurencingumą panaudojant turimus gamtos išteklius turizmui ir rekreacijai, ypač išnaudojant gražų kraštovaizdį, švarų orą ir aplinką, esamus turizmo objektus, pasitelkiant bendradarbiavimą visiems ištekliams sutelkti kuriant bendrus produktus ir paslaugas (9 priedas).

2.7.	Papildoma informacija

Šilalės VVG teritorijos socialinės, ekonominės bei aplinkos situacijos ir gyventojų poreikių analizei buvo naudoti 2011 ir 2013 m. duomenys, kadangi šių metų informacija prieinama visos analizėms reikalingos informacijos lygiuose, todėl siekiant išlaikyti tolygų duomenų palyginimą visų statistinių duomenų lygiuose, nebuvo naudojama kai kurių statistinių duomenų naujausia prieinama informacija. Taip pat, 2013 m. pasirinkti kaip 2007 - 2011 m. programavimo ir investicinio laikotarpio pabaiga ir 2014 - 2020 m. programavimo ir investicinio laikotarpio pradžia.

Investavimo logika pagal VPS daugiausiai paremta aktualijomis, kurios liečia kaimo gyventojus pačiuose žemiausiuose lygiuose, t. y. analizuojant statistinius duomenis, daugiausiai dėmesio skirta sritims, kurios gali būti sprendžiamos vietos lygiu, ir paviršutiniškiau aptariamos problemos ir aktualijos, vyraujančios nacionaliniu/ valstybiniu lygiu, t. y. toms problemoms, prie kurių sprendimo vietos gyventojai neturi galimybės ir/arba VPS finansavimas nėra pakankamas jų sprendimui. VPS SSGG ir poreikių nustatymas atliktas taip pat skiriant dėmesį gyventojų poreikius labiausiai atitinkančioms sritims, problemoms ir siekiams, mažiau dėmesio skiriant nacionaliniu lygiu vyraujančioms ir sprendžiamoms sritims, siekiant, kad VPS kuo labiau atspindėtų vietos gyventojų situaciją, būtų sukoncentruota į vietos lygiu sprendžiamas problemas ir vietos lygmeniu kylančias iniciatyvas.

3. VVG teritorijos SSGG		
3.1.	**Stiprybės**	**Stiprybę pagrindžiančio rodiklio Nr.**
3.1.1.	VVG teritorija išsidėsčiusi strategiškai geroje geografinėje padėtyje, gražus ir turtingas kraštovaizdis, daug gamtos, istorijos, kultūros paveldo objektų.	R1, R5, R6, , R59, R80, R85, R88, R92, R98, R99, R100, R101, R102
3.1.2.	Išplėtotas tautinis paveldas (veikia tautodailininkai, sertifikuoti amatininkai, liaudies amatų muziejus, amatų centras).	R7, R90, , R92
3.1.3.	Dėl įgyvendintų infrastruktūros projektų, išaugęs VVG teritorijos gyvenamosios aplinkos patrauklumas.	R46, R48, R70, R72
3.1.4.	Stiprus NVO vaidmuo kaimo socialiniame ir kultūriniame gyvenime, stipri partnerystė tarp nevyriausybinio, vietos valdžios ir verslo sektorių.	R8, R69, R70, R71, R72

3.1.5.	Plačiajuostis interneto ryšys aprėpia didžiąją dalį kaimo vietovių, įdiegti viešieji interneto prieigos taškai kaimo vietovėse (bibliotekose).	R61, R79
3.1.6.	Žemės ūkis yra svarbi ekonominio gyvenimo dalis, stipriai išvystyta gyvulininkystė.	R65, R94, R95
3.2.	**Silpnybės**	**Silpnybę pagrindžiančio rodiklio Nr.**
3.2.1.	Vyrauja retai apgyvendintos ir mažai urbanizuotos gyvenvietės, kurios tampa socialinės atskirties zonomis ir (arba) nyksta.	R2, R3, R4, R9, R12, R13, R14, R17, R18, R19, R21, R32, R42, R77, R78
3.2.2.	Aukštas socialinės apsaugos poreikio lygis, socialinės atskirties gyventojams trūksta socialinių įgūdžių, vyrauja priklausomybės ligos ir psichologinės problemos.	R27, R31, R32, R33, R34, R35, R40, R82
3.2.3.	VVG teritorijos ekonomika paremta smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) veikla, menkas SVV investicinis pajėgumas lemia silpną įmonių augimą.	R49, R50, R53, R54, R55, R58, R62
3.2.4.	Mažai į vietos poreikius orientuoto verslo ir būtinų paslaugų dėl žemo gyventojų verslumo, mažėjančio gyventojų skaičiaus, mažos perkamosios galios, mažos kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlos.	R25, R26, R27, R30R40, R41, R42, R43, R51, R52, R62, R101
3.2.5.	Menkas žemės ūkio subjektų dalyvavimas ekonominės veiklos įvairinimo procese, siekiant diversifikuoti pajamų šaltinius.	R64, R66
3.2.6.	Silpna kaimo NVO materialinė bazė ekonominių veiklų ir socialinio verslo projektų vykdymui, neišnaudotos ryšių ir patirties bendradarbiavimo galimybės tarp amatininkų, kaimo turizmo sodybų, NVO, kuriant ir realizuojant paslaugas ir produktus.	R56, R73, R74, R75, R76, R91,
3.2.7.	Vietinės reikšmės kelių būklė, ypač atokiose kaimo vietovėse, neatitinka gyventojų ir verslo poreikių.	R60
3.3.	**Galimybės**	
3.3.1.	Efektyvus ES paramos kaimo plėtrai, ES struktūrinių ir kitų fondų įsisavinimas ir panaudojimas darbo vietų kūrimui kaime, plėtojant alternatyvias žemės ūkiui veiklas ir verslus.	
3.3.2.	Didėjant jaunimo ir jaunų šeimų vaidmeniui valstybės lygmeniu, naujų nuolatinių gyventojų su šeimomis pritraukimas į VVG teritoriją.	
3.3.3.	Valstybės ir savivaldybės funkcijų perleidimas bendruomeninėms organizacijoms, sudarant sąlygas teikti socialines ir kitas viešąsias paslaugas VVG teritorijoje socialinės partnerystės pagrindu.	
3.3.4.	Dėl valstybinės reikšmės turizmo projektų sėkmingo įgyvendinimo, susidarys palankios sąlygos veikti bendradarbiavimo mechanizmams (klasteriai ir pan.),	

	vystant ir realizuojant naujus ir inovatyvius produktus ir paslaugas, didės VVG teritorijos konkurencingumas.
3.3.5.	Valstybiniu lygmeniu įgyvendinant socialinio verslo koncepciją, VVG teritorijos verslo subjektai ir NVO aktyviau imsis socialinio verslo veiklos.
3.3.6.	Susisiekimo, vandentvarkos ir šilumos ūkio infrastruktūros būklės gerinimas, panaudojant ES paramos lėšas.
3.4.	**Grėsmės**
3.4.1.	Ryškus kaimo gyvenviečių ištuštėjimas lems mažėjantį savivaldybės biudžetą, kas sumenkins švietimo, sveikatos apsaugos, kultūros, buitinio aptarnavimo, gyventojų saugumo ir kitų paslaugų sistemą, didės atotrūkis tarp miesto ir kaimo, išaugs migracija iš kaimo.
3.4.2.	Gilėjančios socialinės ir ekonominės problemos VVG teritorijoje dėl nepakankamo kiekio naujų darbo vietų, mažėjančios ES fondų paramos po 2014 – 2020 m. programavimo laikotarpio, nepakankamos valstybinės politikos sudaryti sąlygas naujoms darbo vietoms kurti.
3.4.3.	Dėl valstybės ir savivaldybės politinės valios stygiaus, per maža dalis socialinių ir kitų viešųjų paslaugų VVG teritorijoje perleidžiama bendruomeninėms organizacijoms socialinės partnerystės pagrindu, auganti socialinė atskirtis, neplėtojant socialinių paslaugų pasiūlos ir kokybės.
3.4.4.	Stiprėjanti verslo konkurencija šalies mastu lems paslaugų rinkos mažėjimą kaimo vietovėse, darant kaimo vietoves nepatrauklias kurti ir plėtoti verslą, todėl VVG teritorijos gyventojų dalyvavimo ekonominėje veikloje efektyvumas stipriai priklausys nuo sugebėjimo prisitaikyti prie nuolat ir stipriai kintančios rinkos.
3.4.5.	Šalyje sparčiai mažėjant gyventojų skaičiui dėl emigracijos bendruomeninės organizacijos ir kitos NVO susidurs su problemomis kurti ir plėtoti socialines, kultūrines ir kitas veiklas.
3.4.6.	Dėl per lėtai įgyvendinamos valstybinės kelių plėtros politikos, rajoninių ir vietinės reikšmės kelių būklė turės neigiamą įtaką verslo ir turizmo plėtojimui, privažiavimui prie turizmo objektų.

4. VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas prioritetine tvarka				
Eil. Nr.	**VVG teritorijos plėtros poreikių nustatymas (prioritetine tvarka)**	**Poreikį pagrindžiantys VVG teritorijos SSGG teiginiai (Nr.)**	**Sąsaja su KPP 2014–2020 m. nustatytais nacionaliniais kaimo plėtros poreikiais**	**Poreikio tenkinimas / netenkinimas iš VPS lėšų**
4.1.	Plėtoti alternatyvias ne žemės ūkio veiklas (kaimo turizmas, amatai, paslaugos, pramogos ir kiti smulkieji verslai), sudarant palankias sąlygas darbo vietų kūrimui ir išlaikymui kaime, ypač jauniems asmenims.	3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.1.4. 3.2.1., 3.2.3., 3.2.4., 3.2.5. 3.3.1., 3.3.4., 3.3.5. 3.4.2., 3.4.4.	Nacionalinio kaimo plėtros poreikio Nr.8, 9, 10	Taip
4.2.	NVO projektais skatinti verslumą ir užimtumą kaime, mažinant skurdo riziką, užtikrinant vietos poreikius atitinkančių veiklų kūrimą ir plėtojimą.	3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.1.4. 3.2.1., 3.2.2., 3.2.4., 3.2.6. 3.3.1., 3.3.2., 3.3.3., 3.3.5. 3.4.1., 3.4.2., 3.4.3., 3.4.5.	Nacionalinio kaimo plėtros poreikio Nr.8, 9, 10, 18	Taip
4.3.	Remti viešosios infrastruktūros kūrimą ir tvarkymą bei sutvarkytų pastatų ir viešųjų erdvių pritaikymą ekonominėms, socialinėms ir kultūrinėms veikloms, ypač orientuotoms į jaunimo ir vaikų užimtumą.	3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.1.4., 3.1.5. 3.2.1., 3.2.2., 3.2.4., 3.2.6. 3.3.1., 3.3.2., 3.3.3., 3.3.4., 3.3.5. 3.4.1., 3.4.2., 3.4.3., 3.4.5.	Nacionalinio kaimo plėtros poreikio Nr.8, 9, 18, 19	Taip
4.4.	Panaudoti turimus kultūros, gamtos ir kitus išteklius, NVO, ryšių ir patirties bendradarbiavimo galimybes ir potencialą turizmo, tautinio paveldo ir kitų produktų gamybos ir realizavimo tinklams kurti ir plėtoti.	3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.1.4., 3.1.5. 3.2.4., 3.2.6. 3.3.1., 3.3.4. 3.4.4., 3.4.5.	Nacionalinio kaimo plėtros poreikio Nr.8, 9, 10, 18, 19, 16	Taip

4.5.	Skatinti didesnės pridėtinės vertės žemės ūkio ir maisto produktų gamybą ir realizavimą.	3.1.6. 3.2.4., 3.2.5. 3.3.1. 3.4.4.	Nacionalinio kaimo plėtros poreikio Nr.8, 9, 10, 11	Taip
4.6.	Vykdyti mokymą, patirties sklaidą, diegti įgūdžius kaimo gyventojams, siekiant efektyviai išnaudoti turimus išteklius.	3.1.4. 3.2.4., 3.2.6. 3.3.3., 3.3.4., 3.3.5. 3.4.5.	Nacionalinio kaimo plėtros poreikio Nr.21	Taip
4.7.	Didinti VVG teritorijos gyvybingumą, kaimo gyventojų gyvenimo kokybę, remiant vietinių kelių sukūrimą ir gerinimą.	3.1.1., 3.1.3. 3.2.7. 3.3.6. 3.4.6.	Nacionalinio kaimo plėtros poreikio Nr.8, 19	Ne (dėl paramos koncentracijos principo įgyvendinimo, bus tenkinamas iš kito finansavimo šaltinio (Tauragės regiono 2014 -2020 metų plano I prioritetas, Šilalės rajono strateginio plėtros plano iki 2020 metų II prioriteto 2.1 tikslo priemonės ir kt. ES lėšos).

II DALIS. KOKIE MŪSŲ PRIORITETAI IR TIKSLAI?

5. VPS prioritetai, priemonės ir veiklos sritys			
5.1.	**VPS prioritetai, priemonės ir jų veiklos sritys (jei veiklos sritys numatytos):**		**Sąsaja su VVG teritorijos poreikiais**
5.1.1.	**I prioritetas:** Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse		
		Kodai:	
5.1.1.1.	Priemonė: Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra	LEADER-19.2-6	
5.1.1.1.1.	-*veiklos sritis:* Parama ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti	LEADER-19.2-6.2	4.1., 4.3., 4.4., 4.5.
5.1.1.1.2.	-*veiklos sritis*: Parama ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse plėtoti	LEADER-19.2-6.4	4.1., 4.3., 4.4., 4.5.
5.1.1.1.3.	-*veiklos sritis*: Parama ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse, skatinant aplinkos apsaugos ir klimato kaitos švelninimą	LEADER-19.2-SAVA-7	4.1., 4.3., 4.4., 4.5.
5.1.1.2.	Priemonė: Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra	LEADER-19.2-4	
5.1.1.2.1.	-*veiklos sritis*: Parama žemės ūkio produktų perdirbimui, rinkodarai ir (arba) plėtrai	LEADER-19.2-4.2	4.1., 4.5
5.1.2.	**II prioritetas:** Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas		
		Kodai:	
5.1.2.1.	Priemonė: NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra	LEADER-19.2-SAVA-1	4.2., 4.3., 4.4.
5.1.2.2.	Priemonė: Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse	LEADER-19.2-SAVA-6	4.2., 4.3., 4.4.
5.1.2.3.	Priemonė: Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas	LEADER-19.2-SAVA-4	4.2., 4.3., 4.4.
5.1.3.	**III prioritetas:** Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse		
		Kodai:	
5.1.3.1.	Priemonė: Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas	LEADER-19.2-SAVA-3	4.6.

6. VPS prioritetų, priemonių ir veiklos sričių sąsaja su ESIF teminiais tikslais ir EŽŪFKP prioritetais bei tikslinėmis sritimis									
VPS turinys	**ESIF teminiai tikslai**								
	1	10	3	3	5-6	4	8	9	2
	EŽŪFKP prioritetai ir tikslinės sritys								
	1A	1C	2B	3A	4A	5C	6A	6B	6C
I VPS prioritetas: Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse									
VPS priemonė: Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
VPS priemonės veiklos sritis: Parama ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐
VPS priemonės veiklos sritis: Parama ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse plėtoti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐
VPS priemonės veiklos sritis: Parama ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse, skatinant aplinkos apsaugos ir klimato kaitos švelninimą	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐
VPS priemonė: Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
VPS priemonės veiklos sritis: Parama žemės ūkio produktų perdirbimui, rinkodarai ir (arba) plėtrai	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐
II VPS prioritetas: Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas									
VPS priemonė: NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐
VPS priemonė: Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐
VPS priemonė: Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐
III VPS prioritetas: Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse									
VPS priemonė: Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. VPS sąsaja su VVG teritorijos strateginiais dokumentais ir ESBJRS		
Strateginio dokumento pavadinimas		**VPS sąsajos pagrindimas**
7.1.	VVG teritorijos savivaldybės plėtros strateginis planas	*Šilalės VVG VPS neprieštarauja ir prisideda prie Šilalės rajono savivaldybės strateginio plėtros plano iki 2020 m. (toliau – strateginis planas) prioritetų ir priemonių lygiu.* *VPS I prioritetas „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ siejasi ir papildo strateginio plano I prioritetą „Darni žemės ūkio ir kaimo plėtra“ ir IV prioritetą „Verslo plėtra ir įmonių konkurencingumo didinimas“. Priemonių lygiu, VPS I prioriteto priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“ papildo strateginio plano I prioriteto priemones: kurti ir plėtoti kaimo turizmą, sukurti kaimo turizmo sodybų tinklą rajone; vystyti drožimo, audimo, pynimo, keramikos, kalvystės ir kitus amatus, juos populiarinti; teikti paramą verslo projektams kaimo vietovėse; skatinti naujų apgyvendinimo, konferencijų, pramogų objektų statybą ir įrengimą; taikyti paramos sistemos elementus įmonėms, inicijuojančioms ir įgyvendinančioms projektus. Taip pat papildo IV prioriteto priemones: parengti naujų verslo įmonių steigimo skatinimo programą; remti iniciatyvas, padedančias jaunimui praktiškai pabandyti plėtoti verslą. VPS I prioriteto priemonė „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“ papildo strateginio plano I prioriteto priemones: parengti ūkininkų bei perdirbimo įmonių veiklos skatinimo netradicinėse žemės ūkio srityse sistemą.* *VPS II prioritetas „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ papildo strateginio plano I prioritetą „Darni žemės ūkio ir kaimo plėtra“, II prioritetą „Infrastruktūros plėtra bei aplinkos apsauga“, III prioritetą „Žmogiškųjų išteklių ugdymas bei tobulinimas, socialinių paslaugų plėtra“ ir IV prioritetą „Verslo plėtra ir įmonių konkurencingumo didinimas“. Priemonių lygiu, VPS II prioriteto priemonė „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ papildo strateginio plano I prioriteto priemones: teikti finansinę paramą bendruomenių centrų projektams; skatinti bendruomeniškumą, aktyvumą ir savarankišką kaimo gyventojų veiklą. Taip pat papildo II prioriteto priemones: nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra Šilalės savivaldybėje; pritaikyti viešąją fizinę aplinką neįgaliųjų poreikiams; įgyvendinti socialinę integraciją nevyriausybinėse organizacijose. Priemonė papildo III prioriteto priemones: remti vietines užimtumo iniciatyvas; įgyvendinti vietinių užimtumo iniciatyvų projektus; remti moterų reintegracijos į darbo rinką projektus; ir papildo IV prioriteto priemones: remti iniciatyvas, padedančias jaunimui praktiškai pabandyti plėtoti verslą; skatinti įmonių bendradarbiavimą. VPS II prioriteto priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ papildo strateginio plano I prioriteto priemones: teikti finansinę paramą bendruomenių centrų projektams; skatinti bendruomeniškumą, aktyvumą ir savarankišką kaimo gyventojų veiklą; Kaltinėnų kultūros namų modernizavimas gerinant bendruomeninę infrastruktūrą ir gyvenamosios aplinkos kokybę; Šiauduvos laisvalaikio salės modernizavimas gerinant bendruomeninę infrastruktūrą ir gyvenamosios aplinkos kokybę; Bijotų senosios mokyklos modernizavimas gerinant bendruomeninę infrastruktūrą ir gyvenamosios aplinkos kokybę; Traksėdžio laisvalaikio salės patalpų modernizavimas gerinant bendruomeninę infrastruktūrą ir gyvenamosios aplinkos kokybę; Pagrybės laisvalaikio salės pastato modernizavimas gerinant bendruomeninę infrastruktūrą ir gyvenamosios aplinkos kokybę; Tūbinių buvusios mokyklos modernizavimas gerinant bendruomeninę infrastruktūrą ir gyvenamosios aplinkos kokybę; Bilionių laisvalaikio salės pastato modernizavimas gerinant bendruomeninę infrastruktūrą ir gyvenamosios aplinkos kokybę; Palentinio laisvalaikio salės pastato modernizavimas gerinant bendruomeninę infrastruktūrą ir gyvenamosios aplinkos kokybę; įrengti poilsiavietes Šilalės rajono seniūnijose; atnaujinti sporto aikštelę Tūbinių kaime; sporto aikštynų įrengimas Laukuvos seniūnijos teritorijoje; sporto aikštynų įrengimas Traksėdžio seniūnijos teritorijoje; vaikų*

		žaidimo ir sporto aikštyno įrengimas Žaliojoje g. Kvėdarnos mstl., Kvėdarnos sen.; įrengti universalias dirbtinės dangos aikšteles rajono miesteliuose; atnaujinti Šiauduvos gyv. laisvalaikio salę ir sutvarkyti aplinką; pastatyti Tenenių bendruomenės salę; renovuoti Pagrybio laisvalaikio salę, Kaltinėnų sen.; Bilionių laisvalaikio salės atnaujinimas; Žadeikių laisvalaikio salės atnaujinimas; Padievyčio ežero rekreacinės zonos (Padievyčio k. Laukuvos sen.) infrastruktūros atnaujinimas; Dvasingumo parko (Kaltinėnai, Kaltinėnų sen.) infrastruktūros atnaujinimas; Aukštagirės kalno (Bilionių sen.) pritaikymas lankymui. Priemonė papildo III prioriteto priemones: remti vietines užimtumo iniciatyvas; įgyvendinti vietinių užimtumo iniciatyvų projektus; remti moterų reintegracijos į darbo rinką projektus. Papildo ir IV prioriteto priemones: remti iniciatyvas, padedančias jaunimui praktiškai pabandyti plėtoti verslą; skatinti įmonių bendradarbiavimą. VPS II prioriteto priemonė „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas“ papildo strateginio plano I prioriteto priemones: kurti ir plėtoti kaimo turizmą, sukurti kaimo turizmo sodybų tinklą rajone; vystyti drožimo, audimo, pynimo, keramikos, kalvystės ir kitus amatus, juos populiarinti. Priemonė taip pat papildo III prioriteto priemones: remti vietines užimtumo iniciatyvas; įgyvendinti vietinių užimtumo iniciatyvų projektus; užtikrinti rajono kultūros tradicijų tąsą; sukurti saugomų gamtinių kraštovaizdžio objektų ir kultūros paveldo objektų prieinamumo lankyti programą ir ją įgyvendinti. *VPS III prioritetas „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ papildo strateginio plano III prioritetą „Žmogiškųjų išteklių ugdymas bei tobulinimas, socialinių paslaugų plėtra“. Priemonių lygiu, VPS III prioriteto priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“ papildo strateginio plano III prioriteto priemonę „pagerinti darbo jėgos profesines žinias ir įgūdžius“.*
7.2.	VVG teritorijoje patvirtintas regiono plėtros planas	*Šilalės VVG VPS neprieštarauja ir papildo Tauragės regiono 2014 - 2020 m. planą (toliau – regiono plėtros planas) prioritetų ir priemonių lygiu.* *VPS I prioritetas „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ papildo regiono plėtros plano I prioritetą „Darni regiono plėtra“, III prioritetą „Pažangios ir efektyvios ekonomikos vystymas“ ir IV prioritetą „Rekreacijos ir turizmo sistemos plėtra“. Priemonių lygiu, VPS I prioriteto priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“ papildo regiono plėtros plano I prioriteto priemones: plėtoti pagalbos mechanizmus bendruomenių inicijuojamoms vietos plėtros strategijoms įgyvendinti (bendruomenių, vietos valdžios ir verslo partnerystė). Priemonė papildo III prioriteto priemonę „remti kaimo atnaujinimą ir plėtrą“, ir IV prioriteto priemones: skatinti turizmo infrastruktūros plėtrą regionuose (užtikrinant kelių savivaldybių bendradarbiavimą); vykdyti turizmo rinkodarą. VPS I prioriteto priemonė „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“ papildo regiono plėtros plano III prioriteto priemonę „remti kaimo atnaujinimą ir plėtrą“.* *VPS II prioritetas „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ papildo regiono plėtros plano I prioritetą „Darni regiono plėtra“, II prioritetą „Gyvenimo kokybės gerinimas“, III prioritetą „Pažangios ir efektyvios ekonomikos vystymas“ ir IV prioritetą „Rekreacijos ir turizmo sistemos plėtra“. Priemonių lygiu, VPS II prioriteto priemonė „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ papildo regiono plėtros plano I prioriteto priemones: plėtoti pagalbos mechanizmus bendruomenių inicijuojamoms vietos plėtros strategijoms įgyvendinti (bendruomenių, vietos valdžios ir verslo partnerystė); skatinti vietos bendruomenių atstovų ir institucijų bendradarbiavimą, užtikrinant veiksmingą pagalbą socialiai pažeidžiamoms grupėms bei jų įtraukimą į bendruomenės gyvenimą. Priemonė papildo II prioriteto priemones: plėtoti ir modernizuoti socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos, transporto ir kitų viešųjų paslaugų infrastruktūrą; užtikrinti kompleksinių paslaugų (socialinių, sveikatos, švietimo ir kt.) vaikui ir šeimai prieinamumą. Taip pat priemonė papildo III prioriteto priemones: skatinti savanorystę ir bendruomeniniu vienijimusi grindžiamą vaikų ir jaunimo veiklą. VPS II prioriteto priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ papildo regiono plėtros plano I prioriteto priemones: plėsti vaikų ir jaunimo neformalaus ugdymosi*

		galimybes (ypač kaimo vietovėse); plėtoti bendruomeninei ir NVO veiklai tinkamą infrastruktūrą; plėtoti pagalbos mechanizmus bendruomenių inicijuojamoms vietos plėtros strategijoms įgyvendinti (bendruomenių, vietos valdžios ir verslo partnerystė). Priemonė papildo II prioriteto priemones: suaugusiųjų neformalaus ugdymosi galimybių bei patrauklumo stiprinimas (ypač kaimo vietovėse); plėtoti ir modernizuoti socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos, transporto ir kitų viešųjų paslaugų infrastruktūrą; plėtoti kūryba paremtas partnerystes; remti kultūros vartojimo ir kultūros poreikio ugdymo iniciatyvas. Priemonės taip pat papildo III prioriteto priemones: kompleksiškai atnaujinti 1- 6 tūkst. gyventojų turinčių miestų (išskyrus savivaldybių centrus), miestelių ir kaimų bendruomeninę ir viešąją infrastruktūrą; remti kaimo atnaujinimą ir plėtrą – atnaujinti mažiau kaip 1 tūkst. gyventojų turinčių miestų, miestelių ir kaimų viešąją infrastruktūrą; skatinti savanorystę ir bendruomeniniu vienijimusi grindžiamą vaikų ir jaunimo veiklą. VPS II prioriteto priemonė „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“ papildo regiono plėtros plano I prioriteto priemones: plėtoti bendruomeninei ir NVO veiklai tinkamą infrastruktūrą; plėtoti pagalbos mechanizmus bendruomenių inicijuojamoms vietos plėtros strategijoms įgyvendinti (bendruomenių, vietos valdžios ir verslo partnerystė). Priemonė papildo II prioriteto priemones: suaugusiųjų neformalaus ugdymosi galimybių bei patrauklumo stiprinimas (ypač kaimo vietovėse); plėtoti ir modernizuoti socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos, transporto ir kitų viešųjų paslaugų infrastruktūrą; plėtoti kūryba paremtas partnerystes; remti kultūros vartojimo ir kultūros poreikio ugdymo iniciatyvas. Priemonė papildo III prioriteto priemones: kompleksiškai atnaujinti 1- 6 tūkst. gyventojų turinčių miestų (išskyrus savivaldybių centrus), miestelių ir kaimų bendruomeninę ir viešąją infrastruktūrą; remti kaimo atnaujinimą ir plėtrą – atnaujinti mažiau kaip 1 tūkst. gyventojų turinčių miestų, miestelių ir kaimų viešąją infrastruktūrą; skatinti savanorystę ir bendruomeniniu vienijimusi grindžiamą vaikų ir jaunimo veiklą. Priemonė taip pat papildo IV prioriteto priemones: skatinti turizmo infrastruktūros plėtrą regionuose; vykdyti turizmo rinkodarą. *VPS III prioritetas „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ papildo regiono plėtros plano II prioritetą „Gyvenimo kokybės gerinimas“. Priemonių lygiu, VPS III prioriteto priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“ papildo regiono plėtros plano II prioriteto priemonę „suaugusiųjų neformalaus ugdymosi galimybių bei patrauklumo stiprinimas (ypač kaimo vietovėse)“.* *Tauragės regiono plėtros tarybai 2015 m. rugsėjo mėn. 28 d. (41 priedas) VPS išsiųsta susipažinimui, VPS pristatyta Tauragės regiono plėtros tarybos posėdyje, kuriame Šilalės VVG pirmininkė Teresė Jankauskienė supažindino Tauragės regiono plėtros tarybos narius su VPS santrauka – VVG vertybėmis, misija, vizija, VVG teritorijos plėtros poreikiais, nustatytais prioritetais, priemonėmis, finansiniu planu, VPS rodikliais. Tauragės regiono plėtros tarybos nariai pritarė Šilalės rajono 2014 – 2020 metų kaimo plėtros strategijai.*
7.3.	Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ESBJRS)	*Šilalės VVG VPS neprieštarauja ir papildo Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategijos (toliau ESBJRS) tikslus ir uždavinius.* *VPS I prioritetas „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“, II prioritetas „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“, III prioritetas „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ papildo ESBJRS tikslo „sujungti regioną“ uždavinį „sujungti žmones regione“, kadangi ir VPS prioritetais, ir ESBJRS tikslo uždaviniu siekiama gerinti bendradarbiavimą kultūros, intelektinėje arba ekonominėje srityse.* *Visi VPS prioritetai ir jų priemonės taip pat papildo ESBJRS tikslo „padidinti gerovę“ uždavinius „Baltijos jūros regionas kaip pirmaujantis gilinant ir vykdant bendrąją rinką“, „Europos sąjungos Baltijos jūros regiono strategija prisideda prie strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo“, „Išaugęs pasaulinis Baltijos jūros regiono konkurencingumas“, kadangi ir VPS prioritetų priemonėmis ir ESBJRS tikslo uždaviniais siekiama remti MVĮ, sudaryti geresnes sąlygas jų veiklai, gerinti galimybes gauti finansavimą, skatinti naujoviškų produktų ir/arba paslaugų plėtrą, akcentuoti socialinės įtraukties svarbą, sprendžiant klausimus pasitelkiant verslo, pilietinės visuomenės grupes, skatinti*

		kaimo plėtrą, gyvenimo kokybę kaimo vietovėse, remti verslumą ir MVĮ plėtrą, didinti kultūros vaidmenį teritorijų vystymuisi, kadangi kultūra ir kūrybinės industrijos sukuria bendrą vidaus produktą ir padeda padidinti gerovę, todėl tarnauja kaip plėtros multiplikatorius.
7.4.	Viensektorės žuvininkystės VVG VPS	*Viensektorė žuvininkystės VVG VPS Šilalės VVG teritorijoje nėra patvirtinta.*

III DALIS. KAIP PASIEKSIME UŽSIBRĖŽTUS TIKSLUS?

8. LEADER metodo principų bei horizontaliųjų principų ir prioritetų įgyvendinimas

LEADER metodo principai

8.1. **Teritorinis principas:**

8.1.1. principo laikymasis rengiant VPS:

Siekiant užtikrinti ilgalaikei vietos plėtrai svarbių problemų sprendimą ir vietos išteklių racionalų naudojimą, VPS rengimo metu buvo laikomasi teritorinio principo:

- *rengiant VPS, buvo pasirinkta teritorija, siejama bendrų geografinių, ekonominių, socialinių ir kultūrinių veiksnių, VPS priemonėmis, turimi VVG teritorijos žmogiškieji, finansiniai ištekliai nukreipti į VVG teritorijos ekonominę, socialinę ir kultūrinę plėtrą;*
- *identifikuojant ilgalaikei vietos plėtrai svarbiausias problemas ir išteklius joms spręsti, buvo atlikta atskirų seniūnijų (visų VVG teritorijos 13-os seniūnijų) apklausa, išsiaiškinant kiekvienos seniūnijos gyvenimo tendencijas, pasireiškusias per pastaruosius 2-3 metus, svarbiausias vietos plėtros priemones. Apklausų metu nustatytos atskirų seniūnijų svarbiausios problemos (bendros, jaunimo, moterų, socialinės atskirties žmonių), vietovių stiprybės, silpnybės, grėsmės ir galimybės, vizijos. Atliekant gyventojų apklausas (bendruomenių narių, jaunimo ir verslo atstovų), buvo apklausti gyventojai iš kiekvienos VVG teritorijos seniūnijos, atlikta reprezentatyvi visos VVG teritorijos apklausa (1424 gyventojai), užtikrinant, kad vietos plėtrai svarbiausios problemos, ištekliai joms spręsti yra nustatytos visos VVG atstovaujamos teritorijos lygiu (9, 10 priedai). VPS rengimo metu buvo vykstama į kiekvieną VVG teritorijos seniūniją, kuriose buvo kontaktuojama su NVO, valdžios ir verslo atstovais, išplatinamos projektinių pasiūlymų formos, kad būtų užtikrintas teritorinis principas renkant projektinių pasiūlymų idėjas. Dėka visų veiksmų, vietovės analizės, SSGG, problemos ir ištekliai joms spręsti atspindi subalansuotą visos VVG teritorijos (visų seniūnijų/kaimų) būklę, problemas ir išteklius nustatytoms problemoms spręsti (9, 10 priedai). Taip pat, nustatant VVG teritorijos plėtros poreikius ilgalaikei vietos plėtrai, buvo aktyviai diskutuojama su VVG nariais, vyko darbas VPS rengimo darbo grupės viduje, buvo vadovaujamasi VVG teritorijos analizių ir SSGG duomenimis; poreikiai prioritetine tvarka išdėstyti atsižvelgiant į visos VVG teritorijos plėtros dalyvių nuomones (28, 36 priedai);*
- *VVG teritorija yra nedidelė, vienalytė, socialiai nesusiskaldžiusi teritorija, siejama bendrų tradicijų, vietos ypatumų, VVG teritorijoje vyrauja bendrumo jausmas, bendri poreikiai ir lūkesčiai, todėl nustatant VVG teritorijos socialinių ryšių, bendros istorijos, išskirtinumo ir identiteto įtaką vietos bendruomenės bendram požiūriui į ilgalaikę VVG teritorijos plėtrą, buvo būtina atlikti kuo reprezentatyvesnę gyventojų poreikių analizę ir įtraukti į VPS rengimo procesą kuo daugiau vietos plėtros dalyvių, kadangi VVG teritorija jau yra socialine, geografine, ekonomine, kultūrine ir tapatumo supratimo prasme vienalytė. Tai parodė 2007 - 2013 m. VPS, taip pat gyventojų apklausos, statistinių duomenų ir kt. analizės, kuriose ryškios panašios turimų išteklių ir problemų tendencijos, panašios stiprybių, silpnybių, grėsmių ir galimybių tendencijos, vizijų formuluotės (9, 10 priedas). VPS rengimo metu vyko didelis kiekis susitikimų su kaimo plėtros dalyviais iš visų VVG teritorijos seniūnijų (9,10, 25, 27, 28, 35, 36 priedai), diskutuojant apie statistinių duomenų atitiktį gyventojų poreikių analizės rezultatams ir pan., taip pat atliekant grupines apklausas seniūnijose, kurių metu buvo įvardintos kiekvienos seniūnijos stiprybės ir galimybės, sritys, kuriose gerėja situacija, remtinos sritys, kiekvienos seniūnijos vizijos ir pan. VPS rengimo metu vyko visų vietos plėtros dalyvių VVG teritorijoje įgyvendintų vietos projektų vietovių lankymas, kur buvo aptariami 2007 - 2013 m. įgyvendinti projektai, aptartos tęstinės veiklos vizijos, šiuose ir kituose VPS rengimo procesuose išryškėjo itin didelis visų VVG teritorijos seniūnijų ir atskirų kaimų tapatumas, vienijanti problematika, panašūs ištekliai joms spręsti ir itin panašūs lūkesčiai ilgalaikei plėtrai. VPS rengimo metu buvo siekta nustatyti gyventojų poreikius, vietos plėtros dalyvių gebėjimus atrasti esamų*

	problemų sprendimus, matyti ateities vizijas, perspektyvas, žinoti priemones joms įgyvendinti, kuriant tvaresnę VVG teritorijos plėtrą, stiprinant vietos identitetą ir išskirtinumą, socialinius ryšius; - *vietos bendruomenės yra susitelkusios bendriems tikslams 2014 – 2020 m. laikotarpiu: jau 2013 m. gauti raštiški 26 vietos plėtros dalyvių (VVG teritorijos bendruomeninių organizacijų, atstovaujančių visas VVG teritorijos seniūnijas, kuriose veikia bendruomeninės organizacijos), ir jų narių pritarimai rengti VPS 2014 – 2020 m. laikotarpiui (35 priedas). Gavus vietos plėtros dalyvių palaikymą ir žinant jų motyvaciją dalyvauti VPS rengime, buvo vykdomi tolimesni veiksmai, kurie tik pakartotinai įrodė, kad vietos plėtros dalyviai yra susitelkę visos VVG teritorijos lygmeniu pasiekti užsibrėžtus tikslus 2014 - 2020 m. laikotarpiui: vietos plėtros dalyviai dalyvavo mokymuose (27 priedas), susijusiuose su VPS rengimu, aktyviai dalyvavo susirinkimuose, skirtuose aptarti VPS rengimo eigą, pildant apklausas, teikiant projektinius pasiūlymus, teikiant siūlymus susirinkimuose, aktyviai įsitraukiant į diskusijas dėl būsimų prioritetų ir priemonių, pagal kuriuos bus finansuojami projektai, aktyviai lankant VPS rengimo darbo grupės susirinkimus ir atliekant priskirtas funkcijas, aktyviai dalyvaujant VVG teritorijos vizijos kūrime ir pan. (9, 10, 25, 27, 28, 30, 35, 36 priedai). Tvirtinant VPS, ypač matomas vietos plėtros dalyvių susitelkimas bendriems tikslams, kadangi iš 26 narių susirinkime dalyvavo 24 nariai, visi kurie pritarė parengtai Šilalės rajono 2014 -2020 metų kaimo plėtros strategijai (40 priedas). Teritorinio pricipo buvo laikomasi kviečiant visos VVG teritorijos plėtros dalyvius įsitraukti į VPS rengimo procesus, pareiškiant savo nuomones, prisidedant savanorišku darbu. VPS rengimo metu buvo užtikrintas teritorinis principas ir Šilalės VVG narių sudėtyje, t. y. nariuose yra atstovų iš visų VVG teritorijos seniūnijų, todėl rengiant VPS buvo atstovaujama visa VVG teritorija.*
8.1.2.	principo laikymasis įgyvendinant VPS: *Įgyvendinant VPS užtikrinsime teritorinio principo taikymą šiuose procesuose:* - *tinkamai panaudojant vietos išteklius, užtikrinant vietos interesų grupių bendradarbiavimą ir veikimą kartu ir užtikrinant integruotą VVG teritorijos plėtrą: VVG teritorijos plėtros užtikrinimas atsispindi VVG teritorijos vizijoje iki 2023 m., kadangi vizija siekiama sulaukti itin pozityvių VPS įgyvendinimo rezultatų, t. y. pasiekti, kad VVG teritorija 2023 m. būtų patraukli gyventi ir dirbti, VVG teritorija būtų bendruomeniškumo ir partnerystės vertybėmis paremta gyvenamoji aplinka, kurioje sudarytos palankios sąlygos kurti ir plėtoti verslus, VVG teritorija, kurioje veikia stiprūs bendradarbiavimo mechanizmai, prieinamos bendrosios ir socialinės paslaugos, atitinkančios vietos gyventojų poreikius, taip pat teritorija, kuri garsėja kultūra, papročiais, kultūriniu paveldu, kurioje sudarytos sąlygos nuolatiniam gyvenimo kokybės gerinimui. VVG teritorijos vizijoje atsispindi siekiami sukurti rezultatai maksimaliai išnaudojant turimus išteklius, bendradarbiavimo ir partnerystės potencialą visos VVG teritorijos mastu, užtikrinant įvairių sektorių plėtrą, sujungiant ekonomikos, socialinio, kultūros ir aplinkos sektorių veiklas. VPS išsikelti tikslai bus pasiekti VPS prioritetais ir priemonėmis, kuriuose susipina visų sektorių vaidmuo sprendžiant opiausias ir reikalingiausias spręsti gyventojų vietos problemas (kurios atspindi visos VVG teritorijos būklę), kuriant geresnę gyvenamąją aplinką gyventi ir dirbti, užtikrinant tęstinę teritorijos plėtrą, užtikrinant tinkamą vietos išteklių panaudojimą;* - *panaudojant VVG teritorijos išskirtinumą ir specifinius pranašumus, ir kuriant VVG teritorijos didesnę pridėtinę vertę: vykdant vietos plėtros dalyvių, gyventojų aktyvinimo veiklas, daug dėmesio bus skiriama sutelkti kuo daugiau VVG teritorijos išteklių bendriems projektams, bendroms veiklos ir idėjoms įgyvendinti, kad būtų pasiekti kuo didesni rezultatai, apimantys visą VVG teritoriją. To bus siekiama organizuojant susitikimus, diskusijas, seminarus su visos VVG teritorijos organizacijomis, verslo atstovais, telkiant juos bendroms problemoms spręsti, telkiant išteklius, panaudojant išskirtinumo ir kitus specifinius pranašumus. Tikima, kad vykdant efektyviai aktyvinimo veiklas, ir subūrus plėtros dalyvius bendradarbiavimui, bendrų projektų ir veiklų vykdymui, suteikus tinkamų žinių, įgyvendinant VPS pagal veiksmų planą, užtikrinat išsikeltų tikslų pasiekimą, bus sukurta didesnė pridėtinė VVG teritorijos vertė nei veikiant pavieniui, todėl įgyvendinami projektai ir jų rezultatai apims visą VVG teritoriją. VPS įgyvendinimo stebėsenos grupė užtikrins, kad VPS būtų įgyvendinta vadovaujantis teritoriniu principu, kaip ir suplanuota.*

8.2.	**„Iš apačios į viršų“ principas:**
8.2.1.	principo laikymasis rengiant VPS: *Į atskirus VPS rengimo procesus įtraukėme bendruomenines organizacijas, NVO, taip pat kitus pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovus šiuose VPS rengimo etapuose:* - *atliekant VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizes ir SSGG: gyventojų poreikių analizei naudotos apklausų ir projektinio pasiūlymo forma buvo parengtos ir patvirtintos VVG valdymo organo, kurį sudaro pilietinės, valdžios ir verslo atstovai, analizėms buvo naudojama informacija, surinkta gyventojų/ NVO/ verslo subjektų apklausų metu, susitikimų ir posėdžių, diskusijų metu, renkant projektinius pasiūlymus, apklausiant seniūnijų gyventojus. Viso šio proceso metu su gyventojais buvo diskutuojama VPS aktualiais klausimais, planuojamos ilgalaikės plėtros veiklos, vietos plėtros dalyviai dalyvavo mokymuose, kurių metu įgavo žinių, susijusių su VPS rengimu ir įgyvendinimu, ir dėl to kokybiškiau ir efektyviau įsitraukė į VPS rengimo procesus (7, 9, 10, 19, 24, 26, 27, 28, 30, 35, 36). Apklausų ir kiti susisteminti duomenys buvo integruoti į VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizę ir SSGG, visos analizės paremtos gyventojų bendruomenine iniciatyva, gyventojų problemomis ir siūlymais. VPS rengimo darbo grupė, kuri rinko informaciją, sistemino ir prisidėjo tiesiogiai formuojant socialinę, ekonominę ir aplinkos analizes bei SSGG, susidaro iš VVG narių, kurie atstovauja verslo ir NVO sektoriams, todėl vien VPS rengimo darbo grupės darbas visos VPS rengimo metu išryškina principo „iš apačios į viršų“ taikymą;* - *nustatant VVG teritorijos gyventojų poreikius ir suteikiant jiems prioritetus: nustatant poreikius, „iš apačios į viršų“ principas neišvengiamai buvo įgyvendintas, kadangi poreikiai kilo iš socialinės, ekonominės, aplinkos analizių bei SSGG, kurių rengime ir formavime dalyvavo vietos plėtros dalyviai. Nustatant gyventojų poreikius, VPS rengimo darbo grupė, buvo aktyviausi poreikių nustatymo dalyviai, tačiau procesai vyko naudojant jau turimus reprezentatyviu „iš apačios viršų“ principu surinktus duomenis. Suteikiant gyventojų poreikiams prioritetus, buvo vadovaujamasi SSGG teiginių sąveikomis, kurios lėmė kiekvieno nustatyto poreikio svarbumo lygį. Nustatant VVG teritorijos plėtros poreikius ilgalaikei vietos plėtrai, buvo aktyviai diskutuojama su VVG nariais, darbo grupės nariais, atsižvelgiant į VVG teritorijos analizių ir SSGG duomenimis, poreikiai prioritetine tvarka išdėstyti atsižvelgiant į visos VVG teritorijos plėtros dalyvių nuomones (28, 36 priedai);* - *nustatant VPS prioritetus ir priemones: prioritetai ir priemonės preliminariai buvo parengti vadovaujantis nustatytais vietos plėtros poreikiais prioritetine tvarka VPS rengimo darbo grupės susitikimų metu (28 priedas), analizuojant stiprybių, silpnybių, grėsmių ir galimybių sąveiką, t. y. buvo ieškoma strateginių veiksmų, siekiant įsitikinti, ar stiprybės išnaudotos galimybėms įgyvendinti ir grėsmių neigiamam poveikiui sumažinti, ar silpnybės neutralizuotos pasinaudojant galimybėmis ir pan. Darbo grupė vadovavosi informacija, kuri surinkta, susisteminta pagal principą „iš apačios į viršų“, ir pateikė preliminarius prioritetus, priemones, jų tikslus, lėšų krepšelius, paramos intensyvumą, preliminarius tinkamumo ir atrankos kriterijus viešam vietos plėtros dalyvių svarstymui (36 priedas), kuriame dalyvavo visų trijų partnerystės sektorių atstovai. Pasiūlymų susitikimo metu nebuvo labai daug, kadangi atlikus analizes ir poreikių tyrimą ir vykdant diskusijas su vietos plėtros dalyviais, buvo prieita prie bendro sutarimo, kad labiausiai reikalingos yra priemonės, susijusios su darbo vietų kūrimu, užimtumo didinimu, paslaugų prieinamumo didinimu, socialinių paslaugų kūrimu ir plėtojimu kaime, tradicijų išsaugojimu, bendradarbiavimu ir bendrų veiklų vykdymu, įgūdžių ir žinių įgijimu, ypač akcentuojant jaunų asmenų ir moterų užimtumo didinimą. Visų bendrai sutarta, kad yra poreikių, kurių neįmanoma patenkinti VPS lėšomis, siekiant paramos įsisavinimo koncentracijos, kadangi VPS lėšos yra ribotos ir nepakankamos visiems nustatytiems poreikiams tenkinti, todėl lėšos išskirstytos pagal priemones, siekiant sukurti kiek įmanoma didesnę pridėtinę vertę VVG teritorijoje. Principas „iš apačios į viršų“ įgyvendinamas ir VPS laisvumu, kadangi pagal VPS nėra griežtai apibrėžta vietos projektų specifika, sudarant sąlygas naujų idėjų atsiradimui, esamų koregavimui, kiek įmanoma didesniam vietos plėtros dalyvių įsitraukimui į VPS įgyvendinimą, sudarant sąlygas vietos projektų konkurencijai;*

	- *planuojant VPS įgyvendinimo etapus ir finansinius išteklius: VPS įgyvendinimo etapiškumas, veiksmų planas, finansiniai ištekliai daugiausiai išdiskutuoti VPS rengimo darbo grupės rate, kadangi darbo grupės nariai buvo labiausiai susipažinę su VPS reikalavimais (28 priedas). VPS veiksmų planas, finansinis planas parengti vadovaujantis patvirtintais prioritetais ir priemonėmis, projektinių pasiūlymų informacija, kur pateikiami preliminarūs projektų biudžetai, taip pat lėšų krepšeliais pagal kiekvieną priemonę ir prioritetą, paramos intensyvumą, maksimalias galimas sumas, visa kas nustatyta prioritetų ir priemonių viešame svarstyme (36 priedas) su visų partnerystę sudarančių sektorių atstovais, vietos plėtros dalyviais. Galutinai VPS veiksmų planas ir finansinis planas patvirtinti VPS tvirtinimo visuotiniame narių susirinkime (40 priedas);* - *rengiant VPS dalis buvo įtraukti visų VVG atstovaujamų sektorių atstovai, VPS dalys, prioritetai, veiksmai, ištekliai ir kt. aptarti plačiame rate plėtros dalyvių, VPS yra paremta bendruomenine iniciatyva, glaudžiu bendradarbiavimu tarp visos VVG teritorijos vietos plėtros dalyvių, paremta reprezentatyviu gyventojų poreikių tyrimu, analizėmis, įtrauktas didelis kiekis vietos plėtros dalyvių į tyrimo procesą, į VPS rengimo proceso aptarimą, sprendimai dėl poreikių, prioritetų, priemonių, lėšų paskirstymo, veiksmų plano ir kt., priimti įtraukiant vietos plėtros dalyvius, atstovaujančius visus tris partnerystės sektorius. VPS rengimo metu buvo vykdoma aktyvi ir reguliari komunikacija dėl VPS rengimo, todėl vietos gyventojai yra šios VPS rengėjai, tiesiogiai prisidėję prie pokyčių formavimo, kuriuos įgyvendinus pridės prie pokyčių, lemiančių jų pačių gyvenimo gerovę, įgyvendinimo. Parengta VPS atspindi realią kaimo vietovių VVG teritorijoje padėtį, dėl VPS rengimo procesų specifikos, labiausiai vadovaujantis principu „iš apačios į viršų“, VPS gyventojams yra suprantama ir priimtina, todėl pasidalinant atsakomybe, maksimaliai panaudojant vietos išteklius ir potencialias galimybes, bus sukurta teigiama pridėtinė VVG teritorijos vertė, sudaranti sąlygas nuolatiniam VVG teritorijos gyventojų gyvenimo kokybės gerėjimui.*
8.2.2.	principo laikymasis įgyvendinant VPS: *Į atskirus VPS įgyvendinimo procesus įtrauksime bendruomenines organizacijas, kitas NVO, taip pat kitus pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios atstovus:* - *rengiant kvietimų teikti vietos projektus dokumentaciją: organizuosime susirinkimą – diskusiją su vietos plėtros dalyviais, VVG nariais, pristatant kvietimų dokumentacijos projektą, kviečiant teikti pasiūlymus dėl įtrauktų ir dar neįtrauktų nuostatų, taip užtikrinant principo „iš apačios į viršų“ taikymą rengiant kvietimų teikti paraiškas dokumentaciją, laikantis jau patvirtintų nuostatų, kurios įtrauktos į VPS;* - *kviečiant teikti vietos projektų paraiškas: gyventojų aktyvinimo veiklomis užtikrinsime kuo didesnį kvietimų teikti paraiškas viešumą, organizuosime teminius renginius dėl bendrų projektų, dėl projektų specifikos, kad būtų užtikrinamas kokybiškų ir daugiausiai pridėtinės vertės kuriančių projektų įgyvendinimas, išteklių telkimas bendriems projektams. Vykdysime nuolatinę diskusiją su vietos plėtros dalyviais, pagal jų poreikius padėsime ieškoti papildomų finansavimo šaltinių projektams įgyvendinti, apjungti panašias idėjas tarp vietos plėtros dalyvių, kad turimos vizijos ir kaimo plėtros planai taptų realybe. Kvietimų teikti paraiškas informacija bus viešinama spaudoje, internetinėje svetainėje, vietos plėtros dalyvių renginiuose, bus teikiamos nuolatinės konsultacijos dėl kvietimų dokumentacijos išaiškinimo, projektų teikimo klausimais. Už kvietimų teikti paraiškas informacijos viešinimą bus atsakingi ir valdybos nariai, ir VVG veiklos darbo grupės pagal priskirtas funkcijas (38 priedas);* - *tvirtinant vietos projektus: VVG valdymo organo nariai atstovauja verslo, pilietinės visuomenės ir valdžios sektoriams, todėl tvirtinant vietos projektus bus užtikrintas principo „iš apačios į viršų“ taikymas, kadangi projektus tvirtins pilietinės visuomenės, verslo ir valdžios atstovai, kurie žino vietos plėtros problemas, dalyvius, galimybes, yra susipažinę su VPS tikslais ir iššūkiais. Valdymo organą sudaro abejų lyčių, įvairaus amžiaus atstovai, valdymo organo nariai deklaruoja privačius interesus ir nedalyvaus priimat tiesiogiai su jais susijusius sprendimus, todėl projektų tvirtinimo procedūros bus skaidrios. Finansuojami projektai bus atrinkti pagal taisyklėse numatytus reikalavimus ir kriterijus, kurie nustatyti taikant principą „iš apačios į viršų“. Šilalės VVG artimiausiu metu planuoja patvirtinti interesų konfliktų prevencijos tvarką, atitinkančią finansinį reglamentą, šios tvarkos bus laikomasi viso VPS įgyvendinimo metu. Šilalės VVG užtikrins, kad*

	projektų atrankos procedūros bus nediskriminuojančios ir skaidrios, nustatant sprendimų priėmimo procesus ir kriterijus. Šiems veiksmams užtikrinti yra patvirtintas valdybos narių darbo reglamentas (34 priedas), kuris bus atnaujintas pagal naujausius reikalavimus; - *pristatant VPS įgyvendinimo rezultatus ir vykdant stebėseną: kiekvienais VPS įgyvendinimo metais, vykdant gyventojų aktyvinimo veiklas, užtikrinsime, kad VPS įgyvendinimo rezultatų sklaida yra pakankama ir pasiekia vietos gyventojus. Rezultatų pristatymas vyks kasmet ir visuotinių narių susirinkimų metu, dalyvaujant visų partnerystės sektorių atstovams, visuotiniame narių susirinkime bus pristatoma ir VPS įgyvendinimo stebėsenos grupės ataskaita, kuri apžvelgs VPS įgyvendinimo eigą ir atitiktį VPS. VPS įgyvendinimo stebėsenos grupę sudaro visų partnerystės sektorių atstovai (38 priedas). VPS įgyvendinimo pažangos ataskaitos bus viešinamos Šilalės VVG internetinėje svetainėje;* - *vykdant VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo veiklas: į veiklas bus įtraukiami pilietinės visuomenės, verslo ir valdžios sektorių atstovai, todėl principo įgyvendinimas bus užtikrinimas. Taip pat, vietos plėtros dalyviai patys teiks pasiūlymus dėl aktyvinimo renginių ir veiklų formų, kas užtikrins dar didesnės apimties pricipo „iš apačios į viršų“ įgyvendinimą.*
8.3.	**Partnerystės principas:**
8.3.1.	principo laikymasis rengiant VPS: *Siekdami partnerystės stiprinimo tarp pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios sektorių, VPS rengimo metu buvo imtasi šių priemonių ir veiksmų:* - *Šilalės VVG vietos plėtros dalyvių prašė sutikimų/nesutikimų rengti ir įgyvendinti VPS. Tokia iniciatyva buvo siekiama aiškaus pilietinio sektoriaus plėtros dalyvių požiūrio, siekta nustatyti išankstinę motyvacija rengti ir įgyvendinti VPS (35 priedas);* - *VVG narių struktūra atspindi partnerystės principą, nariai atstovauja visas VVG teritorijos seniūnijas, nariuose yra verslo, pilietinės visuomenės, valdžios atstovų (7 priedas), tai reiškia, kad VVG turi visų partnerystės sektorių atstovų pasitikėjimą, visi nariai ir kiti plėtros dalyviai aktyviai dalyvauja VVG veikloje, noriai prisijungia nauji nariai;* - *VVG valdymo organo struktūra buvo sudaryta partnerystės pagrindu tarp trijų sektorių užtikrinant partnerių įvairovę: iš 11 valdybos narių yra 3 verslo atstovai (27 proc.), 5 pilietinės visuomenės atstovai (46 proc.), 3 valdžios atstovai (27 proc.) (25 priedas);* - *VVG valdymo organo nariai deklaravo privačius interesus, taip užtikrinant partnerių atskaitomybę vienas kitam, užtikrinant veiksmų skaidrumą. Valdybos nariai taip pat pateikė raštiškus sutikimus atstovauti vieną sektorių, esant galimybei atstovauti kelis sektorius (26, 29 priedas);* - *visi valdybos nariai turi jiems priskirtas funkcijas, pareigas, VVG veiklos grupės turi priskirtas atsakomybes, taip užtikrinamas glaudus bendradarbiavimas. Partnerystė stiprinama ir VVG veiklos grupių sudėtimi, kadangi jas sudaro kelių sektorių nariai, kurie dirba dėl bendrų klausimų, bendriems tikslams (38 priedas), tokiu būdu užtikrinami ryšiai, glaudus bendradarbiavimas, vienas kito situacijos geresnis supratimas tarp atskirų kaimo plėtros veikėjų;* - *VVG vizija suformuota ir galutinai patvirtinta dalyvaujant visiems partnerystę sudarantiems sektorių atstovams, taip užtikrinant bendro tikslo siekimą, suvokimą, susitapatinimą su bendru visus kaimo plėtros dalyvius vienijančiu tikslu (36 priedas);* - *rengiant VPS didelis dėmesys buvo skirtas nedarbo ir socialinės atskirties problemoms spręsti, tačiau tuo pačiu metu užtikrintas tikslų, priemonių visapusiškumas ir įvairovė, kad būtų patenkinti visų sektorių plėtros dalyvių poreikiai ir lūkesčiai;* - *VPS rengimo metu vyravo solidarumas, bendradarbiavimas ir kryptinga veikla su visais partneriais, VVG pasipildė nemažai naujų narių, kas rodo pasitikėjimą veikiančiu partnerystės mechanizmu; vyko vieningas darbas ruošiant ir tvirtinant gyventojų poreikių analizei reikalingas apklausų ir projektinių pasiūlymų formas; partneriai aktyviai atliko savanoriškus VPS rengimo darbus, visa kas rodė stiprius partnerystės ryšius ir susitelkimą bendrai veiklai (6, 7, 9, 10, 19, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 35, 36, 38, 40 priedai);* - *vykdyti mokymai VPS rengimo temomis, į kuriuos pakviesti visų partnerių atstovai (27 priedas); partnerių atstovai dalyvavo mokymuose LEADER metodo tema, siekiant įgyti kuo daugiau žinių LEADER metodo įgyvendinimo klausimais, siekiant kuo kokybiškiau prisidėti prie VPS įgyvendinimo,*

	konstruktyvesnio darbo. Šiuo metu LEADER metodo įgyvendinimo mokymus yra išklausę 7 iš 11 valdybos narių (30 priedas), taip pat 9 VVG nariai (7 priedas); - *pritarus parengtai VPS, visi partneriai tradiciškai vyko į talką parke „Auginkime bendruomeniškumą“, taip skatinant bendras savanoriškas veiklas, pilietiškumą, stiprinant partnerystės ryšius;* - *visų partnerystę sudarančių sektorių atstovai įtraukti į VPS įgyvendinimo stebėsenos grupę, taip pasidalinant bendra atsakomybe ir rodant bendradarbiavimą, siekiant sėkmingai įgyvendinti VPS (38, 40 priedai);* - *partnerystės ryšiai buvo stiprinami organizuojant 2007 - 2013 m. strategijos įgyvendintų vietos projektų bendrą lankymą, domėjimąsi projektų įgyvendinimo eiga, džiaugiantis pasiektais rezultatais. Praėjęs laikotarpis parodė, kad LEADER metodo įgyvendinimas paskatino bendruomenes stipresniam veikimui. Patalpų sutvarkymas ir viešųjų erdvių įrengimas ir atnaujinimas sudarė sąlygas aktyvesniam veikimui, tolimesnių planų, idėjų įgyvendinimui, bendruomenių poreikių tenkinimui. Atsirado dar didesnė partnerystė tarp VVG partnerystę sudarančių sektorių, atsirado stipresnis ryšys tarp rajono bendruomenių, bendruomenės tapo gyvybingesnės ir patrauklesnės vietos gyventojams. VPS rengimo procesas įtikino, kad apjungtos partnerių pastangos bendram tikslui sudarė sąlygas geriau apjungti vietos kapitalą – žinias, patirtį, finansinius išteklius, gebėjimus ir iniciatyvas, visa ko dėka 2023 m. bus įgyvendinta VPS vizija.*
8.3.2.	principo laikymasis įgyvendinant VPS: *Siekdami partnerystės tarp pilietinės visuomenės, verslo ir vietos valdžios stiprinimo, VPS įgyvendinimo metu imsimės šių priemonių:* - *palaikysime nuolatinį ryšį tarp visų partnerių ir plėtros dalyvių viso VPS įgyvendinimo metu, vykdant VPS įgyvendinimo veiklas, susijusias su VPS administravimu, vietos projektų teikimu, vertinimu, tvirtinimu, vietos gyventojų aktyvinimu ir pan.;* - *siekiant partnerių pasitikėjimo, solidarumo, demokratijos, inicijuosime valdybos narių rotaciją ne rečiau kaip kas 3 metus pakeičiant ne mažiau 1/3 narių ir ne mažiau kaip po vieną iš kiekvieno sektoriaus (39 priedas);* - *inicijuosime VVG veiklos darbo grupių susirinkimus, kad vyktų savanoriškas ir kokybiškas darbas tarp įvairų partnerių bendriems tikslams pasiekti, vyktų nuolatinė komunikacija, naujų sprendimų paieška;* - *užtikrinsime VVG valdymo organo narių privačių interesų deklaracijų atnaujinimą esant pasikeitusiai situacijai, užtikrinsime naujų valdymo organo narių privačių interesų deklaravimą, taip užtikrinant partnerių atskaitomybę vienas kitam, užtikrinant veiksmų skaidrumą (39 priedas);* - *kokybišku, skaidriu ir atsakingu darbu bei kryptinga veikla užtikrinsime VPS įgyvendinimo veiksmų solidarumą, bendradarbiavimą tarp visų sektorių partnerių;* - *užtikrinsime atvirumą naujiems lojaliems nariams;* - *įtrauksime kuo daugiau partnerių atstovų į visuomenines, savanoriškas veiklas, tokias kaip akcija „Darom“, vienišų senelių, daugiavaikių šeimų lankymas ir kt., siekiant nuolatinio ryšių stiprinimo tarp partnerių.*
8.4.	**Inovacijų principas:**
8.4.1.	principo laikymasis rengiant VPS: *Rengiant VPS buvo naudojamos šios novatoriškos bendradarbiavimo formos:* - *vietos plėtros dalyviai buvo aktyviai skatinami savo projektines idėjas sieti su ekonomine veikla, socialiniu verslumu, skirtu darbo vietoms kurti. Bendruomeninio verslo, socialinio verslo Šilalės VVG teritorijoje dar nėra, todėl projektinių pasiūlymų rinkimas, susijęs su socialinio verslo kūrimu, socialinių inovacijų įgyvendinimu, bendruomeniniu verslu, kitomis ekonominę naudą kuriančiomis veiklomis, VVG teritorijoje yra novatoriška forma, kurios dar VVG teritorijoje nebuvo (9, 10, 35 priedai);* - *VPS rengimo metu vietos plėtros dalyviai buvo skatinami kurti idėjas dėl bendradarbiavimo tarp kelių ūkio subjektų, įgyvendinant bendrus didesnės apimties projektus, kadangi bendradarbiavimo projektų forma taip pat yra novatoriška VVG teritorijoje: iki šiol NVO, kaimo bendruomenės*

	įgyvendino projektus pavieniui, daugiausiai partnerystę deklaruodavo su savivaldybės administracija, VVG teritorijoje dar nėra NVO ir verslo subjektų formalaus bendradarbiavimo vykdant ekonomines veiklas; - *VPS rengimo metu buvo pateiktos šios inovacinės idėjos: amatininkų ir NVO klasterio kūrimo ir plėtros projektinis pasiūlymas, kuriuo siūloma sukurti gana didelės apimties bendradarbiavimo mechanizmą, įtraukiant didžiąją dalį VVG teritorijoje veikiančių amatininkų; klasteriu planuojama kurti naujus produktus, vykdyti jų rinkodarą, pasitelkiant bendrus amatininkų ir NVO turimus finansinius, žmogiškuosius, materialinius ir kitus išteklius, naudojant bendras produktų realizavimo sistemas (9 priedas);* - *VPS rengimo metu sulauktas nemažas kiekis projektinių pasiūlymų, kuriais NVO ir fiziniai asmenys siekia perdirbti žemės ūkio produktus, taip pat pateiktos socialinio taksi, mobilių stovyklaviečių paslaugų teikimo projektiniai pasiūlymai. Didžiausios inovacijos susijusios su NVO projektinių pasiūlymų idėjomis vykdant ekonominę naudą nešančius projektus, kuriais kuriamos darbo vietos, kadangi tokio tipo projektų VVG teritorijoje dar nėra (9 priedas);* - *VPS rengimo metu buvo imtasi veiksmų nustatant ir sukuriant inovacijas VVG teritorijoje: išanalizavus vietos gyventojų poreikius (apklausos, projektiniai pasiūlymai ir kt.) buvo nustatyta, kad darbo vietų kūrimo ir ekonominės veiklos vystymo poreikis yra ypač didelis, todėl nustačius poreikius prioritetine tvarka, prioritetus ir priemones, tarp remtinų sričių pagal VPS yra ir bendruomeninio verslo, socialinio verslo bei bendradarbiavimo tarp kelių ūkio subjektų projektai, kurie yra inovatyvūs ir novatoriški VVG teritorijos mastu, kadangi jais siekiami kurti naujus bendradarbiavimo mechanizmus, naujas partnerystės formas, naujas paslaugas ir produktus, vykdyti naujas produkcijos realizavimo veiklas, įgyvendinti socialines inovacijas, tenkinant socialinius poreikius ir kartu prisidedant prie ekonominės vietos plėtros.*
8.4.2.	principo laikymasis įgyvendinant VPS: - *įgyvendinant VPS yra numatyta sukurti įvairių novatoriškų bendradarbiavimo projektų: bendradarbiavimas tarp NVO, vykdant socialinio verslo, pagrindinių paslaugų kaime ir kitų ekonominių verslo projektų veiklas; bendrų poreikių dėl žinių ir įgūdžių projektų pareiškėjams ir vykdytojams telkimas, bendrų kelių ūkio subjektų projektų pagal mokymų ir įgūdžių diegimo priemonę teikimas. Bendradarbiavimo veiklų projektai, ypač tie, kuriais bus įtraukiamas didelis skaičius vietos plėtros dalyvių, kuriais įgyvendinamos socialinės inovacijos, kuriami nauji produktai, turės daugiklio efektą ir tikima, kad atvers ilgalaikes perspektyvas kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerinimui;* - *į VPS įgyvendinimą yra įtraukti veiklos inovacijų sprendimai: bendrų projektų vykdymas tarp kelių ūkio subjektų, ekonominės veiklos ir verslo projektai, kuriuos įgyvendina NVO ir kt. Taip pat įtraukti produktų ir paslaugų inovacijų sprendimai: socialinės inovacijos, vykdant socialinius verslus, bendrų paslaugų ir produktų kūrimas bendradarbiaujant tarp kelių ūkio subjektų, ekologiškų žemės ūkio produktų perdirbimas ir rinkodara, kuriant produktus; strateginių inovacijų sprendimai: atliekant gyventojų poreikių analizę vietos plėtros dalyviai buvo paskatinti iš savęs, savo atstovaujamos VVG teritorijos, bendruomenės pareikalauti daugiau nei įprastai, pamąstyti apie ekonomines ir ilgalaikes veiklas, kas atnešė didelių rezultatų, o 5 iš 6 VPS priemonių yra orientuotos į darbo vietų kūrimą, ekonominių veiklų vykdymą. Į VPS įtraukti ir valdymo inovacijų sprendimai: VPS įgyvendinimo metu atsiras nauja VVG administracijos funkcija aktyvinti vietos gyventojus, aktyvinimo veiklose numatytos inovatyvios idėjos - bendradarbiavimo kontaktų ir projektų idėjų vystymo veiklos, bendrų išteklių telkimo susitikimai ir kt., šios veiklos užtikrins nuolatinį vietos plėtros dalyvių tobulėjimą ir ieškojimą naujų, efektyvesnių sprendimų, stiprins ryšius tarp partnerių. Šie sprendimai lemia VPS inovatyvumą ir VVG vietovės konkurencingumo ir pridėtinės vertės didinimą, kadangi bus sukurti ir realizuojami nauji produktai ir paslaugos, realizuojami vietos ir naujose rinkose, įgyvendinamos socialinės inovacijos, kuriamos naujos bendradarbiavimo formos;* - *siekiant paskatinti inovacijų kūrimą, diegimą ir sklaidą, vykdysime gyventojų aktyvinimo veiklas, įvardintas VPS 10 punkte. Veiksmų plane numatyta nemažai veiklų, skirtų paskatinti inovacijų kūrimą, diegimą ir sklaidą. Inovacijų kūrimas ir diegimas bus skatinamas veiklomis, skirtomis vietos plėtros dalyvius suburti, kad būtų užmezgami bendradarbiavimo kontaktai ir projektų idėjos. Bus vykdomi*

	susitikimai, siekiant telkti bendrus išteklius bendriems projektams, tokiu būdu užtikrinant nuolatinę sprendimų ir kontaktų, partnerystės ir bendradarbiavimo tinklų vystymą. Inovacijų sklaida taip pat bus užtikrinama viso VPS įgyvendinimo metu vykdant VPS rezultatų ir veiklos viešinimo veiklas, viešųjų ryšių specialistas organizuos pavyzdinių inovatyvių projektų pristatymus kaimo plėtros dalyviams, kurie turės galimybių pasisemti patirties ir žinių savo tolimesnei veiklai; - *siekiant paskatinti inovacijų kūrimą, diegimą ir sklaidą vietos projektų atrankos metu, VPS 9 dalyje numatytos priemonės ir veiklos sritys yra inovatyvios (numato socialinių verslų kūrimą, bendradarbiavimą tarp skirtingų subjektų), todėl pagal VPS bus atrenkami inovatyvūs projektai. Glaudus partnerystės ir bendradarbiavimo faktorius įgyvendinant VPS užtikrins inovacijų atsiradimą ir diegimą, ir inovacijų sklaidą. Vietos projektų įgyvendinimo metu nuolat domėsimės vietos projektų įgyvendinimo eiga, kad diegiamas inovacijos būtų atliekamos efektyviai, užtikrinant vietos projektų vykdytojams prieinamumą prie būtinos informacijos, paskatinsime teikti projektus reikiamiems įgūdžiams ir žinioms įgyti, kad* inovatyvūs projektai būtų kuo efektyviau įgyvendinti, sukurtų kuo didesnę pridėtinę vertę. Inovatyvių vietos projektų rezultatų sklaidos metu vykdysime kuo aktyvesnį rezultatų viešinimą, kad pasiekti rezultatai „užkrėstų“ ir kitus plėtros dalyvius, kad sukeltų daugiklio efektą.
8.5.	**Integruoto požiūrio principas:**
8.5.1.	principo laikymasis rengiant VPS: - *siekiant ištirti atskirų socialinių, ekonominių ir aplinkosauginių sektorių situaciją, VPS rengimo metu buvo atlikta socialinė, ekonominė ir aplinkos analizė, gyventojų poreikių analizė, visos kurios prisidėjo prie daugiasektorinės situacijos analizės atlikimo, analizių rezultatuose atsispindi integruotas požiūris į vietos situaciją. Siekiant, kad į VPS būtų įtraukta kuo platesnio spektro informacija, buvo atliktos kiekvieno sektoriaus analizės, remiantis statistinės informacijos, duomenų ir gyventojų poreikių tyrimo duomenimis. Atliekant analizes, buvo renkami išsamūs statistiniais duomenys lyginant ne mažiau dviejų laikotarpių duomenis, siekiant nustatyti statistinių duomenų, situacijos tendencijas. Siekiant kokybiško duomenų apdorojimo ir tendencijų sąsajų, statistinė informacija buvo renkama tų pačių metų (2011 ir 2013 m.) visos informacijos lygiuose, todėl atskirų sektorių situacijos yra kokybiškai susietos ir palygintos;* - *tarpusavyje siejant galimus sprendinius, skirtus nustatytoms atskirų sektorių problemoms, buvo taikomas integruotas požiūris: atliekant SSGG analizę, kiekvienai stiprybei ir silpnybei nustatyti buvo naudojami socialinės, ekonominės, aplinkos situacijos ir gyventojų poreikių analizės duomenų situacijos rodikliai, rodiklius siejant tarpusavyje, vadovaujantis priežastine logika, taip pat nustatytos grėsmės ir galimybės;* - *tarpusavyje siejant galimus sprendinius nustatytoms atskirų sektorių problemoms, kiekvienos stiprybes stengtasi išnaudoti galimybėms įgyvendinti ir grėsmių neigiamam poveikiui sumažinti, silpnybes stengtasi neutralizuoti pasinaudojant galimybėmis, todėl VPS yra paremta SSGG analizės veiksnių tarpusavio ryšiais, kurie atsispindi nustatytuose poreikiuose prioritetine tvarka, prioritetuose, priemonėse ir jų aprašymuose. Prioritetais ir priemonėmis apibrėžti skirtingų sektorių sprendiniai vizualizuoja integruotą VPS pobūdį, kadangi veiksmais siekiama spręsti ne atskiras kiekvieno sektoriaus problemas, o apimti skirtingus sektorius bendriems plėtros tikslams įgyvendinti;* - *VPS prioritetai ir priemonės, numatyti remti projektai nėra individualizuoti ir izoliuoti kaip pavienės intervencijos, o susietos tarpusavyje, priemonių tikslai papildo vienas kitą ir susideda į siekiamą VVG teritorijos viziją. Prioritetai ir priemonės yra suderintos su rajono, apskrities, šalies ir Baltijos jūros regiono strateginiais dokumentais. Visi VPS prioritetai atspindi socialinio, ekonomikos, kultūros ir aplinkos sektorių problematiką, išteklių panaudojimą norimiems tikslams pasiekti.*
8.5.2.	principo laikymasis įgyvendinant VPS: *Siekdami integruotai (tarpusavyje susietai ir nuosekliai) spręsti atskirų socialinių, ekonominių ir aplinkosaugos sektorių problemas, įgyvendinant VPS imsimės šių veiksnių:* - *kaip ir aprašyta VPS 10 punkte, kvietimai pagal atskirus VPS prioritetus ir priemones yra suplanuoti logiškai ir nuosekliai, vadovaujantis parengtu veiksmų planu, sudarytas VPS finansinis planas;*

	- *kiekvienas kvietimas teikti paraiškas atspindi daugiasektorinį požiūrį į VPS įgyvendinimą, kadangi pagal kiekvieną kvietimą teikti paraiškas, lėšos yra paskirstytos įvairių sektorių problemoms spręsti. Taip pat, kiekviename kvietime teikti paraiškas yra įtraukta mokymų ir įgūdžių diegimo priemonė, kadangi siekiama, kad nuolatos būtų galimybė įvairių projektų teikėjams ir vykdytojams pasinaudoti reikiamų įgūdžių ir žinių įgijimo priemonėmis. Kvietimai teikti paraiškas pagal priemones atskirti vienerių metų laikotarpiu, sudarant sąlygas tolygiam lėšų įsisavinimui, visų priemonių projektų įgyvendinimui visos VPS įgyvendinimo metu, taip užtikrinant, kad būtų sprendžiamos atskirų sektorių problemos viso VPS įgyvendinimo metu, atsižvelgiant į sektorių tematiką, kvietimus teikti paraiškas logiškai išdėstant laike ir finansiniame plane;* - *organizuojant kvietimus teikti paraiškas kiekvienais metais pagal kvietimų tematiką bus vykdomos gyventojų aktyvinimo veiklos, siekiant įtraukti pavienius kaimo plėtros dalyvius į veiksmus, planuojant bendrus projektus, ruošiant inovatyvias idėjas, siejant skirtingų sektorių sąveiką tarpusavyje.*
8.6.	**Tinklaveikos ir bendradarbiavimo principas:**
8.6.1.	principo laikymasis rengiant VPS: *Bendradarbiaujant galima rasti tinkamus sprendimus ir kurti naują pridėtinę vertę, surasti naujų problemų sprendimo būdų, dalintis sukaupta patirtimi, naujomis idėjomis. Darbas tinkluose sieja įvairių sektorių subjektus, padeda įveikti atskirų kaimo vietovių atskirtį, todėl VPS rengimo metu atlikome tinklaveikos ir bendradarbiavimo veiksmų:* - *dalyvaujant VVG tinkle (buvome iniciatoriumi): 2013 m. Šilalės VVG būstinėje lankėsi Lietuvos VVG tinklo pirmininkė, tinklo valdybos nariai, Šilalės VVG valdybos nariai, buvo aptariami strategijos vykdymo uždaviniai, problemos ir gairės ateičiai (37 priedas);* - *dalyvaudami VVG tinkle (buvome dalyviu): 2011 m. dalyvavome tarptautiniame seminare Latvijoje, Estijoje, Suomijoje ir Švedijoje, seminaro tikslas buvo sužinoti kaip sekasi aplankytoms šalims įgyvendinti tarptautinius projektus, pasidalinti jų įgyta patirtimi bei užmegzti kontaktus galimam būsimam bendradarbiavimui; 2011 m. Šilalės VVG pirmininkė Teresė Jankauskienė dalyvavo Lietuvos kaimo bendruomenių sąjungos ir vietos veiklos grupių tinko organizuotoje konferencijoje, kurios metu buvo lankomi sėkmingai įgyvendinti vietos projektai Jurbarko, Šakių, Vilkaviškio, Raseinių rajonuose; 2012 m. vykome į tarptautinę konferenciją Slovakijoje „Partnerystės stiprinimas įgyvendinant Lietuvos ir Slovakijos kaimo plėtros strategijas“, kurios metu buvo aplankyti Slovakijos projektai, aptarti LEADER metodo taikymo Lietuvoje ir Slovakijoje panašumai ir skirtumai, pasikeista gerąja patirtimi; 2012 m. dalyvavome VVG tinklo tarpteritorinėje konferencijoje „Penkeri metai kartu su LEADER metodu”, kurios metu užmegzti ryšiai tarp Lietuvos VVG, pasikeista aktualia informacija ir pasidalyta gerąja projektų įgyvendinimo patirtimi bei idėjomis; 2014 m. VVG pirmininkė dalyvavo VVG tinklo organizuotoje konferencijoje Raudondvario kaime, aptartas LEADER priemonės 2014 – 2020 m. aprašymo projektas, lėšų vietos plėtros strategijos įgyvendinti 2014 – 2020 m. metodika, pereinamojo laikotarpio nuostatos ir kt.; 2011 - 2015 m. dalyvavome kituose 13-oje VVG tinklo organizuotose posėdžiuose, susirinkimuose ir susitikimuose strategijų įgyvendinimo klausimais ir aktualijomis (37 priedas);* - *bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos VVG (buvome iniciatoriai): 2011 m. vykome į dalykinę kelionę į Šiaulių ir Pasvalio VVG, siekiant palyginti projektines idėjas, projektų vadybos ir įgyvendinimo metodikas su kolegų vykdomais projektais, įgyvendinamomis vietos plėtros strategijomis; 2011 m. vykome į Kėdainių, Ukmergės ir Trakų VVG, siekiant Šilalės rajono kaimo bendruomenių atstovams suteikti galimybę pasisemti patirties vietos projektų įgyvendinime, palyginti projektines idėjas; 2012 m. pasirašyta bendradarbiavimo sutartis su Tauragės ir Kelmės VVG, kitomis asociacijomis, siekiant įgyvendinti bendrą teritorinio bendradarbiavimo projektą „Ugdome amatininkų verslumą pasitelkdami partnerystę“; 2012 m. pasirašyta tarptautinio bendradarbiavimo sutartis su Kretingos, Tauragės VVG, siekiant įgyvendinti tarptautinio bendradarbiavimo projektą „Telkiamės skatinti vietinių amatininkų verslumą“; 2013 m. pasirašyta bendradarbiavimo sutartis su Telšių, Pasvalio VVG ir kitomis NVO, siekiant įgyvendinti teritorinio bendradarbiavimo projektą „Tradicijomis grįsta asla regioninei kaimo plėtrai“; 2013 m. organizavome konferenciją „Šilalės rajono bendruomenės ir jaunimo kartų dialogas“, kurioje pranešimus vykdė Socialinės apsaugos ir*

	darbo ministerijos Šeimos ir bendruomenių departamento bendruomenių reikalų skyriaus vedėjas Arūnas Kučikas, Jaunimo reikalų departamento Jaunimo politikos plėtros ir programų įgyvendinimo skyriaus vyr. specialistė Milisenta Misevičiūtė, programos LEADER ir žemdirbių mokymo metodikos centro Informacijos koordinavimo grupę atstovavo Audronė Vinikaitė, dalyvavo Sūduvos VVG pirmininkė Reda Kneizevičienė, Tauragės profesinio rengimo centro vedėjas Virgilijus Martinkus; 2013 m. vykome į Druskininkų VVG pasidalyti gerąja patirtimi, užmegzti glaudžius ryšius su kitomis bendruomenėmis; 2013 m. aplankėme Skuodo ir Plungės VVG, susipažinome su vykdomais ir įvykdytais projektais, pasidalinome gerąja darbo patirtimi; 2014 m. aplankėme Anykščių VVG, siekiant, kad Šilalės rajono kaimo bendruomenių atstovai turėtų galimybę pasidalinti įgyvendintų projektų idėjomis, susipažinti su kolegų vykdomais projektais, įgyvendinamomis vietos plėtros strategijomis, išklausėme Anykščių VVG projekto vadovo Jurijaus Nikitino pranešimą apie VVG veiklą (37 priedas); - *bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos VVG (buvome dalyviai): 2013 m. dalyvavome tarptautinėje konferencijoje „Sumanūs sprendimai kaimo jaunimui“, kurios metu vykome į pažintinę kelionę susipažinti su Kazlų Rudos ir Marijampolės VVG išskirtiniais projektais, susitikome su LR prezidente Dalia Grybauskaite, aptarėme jaunimo iniciatyvų kaimo vietovėse, užimtumo, verslumo didinimo galimybes ir būdus; 2014 m. dalyvavome tarptautinėje VVG mugėje „Panemunių žiedai“, renginio metu pasidalinta gerąja patirtimi su kitų VVG amatininkais, pristatyti įgyvendinti projektai, išskirtiniai tradiciniai patiekalai, senieji amatai; 2011 – 2015 m. dalyvavome 68-iuose susitikimuose su skirtingomis Lietuvos VVG dėl strategijos įgyvendinimo, tarptautinio ir teritorinio bendradarbiavimo projektų, pasidalinant gerąją patirtimi įgyvendinant vietos plėtros strategijas (37 priedas);* - *bendradarbiaujant su kitomis užsienio VVG ar kitomis su vietos plėtros skatinimo veikla susijusiomis organizacijomis (buvome iniciatoriai): 2011 m. suorganizavimo tarptautinę vakaronę su Suomijos Lahti miesto VVG, siekiant užmegzti glaudžius santykius ir planuoti bendro projekto amatų srityje veiklas; 2011 m. pasirašyta bendradarbiavimo sutartis su Paijanne Leader ry VVG (Suomija), organizuojant bendradarbiavimą tradicinių amatų, turizmo, kultūros paveldo ir kitose veiklose; 2012 m. Šilalės rajono bendruomenių aktyvistai išvyko į darbinę kelionę pagal projektą „Siekime žinių – tikslų įgyvendinimui“, kurios metu dalyvavo tarptautiniame seminare Vengrijoje, siekiant susipažinti su Vengrijos LEADER programa Velence ežero regione, kelionės metu susitikome su Velenco ežero regiono VVG, Volgyvidek LEADER VVG, Bakony ir Balaton Easter VVG; 2012 m. pasirašyta tarptautinio bendradarbiavimo sutartis su VVG "Up„ 8“ (Latvija) ir kitomis Lietuvos VVG, siekiant įgyvendinti tarptautinio bendradarbiavimo projektą „Telkiamės skatinti vietinių amatininkų verslumą“; 2013 m. organizavome tarptautinę – dalykinę kelionę į Vokietiją, kurios metu susitikome su Vokietijos VVG, vietos projektų vykdytojais, lankėmės vietos projektų įgyvendinimo vietose; 2014 m. dalyvavome tarptautiniame seminare Kroatijoje, susipažinome su „Adrion“ VVG, lankėmės vietos projektų įgyvendinimo vietose, kelionės metu vyko teminiai susitikimai LEADER metodo įgyvendinimo klausimais (37 priedas).*
8.6.2.	principo laikymasis įgyvendinant VPS: *VPS įgyvendinimo metu VVG inicijuos šiuo tinklaveikos ir bendradarbiavimo veiksmus:* - *dalyvaujant VVG tinkle, teiksime pasiūlymus dėl efektyvesnio bendradarbiavimo su Lietuvos VVG; teiksime pasiūlymus dėl rengiamų ir koreguojamų teisės aktų, galinčių turėti įtakos VVG tinklo narių veiklai; teiksime siūlymus, siekiant ginti Lietuvos VVG interesus visuose valstybiniuose ir ES lygiuose; esant problemoms ir iššūkiams VPS įgyvendinimo metu, inicijuosime susitikimus su VVG tinklu, siekiant spręsti susidariusias situacijas; pagal galimybes rengsime susitikimus su VVG tinklo valdymo organo nariais, VVG tinklo nariais;* - *bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos VVG, inicijuosime dalykinius susitikimus su šalies VVG aptarti VPS įgyvendinimo iškilusias problemas ir pasidalinti patirtimi, inicijuosime bendrų projektų teikimą ir įgyvendinimą su kitomis Lietuvos VVG, inicijuosime dalykines išvykas į kitas Lietuvos VVG, siekiant stiprinti partnerystę su kitų šalies VVG kaimo plėtros dalyviais, pasidalinant idėjomis*

	ir patirtimi, planuojant bendras veiklas ir bendrų projektų įgyvendinimą, kviesime kitų Lietuvos VVG narius ir plėtros dalyvius į renginius ir konferencijas; - *bendradarbiaujant su kitomis užsienio VVG, inicijuosime pradėtų ir užmegztų ryšių stiprinimą, įgyvendinant bendrus projektus, taip pat aktyviai ieškosime naujų galimybių dalyvauti bendrų projektų įgyvendinime, aktyviai ieškosime galimybių dalyvauti projektuose su Šilalės rajono bendruomenėmis, organizacijomis ir kitais kaimo plėtros dalyviais tarptautiniuose projektuose, kuriuose dalyvaus kitų valstybių VVG, kviesime kitų šalių VVG narius ir plėtros dalyvius į VVG teritorijos organizuojamus renginius ir šventes, taip stiprinant užmegztus ryšius.*
8.7.	**Vietos finansavimo ir valdymo principas:**
8.7.1.	principo laikymasis rengiant VPS: *Rengiant VPS buvo laikomasi vietos finansavimo ir valdymo principo, mažinančio vietos iniciatyvų finansavimo pasiūlos ir paklausos neatitiktį:* - *VPS rengimo metu vietos plėtros dalyviai buvo kviečiami į susitikimus (buvo vykdomi susitikimai su bendruomenėmis, verslininkais, jaunimo atstovais, amatininkais, vietos valdžia, kitais gyventojais), visų susitikimų metu buvo aptariamos ateities perspektyvos kaime, kokias idėjas galima įgyvendinti, ko galima pasiekti. Naujų idėjų buvo ieškoma pasitelkiant gyventojų poreikių analizės priemones – apklausas, grupines apklausas, projektinių pasiūlymų rinkimą (9, 10, 19, 27, 28, 35, 36 priedai). Būtent šių priemonių pagalba VPS rengimo metu buvo pateiktos konkrečios priemonės, projektai su tiksliais finansiniais ir kitais kaštais, reikalingais idėjoms įgyvendinti. Būtent tokios informacijos pagrindu buvo taikomas finansavimo ir valdymo principas, kuris leido užtikrinti, kad pasirenkami prioritetai ir priemonės atitiks gyventojų poreikį ir paskelbus kvietimus teikti paraiškas gyventojai atpažins idėjų įgyvendinimo galimybes ir aktyviai dalyvaus VPS įgyvendinime;* - *VPS rengimo metu buvo ugdomas vietos bendruomenės pasitikėjimas jų idėjomis: vietos bendruomenės įsitikino, kad dalyvaujant VPS rengimo procese, VPS atspindės vietos poreikius ir taps įrankiu jų idėjoms įgyvendinti. Vietos bendruomenės VPS rengimo metu jau turėjo stiprų pasitikėjimą savo idėjomis, vadovaujantis patirtimi dėl 2007 - 2013 m. laikotarpio įgyvendintos strategijos, tačiau rengiant naują VPS, vietos bendruomenės buvo paskatintos save labiau „paspausti“ ir pasvajoti apie projektų idėjas ir veiklas, nešančias daugiau rezultatų, apie tęstines idėjas, kuriančias didesnę pridėtinę vertę, efektyviausiai panaudojant lėšas. Vietos bendruomenės pasitikėjimas turimomis idėjomis augo lygiagrečiai su VPS rengimo pažanga, kuri vyko dėl dialogo su VVG administracija, VPS rengimo darbo grupės nariais, dėl nuolatinio dialogo tarp bendruomenės narių, diskutuojant apie turimas idėjas. Didžiausias pasitikėjimas savo turimomis idėjos pasireiškė, kai VPS įgavo konkretų kūną, ir kai vietos bendruomenės nariai galėjo tiksliai matyti, kurią priemonę naudos savo idėjai įgyvendinti, žinojo savo galimus partnerius, projekto rezultatus;* - *VPS rengimo metu buvo surengtas visas ciklas susitikimų, susirinkimų, vyko VPS darbo grupės susirinkimai, visų kurių metu vyko aktyvios ir ilgos diskusijos tarp vietos plėtros lyderių, kurie kartu bendradarbiaujant projektavo ateities veiklą, naudodamiesi įvairiais VPS rengimo įrankiais: analizėmis, gyventojų poreikių tyrimo metodais, SSGG ir kt. (9, 10, 19, 27, 28, 35, 36 priedai). Rengiant VPS stipriai išryškėjo vietos plėtros lyderiai, kurie yra pasirengę atnešti pokyčių į VVG teritoriją, yra motyvuoti pokyčiams ir pridėtinės vertės kūrimui, o VPS rengimo eiga, svarba daugybės detalių, didelė analizių apimtis, reikalingų duomenų ir kitos informacijos apimtis, užtikrino nuolatinį vietos plėtros dalyvių kontaktų palaikymą, taip užtikrinant bendradarbiavimo stiprinimą;* - *VPS rengimo metu, siekiant realių VVG teritorijos plėtros rezultatų, buvo kuriami ir stiprinami ryšiai tarp skirtingų vietos plėtros veikėjų: susirinkimuose, susitikimuose dėl VPS rengimo buvo stengiamasi pakviesti skirtingų partnerių sektorių atstovus, kuo daugiau vietos plėtros dalyvių, kad kiekvienas jų žinotų ne tik apie savo, bet ir apie šalia esančių problemas, siekius, planus, kad suprastų išteklių ribotumą ir poreikių apimtis. Koordinuojant susitikimus buvo bendradarbiavimo ir partnerystės vertybių pagrindu prieita prie bendrų nuomonių dėl VPS orientavimo į darbo vietų kūrimą, užimtumo didinimą, ekonominės veiklos skatinimą, socialinių paslaugų ir kitų būtinų paslaugų kūrimą ir plėtrą, tradicijų tęstinumą, kultūros savitumo išsaugojimą, bendradarbiavimo tinklų kūrimą, įgūdžių įgijimą (36 priedas);*

	- *rengiant VPS buvo stengiamasi pasirinkti prioritetus ir priemones ne tik kaip reakciją į turimas problemas, bet ir stipriai orientuojantis į gyventojų poreikių analizės metu išsakytas vizijas, siekius, turimas galimybes, todėl aktualūs vietos poreikiai buvo numatyti tenkinti kartu išsikeliant VVG teritorijos iššūkį skatinti ekonominę ir socialinę plėtrą, vykdyti veiksmus, turinčius ilgalaikės plėtros rezultatų, t. y. VPS yra orientuota į gyventojų poreikių tenkinimą, ir į ilgalaikių problemų sprendimą, t. y. darbo vietų kūrimą, užimtumą, vietovės konkurencingumo didinimą, išteklių telkimą bendroms veikloms.*
8.7.2.	principo laikymasis įgyvendinant VPS: *VPS įgyvendinimo metu užtikrinsime:* - *vietos finansavimo mechanizmų paiešką ir kūrimą: siekiant kuo didesnių VPS įgyvendinimo rezultatų, turint ribotą ir gana nedidelį VPS įgyvendinimui skirtą finansavimą, siekiamų tikslų pasiekimui bus pasitelkiamos gyventojų aktyvinimo veiklos, tarp kurių numatoma ir papildomų finansavimo šaltinių paieška ir siūlymai pareiškėjams telkti galimus finansinius išteklius vietos projektams, taip sudarant sąlygas didesniam vietos plėtros dalyvių ratui pasinaudoti VPS teikiama parama, sudarant sąlygas sukurti didesnius rezultatus, sutelkus įvairius finansavimo šaltinius;* - *galimybę suvienyti partnerių išteklius: pasitelkiant gyventojų aktyvinimo veiklas, aprašytas VPS 10 punktu, kiekvienais metais organizuosime vietos plėtros dalyvių susitikimų ciklus, siekiant užmegzti naujus ir vystyti esamus bendradarbiavimo ryšius, siekiant, kad bendri turimi ištekliai būtų telkiami bendriems projektams, veikloms. Taip pat bus vykdomos veiklos, skirtos surinkti informaciją apie reikiamą vietos pareiškėjų ir vykdytojų žinių ir įgūdžių poreikį. Turint šią informaciją, bus teikiami siūlymai telkti bendrus poreikius ir išteklius teikiant bendrus projektus įgūdžių diegimo ir mokymų projektams įgyvendinti;* - *bendrą užsibrėžtų vietos plėtros uždavinių sprendimą: viso VPS įgyvendinimo laikotarpiu laikysimės ir vykdysime veiksmus pagal VPS veiksmų planą, kuriame numatyti VPS administravimo ir gyventojų aktyvinimo veiksmai. Nuosekliai ir tinkamai vykdant veiksmus, gyventojai pateiks reikiamą kiekį projektų, kurie sukurs ir išlaikys siektiną kiekį darbo vietų, projektų rezultatai pasieks numatytą kiekį naudos gavėjų. VPS yra suplanuota ir parengta pagal gyventojų poreikius, todėl užtikrinsime, kad visi veiksmai, numatyti VPS, vyktų sklandžiai, nuolatos bendraujant ir bendradarbiaujant su visų partnerių sektorių atstovais, kartu sprendžiant iškilusias problemas, taip užtikrinant bendromis pastangomis išsikeltų uždavinių pasiekimą.*
Horizontalieji principai ir prioritetai:	
8.8.	**Jaunimas:**
8.8.1.	VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS: *Labai svarbu pritraukti jaunus asmenis grįžti gyventi į VVG teritoriją ir išlaikyti kaime gyvenančius jaunus asmenis, todėl siekiant užtikrinti VPS atitiktį jaunų žmonių poreikiams, jaunų žmonių motyvaciją dalyvauti VPS įgyvendinimo procesuose. VPS rengimo metu įtraukėme jaunus žmones nuo 14 iki 29 m. (įskaitytinai) į atskirus VPS rengimo etapus:* - *atlikdami VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizę ir SSGG: analizės ir SSGG buvo atlikta vadovaujantis statistine informacija ir gyventojų poreikių analize, kurios apėmė ir duomenų, susijusių su jaunimu analizę. Analizėms buvo naudojama jaunimo apklausų informacija (apklausti 311 jaunimo atstovų iki 29 metų; taip pat, renkant informaciją apie NVO narių kaitą, veiklą, apklaustos visos VVG teritorijoje veikiančios jaunimo NVO) (9, 10, 19 priedai). Jaunimo atstovai, jaunimo NVO buvo aktyviai kviečiamos dalyvauti susitikimuose dėl VPS rengimo. VVG sudėtyje yra 3 jaunimo atstovai iki 29 metų, VVG valdymo organą sudaro 3 jauni asmenys iki 29 metų, visi kurie dalyvavo VPS rengime. VPS rengimo darbo grupėje dalyvavo 3 jauni asmenys iki 29 metų. VVG nariai, VPS rengimo darbo grupės nariai, VVG valdymo organo nariai dalyvavo visame VPS rengimo procese, atliekant analizes ir SSGG, ir svarbiausiai - buvo atlikta atskira gyventojų poreikių analizės dalis, orientuota jaunimui (jaunimo iki 29 metų apklausos), gauta daug išsamios informacijos apie jaunimo situaciją, problemas ir siekius, visa kas integruotą į VPS;* - *nustatant VVG teritorijos jaunų žmonių poreikius ir suteikiant jiems prioritetus: poreikiai buvo nustatyti daugiasektorine integruota VPS situacijos analize, kurioje stipriai išryškėjo jaunimo*

	poreikiai, todėl nustatant poreikius ir suteikiant jiems prioritetus, stiprus dėmesys buvo skirtas jaunimo problemoms, taip pat šiame procese dalyvavo jaunimo atstovai, kurie tvirtino nustatytų poreikių ir suteiktų jiems prioritetų projektą (VPS rengimo darbo grupės nariai, VVG nariai) (28, 36, 40 priedai); - *nustatant VPS prioritetus ir priemones, atsižvelgėme į jaunų žmonių situacijos analizę ir poreikius. Prioritetai ir priemonės pasirinkti vadovaujantis VVG teritorijos analizėmis, SSGG, nustatytais poreikiais prioritetine tvarka, todėl stipriai šiuose etapuose išryškėję jaunų žmonių poreikiai yra patenkinami pasirinktais prioritetais ir priemonėmis, kuriuose visuose be išimties yra sprendžiamos jaunų žmonių problemos, jauni asmenys gali teikti projektų paraiškas pagal visas VPS priemones, veiklos sritis.* - *pasirenkant VPS priemones ir planuojant joms įgyvendinti lėšas, atsižvelgėme į jaunų žmonių situacijos analizę ir poreikius. Planuojant lėšas pagal atskiras priemones vadovautasi VVG teritorijos analizėmis, SSGG, nustatytais poreikiais prioritetine tvarka, todėl stipriai šiuose etapuose išryškėję jaunų žmonių poreikiai yra patenkinami pasirinktomis priemonėmis ir suplanuotomis lėšomis joms įgyvendinti. Jauni asmenys gali teikti projektų paraiškas pagal visas VPS priemones, veiklos sritis.* *VPS rengimo metu įtraukėme jaunus žmones nuo 30 iki 40 m. (įskaitytinai) į atskirus VPS rengimo etapus:* - *atlikdami VVG teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkos situacijos analizę ir SSGG: analizės ir SSGG buvo atlikta vadovaujantis statistine informacija ir gyventojų poreikių analize, kurios apėmė ir duomenų, susijusių su jaunais žmonėmis analizę. VVG sudėtyje yra jaunų asmenų, kurie visi dalyvavo VPS rengime: 2 Šilalės VVG narius atstovauja jauni žmonės nuo 30 iki 40 metų, VVG valdymo organo sudėtyje yra 1 jaunas asmuo nuo 30 iki 40 metų amžiaus, VPS rengimo darbo grupėje dalyvavo 1 jaunas asmuo nuo 30 iki 40 metų amžiaus. VVG nariai, VPS rengimo darbo grupės nariai, VVG valdymo organo nariai dalyvavo visame VPS rengimo procese, atliekant analizes ir SSGG, gauta daug išsamios informacijos apie jaunų žmonių situaciją, problemas ir siekius, visa kas integruotą į VPS;* - *nustatant VVG teritorijos jaunų žmonių poreikius ir suteikiant jiems prioritetus: poreikiai buvo nustatyti daugiasektorine integruota VPS situacijos analize, kurioje stipriai išryškėjo jaunų žmonių poreikiai, todėl nustatant poreikius ir suteikiant jiems prioritetus, stiprus dėmesys buvo skirtas jaunų žmonių problemoms, taip pat šiame procese dalyvavo asmenys nuo 30 iki 40 metų, ir tvirtino nustatytų poreikių ir suteiktų jiems prioritetų projektą (VPS rengimo darbo grupės nariai, VVG nariai) (28, 36, 40 priedai);* - *nustatant VPS prioritetus ir priemones, atsižvelgėme į jaunų žmonių situacijos analizę ir poreikius. Prioritetai ir priemonės pasirinkti vadovaujantis VVG teritorijos analizėmis, SSGG, nustatytais poreikiais prioritetine tvarka, todėl stipriai šiuose etapuose išryškėję jaunų žmonių poreikiai yra patenkinami pasirinktais prioritetais ir priemonėmis, kuriuose visuose be išimties yra sprendžiamos jaunų žmonių problemos, jauni asmenys gali teikti projektų paraiškas pagal visas VPS priemones, veiklos sritis;* - *pasirenkant VPS priemones ir planuojant joms įgyvendinti lėšas, atsižvelgėme į jaunų žmonių situacijos analizę ir poreikius. Planuojant lėšas pagal atskiras priemones vadovautasi VVG teritorijos analizėmis, SSGG, nustatytais poreikiais prioritetine tvarka, todėl stipriai šiuose etapuose išryškėję jaunų žmonių poreikiai yra patenkinami pasirinktomis priemonėmis ir suplanuotomis lėšomis joms įgyvendinti. Jauni asmenys gali teikti projektų paraiškas pagal visas VPS priemones, veiklos sritis.*
8.8.2.	VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS: *Į atskirus VPS administravimo ir įgyvendinimo procesus įtrauksime jaunus žmones nuo 14 iki 29 m. (įskaitytinai):* - *organizuojant VVG valdymo organo darbą, kurio sudėtyje nuolat išlaikysime ne mažiau 4 jaunų žmonių. Šiuo metu VVG valdymo organo sudėtyje yra 3 nariai iki 29 metų amžiaus (26 priedas);*

	- *kviečiant teikti vietos projektų paraiškas: platinsime kvietimų teikti paraiškas informaciją jaunimo organizacijoms, kaimo jaunimui, taip pat aktyviai informaciją viešins VVG veiklos darbo grupė, atsakinga už kaimo jaunimo įtraukimą į vietos plėtros procesus (38 priedas);* - *atrenkant vietos projektus: bus skiriami papildomi naudos ir kokybės balai projektams, kurių naudos gavėjai yra jaunimas ilgalaikėje perspektyvoje, į jaunimą orientuoti projektai turės didesnį pranašumą ir didesnes galimybes vietos projektų atrankos metu;* - *pristatant VPS įgyvendinimo rezultatus, vykdant VPS įgyvendinimo stebėseną: VPS įgyvendinimo stebėsenos grupėje yra įtrauktas 1 jaunas žmogus iki 29 metų. Taip pat, VVG administracijoje dirbs 1 jaunas asmuo iki 29 metų, kas užtikrins nuolatinį jaunų asmenų įtraukimą į VPS įgyvendinimo rezultatų pristatymo procesą (8, 38 priedai);* - *vykdant VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiklas: vykdant aktyvinimo veiklas, kviesime jaunus asmenis, jaunimo organizacijas į aktyvinimo renginius, viešinsime jaunimui ir jaunimo NVO kvietimus teikti paraiškas pagal VPS priemones. VVG aktyvinimo veiklų viešumą taip pat užtikrins ir VVG veiklos darbo grupės nariai, kurie yra atsakingi už kaimo jaunimo įtraukimą į VVG veiklą, ir kurią sudaro jauni asmenys, taip užtikrinant efektyvesnį jaunimo pasiekiamumą, patrauklesnius jaunimo pritraukimo ir aktyvinimo būdus.* *Į atskirus VPS administravimo ir įgyvendinimo procesus įtrauksime jaunus žmones nuo 30 iki 40 m.:* - *organizuojant VVG valdymo organo darbą, kurio sudėtyje nuolat išlaikysime ne mažiau 4 jaunų žmonių. Šiuo metu VVG valdymo organo sudėtyje yra 1 narys nuo 30 iki 40 metų amžiaus (26 priedas);* - *kviečiant teikti vietos projektų paraiškas: platinsime kvietimų teikti paraiškas informaciją jauniems asmenims, pasitelkiant su jaunais žmonėmis dirbančias NVO, kitas organizacijas ir įstaigas;* - *atrenkant vietos projektus: bus skiriami papildomi naudos ir kokybės balai projektams, kurių naudos gavėjai yra jauni asmenys ilgalaikėje perspektyvoje, į jaunus asmenis orientuoti projektai turės didesnį pranašumą ir didesnes galimybes vietos projektų atrankos metu;* - *pristatant VPS įgyvendinimo rezultatus, vykdant VPS įgyvendinimo stebėseną: VVG administracijoje dirbs 2 jauni asmenys nuo 30 iki 40 metų ir tai užtikrins nuolatinį jaunų asmenų įtraukimą į VPS įgyvendinimo rezultatų pristatymo procesą (8, 38 priedai);* - *vykdant VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiklas: vykdant aktyvinimo veiklas, kviesime jaunus asmenis į aktyvinimo renginius, viešinsime jauniems asmenims ir su jaunais asmenimis dirbančioms organizacijos ir įstaigoms kvietimus teikti paraiškas pagal VPS priemones.*
8.9.	**Kultūra:**
8.9.1.	VVG veiksmai, susiję su prioriteto laikymusi rengiant VPS: *Kadangi kultūra turi didelę įtaką gyventojų kultūros, mąstymo, elgsenos pokyčiams ir visuomenėje vyraujančių vertybių formavimuisi, kultūros sektoriaus svarba buvo akcentuojama VPS rengimo metu, imantis šių veiksmų:* - *nustatant VVG teritorijos kultūros išteklių plėtros poreikius: VPS rengimo metu buvo atlikta atskirų seniūnijų apklausa, nustatytos atskirų seniūnijų svarbiausios problemos, vietovių stiprybės, silpnybės, grėsmės ir galimybės, vizijos, taip pat atliktos gyventojų apklausos (bendruomenių narių, jaunimo ir verslo atstovų) (1424 gyventojai). Apklausų formose buvo integruoti klausimai, susiję su kultūra, kultūros ištekliais (9, 10 priedai), vietovės analizės, SSGG, problemos ir ištekliai problemoms spręsti įtraukia ir kultūros išteklius, kurie analizių rezultatuose išryškėja kaip krašto stiprybės, todėl kultūra VVG teritorijoje išryškėja kaip turinti didelį potencialią plėtotei. Formuojant SSGG, kuri kilo iš poreikių ir statistinių duomenų analizių, stiprybių ir galimybių sąraše stipriai išryškėja kultūros sektorius, t. y. VVG teritorijoje gausu kultūros paveldo, žmogiškų kultūros išteklių, kultūros objektų, kurie matomi kaip kertiniai taškai VVG teritorijos konkurencingumo didinimui, tinkamai išnaudojus turimą kultūros potencialą. VPS rengimo metu kultūrai buvo skiriamas dėmesys, siekiant išsiaiškinti esamą situaciją, stiprybes, silpnybes, galimybes, grėsmes, gyventojų lūkesčius ir vizijas, susijusias su kultūros sektoriumi, gauti duomenys integruoti į analizes, nustatytus poreikius prioritetine tvarka, prioritetus, priemones ir VVG teritorijos viziją, todėl nustatant kultūros išteklių plėtros poreikius,*

	daugiausiai dėmesio skirta gyventojų poreikių tyrimo duomenimis, neatsiejant šių duomenų nuo statistinių duomenų analizių rezultatų; - *numatant VPS prioritetus ir priemones, kuriomis siekiama stiprinti VVG teritorijos gyventojų ir jų bendruomenių kultūrinę tapatybę, didinti jų kūrybingumą, bendruomeniškumą ir pilietiškumą, ir joms planuojant lėšas: VPS prioriteto „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, prioriteto „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“ tiesiogiai numato galimybes remti projektus, susijusius su kultūra, kuriant verslus, susijusius su turizmu, kitos kultūrinės veiklos vykdymu, kuriant pasaugas kaimo vietovėse, vykdant tradicinių amatų centrų veiklą, kuriant bendrus produktus, inovacijas kultūros srityje ir pan. Lėšos, tiesiogiai skirtos kultūros sektoriaus vystymui, suplanuotos pagal priemonę, skirtą tradicinių amatų plėtojimui ir vystymui, kadangi kultūros paveldas, amatai, senieji amatai, amatų produkcijos reikalingumas stipriai išryškėjo gyventojų poreikių analizėje, gyventojai piešė kraštą kaip garsėjantį kultūriniu paveldu. Pagal kitas priemones, kultūros projektai konkuruos su kitais projektais, tačiau turi pranašumą atrankos kriterijų taikyme, kadangi pirmiausiai bus remiami novatoriški projektai, o kultūra grindžiamas kūrybingumas neabejotinai įtakoja naujų inovatyvių produktų ir paslaugų kūrimą, suteikia žmogui įkvėpimą mokytis ir stiprina bendruomenes, didina socialinių grupių sąsajas, gerina vietos įvaizdį, kuria privačiojo ir viešojo sektoriaus partnerystę, teigiamai veikia kaimo plėtrą. Tokiu būdu siekiama panaudoti turimą kultūros srities potencialą, ypač skatinant vietos plėtros dalyvius telkti išteklius bendroms veikloms. Taip bus sustiprintas VVG teritorijos gyventojų pasitikėjimas savimi, pasididžiavimas savo istorija ir kultūros paveldu, gyvąja etninės kultūros tradicija ir kūryba, išaugs lyderystė, dalyvavimas kultūrinėje veikloje, kultūros sklaida;* - *VPS rengimo metu, vadovaujantis analizių duomenimis, ypač tikimasi kultūros sektoriaus iniciatyvų bendradarbiavimo projektų tarp amatininkų ir NVO, NVO ir verslo subjektų pagrindu, tokios iniciatyvos užtikrintų kultūros prieinamumą, kuriant inovatyvius produktus ir paslaugas, taip būtų stiprinamas kultūrinis tapatumas, mažinama socialinė atskirtis, didinamas kultūros prieinamumas įvairioms visuomenės grupėms, būtų prisidedama prie jaunimo, vaikų, neįgaliųjų užimtumo didinimo, socialinio ir kultūrinio kapitalo ugdymo, sudarant sąlygas panaudoti kultūros procesus VVG teritorijos ekonominei ir socialinei pažangai. Dėl šių priežasčių VPS rengimo metu pasirinkti prioritetai ir priemonės atspindi įvairių subjektų galimybes dalyvauti VPS įgyvendinimo procesuose, įgyvendinant veiklas, susijusias su kultūros išteklių telkimu ir panaudojimu, kultūros paslaugų ir produktų kūrimu ir realizavimu, kultūros paslaugų prieinamumo didinimu.*
8.9.2.	VVG veiksmai, susiję su prioriteto laikymusi įgyvendinant VPS: *Įgyvendinant VPS, vykdant VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo veiklas, siekiant VVG teritorijos gyventojų ir jų bendruomenių kultūrinės tapatybės stiprinimo, kūrybingumo didinimo, bendruomeniškumo ir pilietiškumo ugdymo, imsimės šių veiksmų:* - *vykdysime vietos plėtros dalyvių susitikimų ciklus, skirtus plėtoti esamus ir kurti naujus ryšius, telkti įvairius turimus išteklius, įskaitant kultūros išteklius, siekiant kurti bendras veiklas, kurti naujas inovatyvias idėjas kultūros projektams įgyvendinti;* - *užtikrinsime visų kultūros puoselėtojų, amatininkų nuolatinį bendradarbiavimą, padėsime jiems sutelkus išteklius dalyvauti tarptautinėse ir regioninėse mugėse ir pan.;* - *organizuosime inovacijų, kūrybiškų idėjų paieškos susitikimus ir diskusijas, kad vietos plėtros dalyviai bendromis pajėgomis prieitų prie efektyvesnių, daugiau pridėtinės vertės kuriančių idėjų;* - *kasmet organizuosime talkas parke „Auginkime bendruomeniškumą“ ir kitas pilietines akcijas, siekiant nuolatos stiprinti bendruomeniškumo jausmą, skatinti pilietines iniciatyvas;* - *organizuosime renginius įvairiomis kūrybiškumą skatinančiomis temomis (veiklos klasteriuose ir pan.), siekiant paskatinti vietos plėtros dalyvių pažangesnį mąstymą, suteikti žinių apie kultūros panaudojimo ir pritaikymo būdus.*
8.10.	**Darnus vystymasis (įskaitant aplinkosaugą ir klimato kaitos švelninimo veiksmus):**
8.10.1.	VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS:

	Siekdami VVG teritorijos darnaus vystymosi, VPS rengimo metu tyrėme VVG teritorijos aplinkos situaciją (informacija pateikiama VPS 2.5 ir 2.6. punktais), vadovaujantis įvairia statistine informacija, duomenimis, Šilalės rajono savivaldybės teritorijos bendruoju planu iki 2016 metų (skelbiamas adresu www.silale.lt), gyventojų poreikių analizės rezultatais. *Šie prioritetai ir priemonės turės teigiamą poveikį VVG teritorijos darniam vystymuisi:* - *prioriteto „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“ ir priemonė „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“, kadangi prisidės prie šių darnaus vystymosi tikslų: klimato kaitos švelninimas ir pritaikymas (kuriant ir plėtojant įmones, bus diegiamos naujos, mažą taršą sąlygojančios priemonės, įranga ir pan.), skatinti kaitos švelninimą ir prisitaikymą (įdiegus naujas technologijas bus vykdoma švaresnė gamyba); spręsti demografines ir emigracijos sukeltas problemas (bus kuriamos ir išlaikomos darbo vietos, ypač jauniems žmonėms, kas skatins emigravusių žmonių grįžimą, stabdys emigraciją), mažinti grėsmes visuomenės sveikatai (projektais bus skatinama ir propaguojama sveika gyvensena, skatinant vartoti ekologiškus produktus);* - *prioriteto „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“ ir priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, kadangi prisidės prie šių darnaus vystymosi tikslų: klimato kaitos švelninimas ir pritaikymas (kuriant ir plėtojant ekonomines ir socialines veiklas, vystant paslaugas, bus diegiamos naujos, mažą taršą sąlygojančios priemonės, įranga ir pan.), klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas (įdiegus naujas technologijas bus vykdoma švaresnė gamyba); spręsti demografines ir emigracijos sukeltas problemas (bus kuriamos ir išlaikomos darbo vietos, ypač jauniems žmonėms, kas skatins emigravusių žmonių grįžimą, stabdys emigraciją), kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi (projektais bus plėtojamos pagrindinės paslaugos VVG teritorijos gyventojams, teikiamos socialinės paslaugos socialinės rizikos grupėms), mažinti grėsmes visuomenės sveikatai (projektais bus skatinama ir propaguojama sveika gyvensena), spręsti demografines ir emigracijos sukeltas problemas (bus didinimas bendrųjų ir socialinių paslaugų prieinamumas kaimo vietovėse);* - *prioriteto „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonė „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“, kadangi prisidės prie šių darnaus vystymosi tikslų: klimato kaitos švelninimas ir pritaikymas (bus diegiamos naujos, mažą taršą sąlygojančios priemonės, įranga ir pan., skatinami rankų darbo gamybos procesai), klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas (įdiegus naujas technologijas bus vykdoma švaresnė gamyba); spręsti demografines ir emigracijos sukeltas problemas (bus kuriamos ir išlaikomos darbo vietos, ypač jauniems žmonėms), mažinti grėsmes visuomenės sveikatai (projektais bus skatinama ir propaguojama sveikų, vietos gamybos produktų vartojimas);* *Šios priemonės turės tiesioginės teigiamos įtakos darniam vystymui:* - *priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“ ;* - *priemonė „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“;* - *priemonė „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“;* - *priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“;* - *priemonė „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“,* *Priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“ yra neutrali darnaus vystymosi atžvilgiu. VPS nenumato priemonių, turinčių neigiamą įtaką darniam vystymuisi.*
8.10.2.	VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS: *Siekiant VVG teritorijos darnaus vystymosi ir jos aplinkos būklės gerinimo atskirais VPS įgyvendinimo etapais:* - *Kvietimų teikti vietos projektų paraiškas metu, potencialius pareiškėjus supažindinsime su numatytomis VPS priemonėmis ir jų planuotu teigiamu poveikiu darniam vystymuisi, supažindinsime potencialius pareiškėjus su darnaus vystymosi koncepcija ir jos įgyvendinimo galimybėmis. Vietos projektų paraiškose numatysime sąlygą pagrįsti, kad vietos projektas neturės neigiamos įtakos VVG*

	teritorijos darniam vystymuisi ir jos aplinkos būklei, siekiant pagrįsti šią sąlygą pareiškėjai turės konkrečiai įvardinti priemones ir veiksmus, kurių bus imtasi įgyvendinant projektus, siekiant teigiamo poveikio darniam vystymuisi, arba turės pagrįsti, kodėl projektas neturės neigiamos įtakos darnaus vystymosi principui; - *Vietos projektų atrankos metu į VVG valdymo organo sudėtį įtrauksime asmenis, turinčius gebėjimų darnaus vystymosi ir aplinkos apsaugos srityje tam, kad vertinant pareiškėjų aprašymus dėl darnaus vystymosi principo įgyvendinimo ar neigiamo poveikio nebuvo, galėtume įvertinti pareiškėjų teiginius pasitelkiant profesionalias įžvalgas ir žinias. Esant paraiškos informacijos dėl darnaus vystymo principo įgyvendinimo trūkumams, paraiškos bus grąžinamos pakartotiniam vertinimui;* - *Vietos projektų įgyvendinimo metu teiksime metodinę pagalbą vietos projektų vykdytojams, susiduriantiems su aplinkos apsaugos reikalavimais: bus paskirtas atsakingas asmuo, turintis specialiųjų ir ekspertinių aplinkos apsaugos žinių, iš VVG narių, kurio patarimai ir konsultacijos bus prieinamos paramos gavėjams projekto įgyvendinimo metu;;* - *VPS rezultatų sklaidos metu viešinsime vietos projektus, kurių rezultatai daugiau nei kitų paramos gavėjų prisideda prie darnaus vystymosi ir (arba) gerina aplinkos būklę, taip skatinant pareiškėjus ir paramos gavėjus išsikelti aukštesnius tikslus ir numatyti aiškias priemones darbaus vystymosi principo įgyvendinimui;* - *VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo metu vykdysime veiklas, telkiančias VVG teritorijos vietos gyventojus veikti kartu, siekiant VVG teritorijos darnaus vystymosi ir aplinkos būklės gerinimo, įgyvendinant projektus, prisidedančius prie darnaus vystymosi (pvz. projektai, kuriuose vartojamos ekologiškos medžiagos, gaminami inovatyvūs produktai, kuriamos ilgalaikės darbo vietos, plėtojamos mažai taršios technologijos, vykdomas bendradarbiavimas su socialiai atsakingu verslu, mažinamas vaikų skurdas ir socialinė atskirtis, skatinama socialinė partnerystė, skatinamas emigrantų grįžimas, teikiamas nestacionarios socialinės paslaugos ir kt.).*
8.11.	**Moterų ir vyrų lygios galimybės ir nediskriminavimo skatinimas**
8.11.1.	*VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi rengiant VPS:* *Siekiant moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo dėl tautinės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus (išskyrus jaunų žmonių pozityviąją diskriminaciją), šeimyninės padėties, lytinės orientacijos:* - *užtikrinome subalansuotą lyčių atstovavimą priimant sprendimus: VVG valdymo organo nariuose yra 6 moterys ir 5 vyrai (26 priedas);* - *atliekant gyventojų poreikių tyrimą, buvo apklausti abiejų lyčių, įvairių socialinių sluoksnių, pažiūrų gyventojai, nepaisant tautinės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus (išskyrus jaunų žmonių pozityviąją diskriminaciją), šeimyninės padėties, lytinės orientacijos (9, 10 priedai);* - *atliekant SSGG ir kitus VPS rengimo etapus, nustatant poreikius prioritetine tvarka, prioritetus, priemones, tinkamumo ir atrankos kriterijus ir kt., įtraukėme abiejų lyčių, įvairių socialinių sluoksnių, pažiūrų gyventojus, nepaisant tautinės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus (išskyrus jaunų žmonių pozityviąją diskriminaciją), šeimyninės padėties, lytinės orientacijos;* - *VPS rengimo darbo grupėje dalyvavo abiejų lyčių, įvairių socialinių sluoksnių, pažiūrų asmenys, nepaisant tautinės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus (išskyrus jaunų žmonių pozityviąją diskriminaciją), šeimyninės padėties, lytinės orientacijos (28 priedas).*
8.11.2.	VVG veiksmai, susiję su principo laikymusi įgyvendinant VPS: *Siekiant moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo dėl tautinės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus (išskyrus jaunų žmonių pozityviąją diskriminaciją), šeimyninės padėties, lytinės orientacijos, imsimės šių veiksmų:* - *organizuojant VVG administracijos darbą: kiekvienas VVG administracijos darbuotojas bus supažindintas su moterų ir vyrų lygių galimybių bei nediskriminavimo principu, užtikrinant šio principo įgyvendinimą vykdant administracinį VVG darbą; vykdant projektų įgyvendinimo priežiūrą bus stebima, ar skirtos lėšos naudojamos laikantis lyčių lygybės ir nediskriminavimo užtikrinimo principo;*

	- *organizuojant VVG valdymo organo darbą: kiekvienas VVG valdymo organo narys bus supažindintas su moterų ir vyrų lygių galimybių bei nediskriminavimo principu, užtikrinant šio principo įgyvendinimą VVG valdymo organui priimant sprendimus; vykdant projektų įgyvendinimo priežiūrą bus stebima, ar skirtos lėšos naudojamos laikantis lyčių lygybės ir nediskriminavimo užtikrinimo principo;* - *kviečiant teikti vietos projektų paraiškas: vietos projektų paraiškose numatysime sąlygą pagrįsti, kad vietos projektas neturės neigiamos įtakos moterų ir vyrų lygių galimybių bei nediskriminavimo principui; vietos projektų paraiškas teikti sudaromos sąlygos visiems asmenims, nepaisant tautinės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus, šeimyninės padėties, lytinės orientacijos;* - *tvirtinant vietos projektus: bus užtikrintas principo įgyvendinimas, kadangi VVG valdymo organo nariai, kurie priims sprendimus dėl vietos projektų finansavimo, bus susipažinę su principo įgyvendinimo sąlygomis;* - *pristatant VPS įgyvendinimo rezultatus: užtikrinsime vietos projektų, kurių rezultatai stipriai prisideda prie moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo principo įgyvendinimo, viešinimą VVG internetiniame puslapyje, VVG renginiuose, ataskaitiniuose susirinkimuose; vykdant projektų įgyvendinimo priežiūrą pastebėjus lėšų naudojimą nesilaikant lyčių lygybės ir nediskriminavimo užtikrinimo principo, bus viešinami vietos projektų neigiami rezultatai kaip nepavyzdiniai, imamasis priemonių situacijai keisti;* - *vykdysime VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimo veiklas, įtraukdami abiejų lyčių, įvairių socialinių sluoksnių, pažiūrų asmenis, nepaisant tautinės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus (išskyrus jaunų žmonių pozityviąją diskriminaciją), šeimyninės padėties, lytinės orientacijos, skatindami įgyvendinti projektus, prisidedančius prie principo įgyvendinimo (pvz. projektai, kuriais užtikrinamas kompleksinių paslaugų vaikui ir šeimai prieinamumas ir gerinant jų kokybę, įgyvendinamos tikslinės prevencinės socialinės atskirties mažinimo priemonės, didinamas viešųjų paslaugų infrastruktūros prieinamumas ir kt.);* - *užtikrinsime vietos projektų naudos gavėjų ir skirtingų tikslinių grupių atstovų teisę dalyvauti projektų veiklose ir naudotis jų rezultatais, nepriklausomai nuo tautinės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus, šeimyninės padėties, lytinės orientacijos.*

9. VPS priemonių ir veiklos sričių aprašymas		
9.1.VPS priemonės, neturinčios veiklos sričių		
9.1.1.VPS prioritetas Nr.*2* „*Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas*“		
9.1.2. VPS priemonė „*NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra*“ (kodas *LEADER-19.2-SAVA-1*) **NETĘSIAMA**		
9.1.3.	VPS priemonės tikslas: *skatinti socialinį verslumą, lengvinant darbo vietų kūrimo sąlygas, sprendžiant socialines vietos problemas, mažinant skurdo riziką VVG teritorijoje.*	
9.1.4.	Priemonės apibūdinimas	*Turi būti sudarytos sąlygos NVO projektais skatinti verslumą ir užimtumą kaime, panaudojant turimus NVO žmogiškuosius ir materialinius išteklius, sprendžiant socialinių paslaugų neprieinamumo, nepakankamo jaunų žmonių, jaunimo ir vaikų užimtumo, skurdo riziką patiriančių šeimų, socialiai pažeidžiamų grupių problemas. Priemonė skirta skatinti socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą VVG teritorijoje, sudarant sąlygas NVO kurti socialinius verslus, kurti darbo vietas, sprendžiant socialines vietos problemas, įgalinant pareiškėjus imtis socialinio verslo ir pasirūpinti svarbiausių kaimo gyventojų poreikių patenkinimu.* *Pagal priemonę numatoma remti pajamas generuojančius projektus, kurie skatina socialines inovacijas, kurių metu kuriamos naujos darbo vietos socialinio verslo srityje, t. y. vykdant ekonominę veiklą, išnaudojant rinkos mechanizmą, pelno siekimą siejant su socialiniais*

		tikslais. Priemonė skirta NVO socialinio verslo vykdymui, taikant verslo modelius, vykdant ekonominę veiklą, kuria siekiama socialinės naudos prekes ar paslaugas parduodant rinkoje ekonomiškai reikšmingomis kainomis, patiriant ekonominę riziką, mažinant socialinę atskirtį ir integruojant socialiai pažeidžiamus asmenis į darbo rinką. Pagal priemonę finansuojami socialinio verslo projektai turės būti vykdomi pagal Socialinio verslo koncepciją. *Pagal priemonę remiamos investicijos, susijusios su socialinio verslo vykdymui reikalingos infrastruktūros gerinimu, įrangos, priemonių, paslaugų, reikalingų socialinio verslo veiklai vykdyti, įsigijimu, siekiant užtikrinti reikšmingų kaimo gyventojų socialinei, ekonominei, kultūrinei veiklai paslaugų teikimą ir prieinamumą. Priemonės įgyvendinimas padės NVO geriau ir efektyviau panaudoti kaimo vietovėse esančius viešuosius pastatus ir viešąsias erdves.* *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.* *Planuojamas įgyvendinti projektų skaičius – 1.* *Planuojamas sukurti darbo vietų skaičius – 1.*
9.1.5.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.5.1	pelno	☒
9.1.5.2.	ne pelno	☐
9.1.6.	Tinkami paramos gavėjai	*NVO.*
9.1.7.	Priemonės tikslinė grupė	*NVO, socialiai pažeidžiamos grupės (senyvo amžiaus žmonės, negalią turintys asmenys), skurdo riziką patiriančios šeimos, jaunimas ir vaikai.*
9.1.8.	Tinkamumo sąlygos	*Vietos projektas atitinka VPS tikslus ir prisideda prie jų įgyvendinimo; pareiškėjas yra registruotas Šilalės rajone ir vykdo veiklą VVG teritorijoje ne trumpiau nei 1 metus iki paraiškos pateikimo dienos; projektui įgyvendinti yra sukuriamos naujos darbo vietos.*
9.1.9.	Vietos projektų atrankos kriterijai	*Didesnis sukurtų naujų darbo vietų skaičius;* *ne mažiau kaip 50 proc. juridinio asmens darbuotojų paraiškos pateikimo ir projekto kontrolės laikotarpiu yra VVG teritorijoje gyvenamąją vietą deklaravę gyventojai;* *Projekto dėka įdarbinami socialinę atskirtį patiriantys asmenys (pavyzdžiui, neįgalieji, vienišos motinos ar tėvai, priešpensinio amžiaus žmonės, pensininkai, kvalifikacijos neturintys jauni asmenys, nedirbantys, nesimokantys, ir mokymuose nedalyvaujantys jauni asmenys, tautinių mažumų atstovai, pabėgėliai, prievartą patyrę asmenys ir kt.).*
9.1.10.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	*43 453*
9.1.11.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	*Iki 95 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų.*
9.1.12. VPS priemonė „*Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse*“ (*LEADER-19.2- SAVA-6*) **TĘSIAMA**		
9.1.13.	VPS priemonės tikslas: *padidinti bendruomenėje teikiamų paslaugų prieinamumą ir kokybę, didinant gyventojų užimtumą, gerinant VVG teritorijos gyventojų gyvenimo kokybę, socialinę ir ekonominę aplinką.*	
9.1.14.	Priemonės apibūdinimas	*Turi būti sudarytos sąlygos skatinti bendruomeninių ir NVO teikiamų paslaugų plėtrą, kadangi prasta ekonominė ir socialinė aplinka sąlygoja nepakankamą užimtumą, mažą ekonominį ir socialinį aktyvumą. Priemonė skirta skatinti paslaugų, svarbių VVG teritorijos gyventojų gyvenimo kokybei, jų ekonominei, socialinei, kultūrinei veiklai kūrimą ir plėtrą, taip skatinant socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą VVG teritorijoje, sudarant sąlygas NVO ir bendruomenines organizacijas gerinti socialinę, ekonominę aplinką, gyventojų gyvenimo kokybę.*

		Pagal priemonę numatoma remti projektus, kuriais kuriamos ir (arba) plėtojamos VVG teritorijoje teikiamos paslaugos (vaikų priežiūra, dienos centrai, skalbimo, maitinimo ir kt. paslaugos, skirtos vietos problemų sprendimui). *Pagal priemonę bus remiamos investicijos, reikalingos paslaugoms teikti - mažos apimties infrastruktūros kūrimas, atnaujinimas ir plėtra, infrastruktūros pritaikymo paslaugų teikimui investicijos, reikalingos įrangos, įrenginių, technikos ir kt. priemonių įsigijimas paslaugų teikimui ir plėtrai, taip, mažinant VVG teritorijos atskirtį, didinant VVG teritorijos patrauklumą ir jos gyventojų gyvenimo kokybę.* *Investicijos nėra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.* *Planuojamas įgyvendinti projektų skaičius – 4.*
9.1.15.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.15.1.	*pelno*	☐
9.1.15.2.	*ne pelno*	☒
9.1.16.	Tinkami paramos gavėjai	*Bendruomeninės organizacijos, kaimo bendruomenės, VšĮ ir kitos VVG teritorijoje veikiančios NVO.*
9.1.17.	Priemonės tikslinė grupė	*VVG teritorijos gyventojai.*
9.1.18.	Tinkamumo sąlygos	*Vietos projektas atitinka VPS tikslus ir prisideda prie jų įgyvendinimo; pareiškėjas yra registruotas Šilalės rajone ir vykdo veiklą VVG teritorijoje ne trumpiau nei 1 metus iki paraiškos pateikimo dienos.*
9.1.19.	Vietos projektų atrankos kriterijai	*Projektas įgyvendinamas partnerystėje su kitais subjektais;* *Projektas įgyvendinamas gyvenamojoje vietovėje su didesniu gyventojų skaičiumi.*
9.1.20.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	*23 226,49*
9.1.21.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	*Iki 80 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų.*
9.1.22. VPS priemonė „*Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas*“ (kodas *LEADER-19.2-SAVA-4*) **TĘSIAMA**		
9.1.23.	VPS priemonės tikslas: *sudaryti tinkamas sąlygas saugoti vietos kultūros savitumą, tradicijų tęstinumą, puoselėjant tautinį paveldą ir tradicinius amatus.*	
9.1.24.	Priemonės apibūdinimas	*Tradiciniai amatai yra svarbi VVG teritorijos kultūros, identiteto dalis, alternatyvi ūkinės veiklos rūšis, todėl būtina skatinti tradicinių amatų veiklą, kad didėtų amatininkų dirbinių paklausa, ūkinė veikla VVG teritorijoje taptų įvairesnė, būtų išsaugomas kultūros savitumas, tęsiamos tradicijos, amatininkai burtųsi bendroms veikloms. Priemonė skirta skatinti VVG teritorijos tvarumą, kultūros savitumo išsaugojimą, tradicijų tęstinumą, puoselėjant tautinį paveldą ir tradicinius amatus, siekiant padidinti VVG teritorijos patrauklumą ir gyvybingumą, sudarant palankias sąlygas plėtoti su tautiniu paveldu ir tradiciniais amatais susijusias veiklas, taip didinant VVG teritorijos gyventojų užimtumą, mažinant skurdo riziką, skatinant veiklos įvairinimą, užtikrinant vietos poreikius atitinkančių veiklų kūrimą ir plėtojimą VVG teritorijoje.* *Pagal priemonę numatoma remti projektus, kuriais plėtojama tradicinių amatų veikla: tradicinių amatų produktų ir/arba paslaugų kūrimas ir jų realizavimas, tradicinių amatų mugių ir kt. vietos kultūros renginių organizavimas, tradicinių amatų dirbinių gamybai būtinų sąlygų sudarymas ir kt.* *Pagal priemonę bus galima tvarkyti ir pritaikyti infrastruktūrą, reikalingą tradicinių amatų gamybai ir realizavimui, įsigyti tradicinių amatų gaminių ir paslaugų kūrimui ir realizavimui reikalingą įrangą, priemones, paslaugas, įsigyti tradicinių amatų mugių ir kt. vietos kultūros renginių organizavimui reikalingas priemones ir paslaugas.*

		Investicijos nėra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu. *Planuojamas įgyvendinti projektų skaičius – 2.*
9.1.25.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.25.1	pelno	☐
9.1.25.2.	ne pelno	☒
9.1.26.	Tinkami paramos gavėjai	*Bendruomeninės organizacijos, kaimo bendruomenės, VšĮ ir kitos VVG teritorijoje veikiančios NVO.*
9.1.27.	Priemonės tikslinė grupė	*VVG teritorijos amatininkai, VVG teritorijos gyventojai*
9.1.28.	Tinkamumo sąlygos	*Vietos projektas atitinka VPS tikslus ir prisideda prie jų įgyvendinimo; pareiškėjas yra registruotas Šilalės rajone ir vykdo veiklą VVG teritorijoje ne trumpiau nei 1 metus iki paraiškos pateikimo dienos.*
9.1.29.	Vietos projektų atrankos kriterijai	*Pareiškėjas į veiklą įtraukia daugiau tradicinių amatininkų, sertifikavusių tautinio paveldo produktus;* *vietos projekto pareiškėjas turi patirties įgyvendinant Europos Sąjungos lėšomis finansuojamą projektą.*
9.1.30.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	*15 000*
9.1.31.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	*Iki 80 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų (kai projekto paraiškoje planuojamos investicijos į infrastruktūros gerinimą, reikalingos tradicinių amatų gamybai ir realizavimu; tradicinių amatų gaminių ir paslaugų kūrimui ir realizavimui reikalingą įrangą, priemones, paslaugas);* *Iki 95 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų (veiklos projektui, pvz., kai projekto paraiškoje planuojamos investicijos į tradicinių amatų mugių ir kt. vietos kultūros renginių organizavimui reikalingas priemones ir paslaugas).*
9.1.32.VPS prioritetas Nr.*3 „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“*		
9.1.33. VPS priemonė „*Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas*“ (kodas *LEADER-19.2-SAVA-3*) **TĘSIAMA**		
9.1.34.	VPS priemonės tikslas: *didinti žmogiškųjų išteklių konkurencingumą, vykdant vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymą ir diegiant įgūdžius.*	
9.1.35.	Priemonės apibūdinimas	*Nepakankamos žinios ir įgūdžiai stabdo ekonominę ir technologinę pažangą kaimo vietovėse, todėl būtina vykdyti vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymą, diegti įgūdžius, susijusius su vietos projektų rengimu ir įgyvendinimu. Priemone siekiama, kad pareiškėjams būtų diegiamos žinios ir įgūdžiai, skirti išnaudoti turimus išteklius ir potencialą vykdyti inovatyvias veiklas bei siekiant efektyviai įsisavinti paramą.* *Pagal priemonę numatoma remti projektus, kuriais siekiama vykdyti vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymą ir įgūdžių, susijusių su VPS priemonėmis, diegimą, efektyviai įsisavinti paramą, siekiant išnaudoti turimus išteklius ir potencialą vykdyti inovatyvias veiklas, kurti naujus produktus ir paslaugas, įgyvendinti naujus veiklos būdus, tokius kaip naujų bendradarbiavimo formų diegimas.* *Investicijos nėra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.* *Planuojamas įgyvendinti projektų skaičius – 5.*

9.1.36.	Pagal priemonę remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.1.36.1	pelno	☐
9.1.36.2.	ne pelno	☒
9.1.37.	Tinkami paramos gavėjai	*Bendruomeninės organizacijos, kaimo bendruomenės, VšĮ ir kitos VVG teritorijoje veikiančios NVO.*
9.1.38.	Priemonės tikslinė grupė	*Vietos projektų potencialiūs pareiškėjai, pareiškėjai ir (arba) vykdytojai.*
9.1.39.	Tinkamumo sąlygos	*Vietos projektas atitinka VPS tikslus ir prisideda prie jų įgyvendinimo; pareiškėjas yra registruotas Šilalės rajone ir vykdo veiklą VVG teritorijoje ne trumpiau nei 1 metus iki paraiškos pateikimo dienos; vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas bei įgūdžių įgijimas pagal tematiką atitinka VPS priemonių tikslus.*
9.1.40.	Vietos projektų atrankos kriterijai	*Didesnis projekto metu suorganizuotų mokymų renginių skirtingomis temomis skaičius;* *pareiškėjas turi patirties mokymų organizavime ir (arba) projektų rengime ir įgyvendinime.*
9.1.41.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	*6000*
9.1.42.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	*Iki 100 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų.*

9.2. VPS priemonės, turinčios veiklos sritis		
9.2.1.	VPS prioritetas Nr.*1* „*Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse*“	
9.2.2.	VPS priemonė „*Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra*“ (kodas *LEADER-19.2-6*) **TĘSIAMA**	
9.2.3.	VPS priemonės tikslas: *padidinti verslumo lygį kaimo vietovėse, lengvinant darbo vietų kūrimo ir veiklos įvairinimo sąlygas, didinant užimtumą.*	
9.2.4.	1 veiklos sritis	„*Parama ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti*“ (kodas *LEADER-19.2-6.2*) ***(EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos)***
9.2.4.1.	Veiklos srities apibūdinimas	*Būtina stabdyti demografinės situacijos kaime blogėjimą ir užtikrinti, kad kaime liktų gyventi jauni asmenys, šeimos, turi būti sudarytos sąlygos užsiimti norima veikla ir iš jos gauti pakankamas pajamas. Ūkininkų, kaimo gyventojų, labai mažų ir mažų įmonių veikla sąlygoja kaimo vietovių ekonominę plėtrą, mažina atotrūkį tarp miesto ir kaimo, didina kaimo vietovių gyvybingumą ir patrauklumą gyventi jose. Priemonės veiklos sritis skirta verslininkams ir ūkininkams, priemonės veiklos srities įgyvendinimas skatina ekonominės veiklos kūrimą, įvairinimą, darbo vietų kūrimą, užimtumo didinimą VVG teritorijoje, vykdant ne žemės ūkio veiklas, sprendžiant užimtumo ir nedarbo problemas, mažinant skurdo riziką, taip didinant VVG teritorijos gyvybingumą ir konkurencingumą.* *Pagal priemonės veiklos sritį remiami pajamas generuojantys verslo projektai fizinių asmenų ir naujai susikūrusių privačių juridinių asmenų ne žemės ūkio ekonominės veiklos pradžiai. Parama teikiama įvairiai ne žemės ūkio veiklai, apimančiai naujų produktų gamybą ir paslaugų kūrimą.* *Pagal priemonės veiklos sritį remiamos infrastruktūros sukūrimo ir gerinimo paslaugos ir darbai, įranga, priemonės, paslaugos ir kt. investicijos, susijusios su naujų produktų gamyba ir paslaugų kūrimu. Veiklos srities įgyvendinimui skirtos investicijos skatins produkcijos iš vietos žaliavų gaminimą, geriau panaudojant turimus gamtos ir kitus išteklius ne žemės ūkio ekonominei veiklai pradėti. Projektai skirti padidinti verslumo lygį VVG teritorijoje, lengvinant darbo vietų kūrimą,*

		įvairinant VVG teritorijoje vykdomą veiklą. Skiriant paramą, išskirtinis dėmesys skiriamas daugiau darbo vietų kuriantiems projektams, projektams, kuriais daugiau darbo vietų kuriama kaime gyvenantiems gyventojams ir projektams, kuriais kuriamos naujos darbo vietos jauniems asmenims iki 40 metų amžiaus (imtinai). *Priemonės veiklos sritį įgyvendinantys projektai yra skirti stiprinti krašto konkurencingumą ir sudaryti palankias sąlygas nedarbui mažinti, didinti VVG teritorijos gyvybingumą.* *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.* *Planuojamas įgyvendinti projektų skaičius – 12.* *Planuojamas sukurti darbo vietų skaičius –17.*
9.2.4.*	1 veiklos sritis	„*Parama ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse pradėti*“ (kodas *LEADER-19.2-6.2*) ***(EURI LĖŠOS)***
9.2.4.1.*	Veiklos srities apibūdinimas	*Būtina stabdyti demografinės situacijos kaime blogėjimą ir užtikrinti, kad kaime liktų gyventi jauni asmenys, šeimos, turi būti sudarytos sąlygos užsiimti norima veikla ir iš jos gauti pakankamas pajamas. Ūkininkų, kaimo gyventojų, labai mažų ir mažų įmonių veikla sąlygoja kaimo vietovių ekonominę plėtrą, mažina atotrūkį tarp miesto ir kaimo, didina kaimo vietovių gyvybingumą ir patrauklumą gyventi jose. Priemonės veiklos sritis skirta verslininkams ir ūkininkams, priemonės veiklos srities įgyvendinimas skatina ekonominės veiklos kūrimą, įvairinimą, darbo vietų kūrimą, užimtumo didinimą VVG teritorijoje, vykdant ne žemės ūkio veiklas, sprendžiant užimtumo ir nedarbo problemas, mažinant skurdo riziką, taip didinant VVG teritorijos gyvybingumą ir konkurencingumą.* *Pagal priemonės veiklos sritį remiami pajamas generuojantys verslo projektai fizinių asmenų ir naujai susikūrusių privačių juridinių asmenų ne žemės ūkio ekonominės veiklos pradžiai. Parama teikiama įvairiai ne žemės ūkio veiklai, apimančiai naujų produktų gamybą ir paslaugų kūrimą.* *Pagal priemonės veiklos sritį remiamos infrastruktūros sukūrimo ir gerinimo paslaugos ir darbai, įranga, priemonės, paslaugos ir kt. investicijos, susijusios su naujų produktų gamyba ir paslaugų kūrimu. Veiklos srities įgyvendinimui skirtos investicijos skatins produkcijos iš vietos žaliavų gaminimą, geriau panaudojant turimus gamtos ir kitus išteklius ne žemės ūkio ekonominei veiklai pradėti. Projektai skirti padidinti verslumo lygį VVG teritorijoje, lengvinant darbo vietų kūrimą, įvairinant VVG teritorijoje vykdomą veiklą. Skiriant paramą, išskirtinis dėmesys skiriamas daugiau darbo vietų kuriantiems projektams, projektams, kuriais daugiau darbo vietų kuriama kaime gyvenantiems gyventojamsir projektams, kuriais kuriamos naujos darbo vietos jauniems asmenims iki 40 metų amžiaus (imtinai).* *Priemonės veiklos sritį įgyvendinantys projektai yra skirti stiprinti krašto konkurencingumą ir sudaryti palankias sąlygas nedarbui mažinti, didinti VVG teritorijos gyvybingumą.* *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.* *Planuojamas įgyvendinti projektų skaičius – 1.* *Planuojamas sukurti darbo vietų skaičius –1,5.*
9.2.4.2.	Pagal veiklos sritį remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.2.4.2.1.	*pelno*	☒
9.2.4.2.2.	*ne pelno*	☐
9.2.4.3.	Tinkami paramos gavėjai	*Fizinis asmuo (kaimo gyventojas, ūkininkas), privatus juridinis asmuo, paraiškos pateikimo dieną, atitinkantys mažai arba labai mažai įmonei keliamus reikalavimus).*

9.2.4.4.	Priemonės veiklos srities tikslinė grupė	*Fiziniai asmenys (kaimo gyventojai, ūkininkai), privatūs juridiniai asmenys, paraiškos pateikimo dieną, atitinkantys mažoms arba labai mažoms įmonėms keliamus reikalavimus).*
9.2.4.5.	Tinkamumo sąlygos	*Vietos projektas atitinka VPS tikslus ir prisideda prie jų įgyvendinimo;* *pareiškėjas (fizinis asmuo) veiklą yra pradėjęs (veikęs pagal verslo liudijimą arba individualios veiklos pažymą) ne anksčiau kaip prieš 6 mėn. iki paraiškos pateikimo arba dar veiklą pradėsiantis;* *pareiškėjas (privatus juridinis asmuo) yra naujai įsteigtas (įregistruotas ne anksčiau kaip prieš 6 mėn. iki paraiškos pateikimo dienos);* *projektui įgyvendinti yra sukuriamos naujos darbo vietos.*
9.2.4.6.	Vietos projektų atrankos kriterijai	*Didesnis sukurtų naujų darbo vietų skaičius;* *pareiškėjas (fizinis asmuo) – kaimo gyventojas, ne trumpiau negu 1 metus deklaravęs gyvenamąją vietą Šilalės VVG teritorijoje, arba pareiškėjo (juridinio asmens, pradedančio veiklą) pagrindinis akcininkas (turintis daugiau kaip 50 procentų akcijų) (juridinių asmenų, kurie neturi ir negali turėti akcininkų, atveju, pagrindinis akcininkas suprantamas kaip vienasmenis valdymo organas arba valdymo organo vadovas) – ne trumpiau negu 1 metus deklaravęs gyvenamąją vietą Šilalės VVG teritorijoje (paraiškos pateikimo dienai ir ne trumpiau kaip paskutinius vienerius metus iki paramos paraiškos pateikimo dienos nepertraukiamai yra deklaravęs gyvenamąją vietą Šilalės VVG teritorijoje).*
9.2.4.7.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	*77 163,35 (EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos)* *63 347 (EURI lėšos)*
9.2.4.8.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	*Iki 50 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų (išskyrus fizinius ir juridinius asmenis, atitinkančius labai mažai įmonei keliamus reikalavimus);* *Iki 70 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų (taikoma fiziniams ir juridiniams asmenims, atitinkantiems labai mažai įmonei keliamus reikalavimus).*
9.2.5.	2 veiklos sritis	„*Parama ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse plėtoti*“ (kodas *LEADER-19.2-6.4*) ***(EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos)***
9.2.5.1.	Veiklos srities apibūdinimas	*Būtina stabdyti demografinės situacijos kaime blogėjimą ir užtikrinti, kad kaime liktų gyventi jauni žmonės, šeimos, turi būti sudarytos sąlygos užsiimti norima veikla ir iš jos gauti pakankamas pajamas. Ūkininkų, kaimo gyventojų, labai mažų ir mažų įmonių veikla sąlygoja kaimo vietovių ekonominę plėtrą, mažina atotrūkį tarp miesto ir kaimo, didina kaimo vietovių gyvybingumą ir patrauklumą gyventi jose. Priemonės veiklos sritis skirta verslininkams ir ūkininkams, priemonės veiklos srities įgyvendinimas skatina ekonominės veiklos plėtrą ir įvairinimą, darbo vietų kūrimą, užimtumo didinimą VVG teritorijoje, plėtojant ne žemės ūkio veiklas, sprendžiant užimtumo ir nedarbo problemas, mažinant skurdo riziką, taip didinant VVG teritorijos gyvybingumą ir konkurencingumą. Pagal priemonės veiklos sritį remiami pajamas generuojantys verslo projektai fizinių asmenų ir veikiančių privačių juridinių asmenų ne žemės ūkio ekonominei veiklai plėtoti. Parama teikiama įvairiai ne žemės ūkio veiklai, apimančiai produktų gamybą ir paslaugų kūrimą.* *Pagal priemonės veiklos sritį remiamos infrastruktūros gerinimo paslaugos ir darbai, įranga, priemonės, paslaugos ir kt. investicijos, susijusios su produktų gamyba ir paslaugų kūrimu. Veiklos srities investicijos skatina esamo ir jau vykdomo verslo plėtrą, produkcijos iš vietos žaliavų gaminimą, paslaugų kūrimą, geriau panaudojant turimus gamtos ir kitus išteklius ne žemės ūkio verslui plėtoti. Projektai yra skirti padidinti verslumo lygį VVG teritorijoje, lengvinant darbo vietų kūrimą ir išlaikymą, įvairinant VVG teritorijoje vykdomą veiklą.* *Skiriant paramą, išskirtinis dėmesys skiriamas daugiau darbo vietų kuriantiems projektams, projektams, kurių pareiškėjai yra iki 40 metų amžiaus (imtinai).*

		Priemonės veiklos sritį įgyvendinantys projektai yra skirti stiprinti krašto konkurencingumą ir sudaryti palankias sąlygas nedarbui mažinti, didinti VVG teritorijos gyvybingumą. *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.* *Planuojamas įgyvendinti projektų skaičius – 13.* *Planuojamas sukurti darbo vietų skaičius – 16.*
9.2.5.*	2 veiklos sritis	„*Parama ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse plėtoti*“ (kodas *LEADER-19.2-6.4*) ***(EURI LĖŠOS)***
9.2.5.1.*	Veiklos srities apibūdinimas	*Būtina stabdyti demografinės situacijos kaime blogėjimą ir užtikrinti, kad kaime liktų gyventi jauni žmonės, šeimos, turi būti sudarytos sąlygos užsiimti norima veikla ir iš jos gauti pakankamas pajamas. Ūkininkų, kaimo gyventojų, labai mažų ir mažų įmonių veikla sąlygoja kaimo vietovių ekonominę plėtrą, mažina atotrūkį tarp miesto ir kaimo, didina kaimo vietovių gyvybingumą ir patrauklumą gyventi jose. Priemonės veiklos sritis skirta verslininkams ir ūkininkams, priemonės veiklos srities įgyvendinimas skatina ekonominės veiklos plėtrą ir įvairinimą, darbo vietų kūrimą, užimtumo didinimą VVG teritorijoje, plėtojant ne žemės ūkio veiklas, sprendžiant užimtumo ir nedarbo problemas, mažinant skurdo riziką, taip didinant VVG teritorijos gyvybingumą ir konkurencingumą. Pagal priemonės veiklos sritį remiami pajamas generuojantys verslo projektai fizinių asmenų ir veikiančių privačių juridinių asmenų ne žemės ūkio ekonominei veiklai plėtoti. Parama teikiama įvairiai ne žemės ūkio veiklai, apimančiai produktų gamybą ir paslaugų kūrimą.* *Pagal priemonės veiklos sritį remiamos infrastruktūros gerinimo paslaugos ir darbai, įranga, priemonės, paslaugos ir kt. investicijos, susijusios su produktų gamyba ir paslaugų kūrimu. Veiklos srities investicijos skatina esamo ir jau vykdomo verslo plėtrą, produkcijos iš vietos žaliavų gaminimą, paslaugų kūrimą, geriau panaudojant turimus gamtos ir kitus išteklius ne žemės ūkio verslui plėtoti. Projektai yra skirti padidinti verslumo lygį VVG teritorijoje, lengvinant darbo vietų kūrimą ir išlaikymą, įvairinant VVG teritorijoje vykdomą veiklą.* *Skiriant paramą, išskirtinis dėmesys skiriamas daugiau darbo vietų kuriantiems projektams, projektams, kurių pareiškėjai yra iki 40 metų amžiaus (imtinai).* *Priemonės veiklos sritį įgyvendinantys projektai yra skirti stiprinti krašto konkurencingumą ir sudaryti palankias sąlygas nedarbui mažinti, didinti VVG teritorijos gyvybingumą.* *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.* *Planuojamas įgyvendinti projektų skaičius – 1.* *Planuojamas sukurti darbo vietų skaičius – 1,5.*
9.2.5.2.	Pagal veiklos sritį remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.2.5.2.1.	*pelno*	☒
9.2.5.2.2.	*ne pelno*	☐
9.2.5.3.	Tinkami paramos gavėjai	*Fizinis asmuo (kaimo gyventojas, ūkininkas), privatus juridinis asmuo, paraiškos pateikimo dieną, atitinkantis mažai arba labai mažai įmonei keliamus reikalavimus).*
9.2.5.4.	Priemonės veiklos srities tikslinė grupė	*Fiziniai asmenys (kaimo gyventojai, ūkininkai), privatūs juridiniai asmenys, paraiškos pateikimo dieną, atitinkantys mažoms arba labai mažoms įmonėms keliamus reikalavimus).*
9.2.5.5.	Tinkamumo sąlygos	*Vietos projektas atitinka VPS tikslus ir prisideda prie jų įgyvendinimo;* *pareiškėjas (fizinis asmuo) nuolatinę gyvenamąją vietą deklaruoja VVG teritorijoje ne trumpiau nei 1 metus iki paraiškos pateikimo dienos;* *pareiškėjas (juridinis asmuo) yra registruotas VVG teritorijoje ir vykdo veiklą VVG teritorijoje ne trumpiau nei 1 metus iki paraiškos pateikimo dienos;*

		projektui įgyvendinti yra sukuriamos naujos darbo vietos.
9.2.5.6.	Vietos projektų atrankos kriterijai	*Didesnis sukurtų naujų darbo vietų skaičius;* *pareiškėjas – fizinis asmuo arba pareiškėjo – juridinio asmens – pagrindinis akcininkas (pagrindinis akcininkas - turintis daugiau kaip 50 procentų juridinio asmens akcijų. Kito juridinio asmens, neturinčio akcininkų, atveju – vadovas), esantis juo ne mažiau kaip 1 m. iki paraiškos pateikimo (paraiškos pateikimo dieną ne trumpiau kaip paskutinius vienerius metus nepertraukiamai), yra iki 40 metų (imtinai) amžiaus.*
9.2.5.7.	Didžiausia paramos suma projektui (Eur)	*77 163,35 (EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos)* *63 347 (EURI lėšos)*
9.2.5.8.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	*Iki 50 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų (išskyrus fizinius ir juridinius asmenis, atitinkančius labai mažai įmonei keliamus reikalavimus);* *Iki 70 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų (taikoma fiziniams ir juridiniams asmenims, atitinkantiems labai mažai įmonei keliamus reikalavimus).*
9.2.6.	3 veiklos sritis	„*Parama ne žemės ūkio verslui kaimo vietovėse, skatinant aplinkos apsaugos ir klimato kaitos švelninimą*“ (kodas *LEADER-19.2-SAVA-7*) ***(EURI LĖŠOS)***
9.2.6.1.	Veiklos srities apibūdinimas	*Ūkininkų, kaimo gyventojų, labai mažų ir mažų įmonių veikla sąlygoja kaimo vietovių ekonominę plėtrą, mažina atotrūkį tarp miesto ir kaimo, didina kaimo vietovių gyvybingumą ir patrauklumą gyventi jose, be tuo pačiu naudodami tradicinius įrenginius ir techniką neigiamai veikia oro taršą, aplinką, klimatą, gamtinių išteklių naudojimą. Mūsų Šilalės rajone vyrauja žemės ūkio veikla, kuri taip pat prisideda prie klimato kaitos, kadangi Lietuvoje žemės ūkis laikoma vienu taršiausių sektorių. Siekiant aplinkos apsaugos ir klimato kaitos švelninimo, būtina mažinti neigiamą žemės ūkio ir kitos kaimo veiklos poveikį gamtai per gyventojų, ūkininkų, verslo subjektų aktyvesnio atsinaujinančių energijos išteklių (vėjo, saulės, vandens, žemės, biomasės) naudojimo skatinimą, pažangių sprendimų atliekų valdymo, aplinkos taršos monitoringo ir mažinimo srityse plėtrą, žiedinės ekonomikos skatinimą, tausų gamtos išteklių vartojimą. Priemonės veiklos sritis skirta VVG teritorijoje veikiantiems ar planuojantiems pradėti veiklą fiziniams ir (ar) juridiniams asmenims, kurie teikia/gamina naujas arba pagerintas paslaugas/produktus naudojant aplinkos apsaugai ir klimato kaitos švelninimui skirtas inovatyvias priemones bei sprendimus.* *Pagal priemonės veiklos sritį remiami sumanūs pajamas generuojantys verslo projektai fizinių asmenų ir veikiančių privačių juridinių asmenų ne žemės ūkio ekonominei veiklai pradėti ar plėtoti. Parama teikiama įvairiai ne žemės ūkio veiklai, apimančiai produktų gamybą ir paslaugų kūrimą, tausojant gamtos išteklių vartojimą, diegiant inovatyvius sprendimus, didinant energetinį efektyvumą ir užtikrinant energetinę nepriklausomybę per atsinaujinančių išteklių naudojimą ir gamybą.* *Pagal priemonės veiklos sritį remiamos infrastruktūros gerinimo paslaugos ir darbai, įranga, priemonės, paslaugos ir kt. investicijos, susijusios su produktų gamyba ir paslaugų kūrimu, sąlygojančiu aplinkos apsaugos ir klimato kaitos švelninimą. Veiklos srities investicijos skatina esamo ir jau vykdomo verslo plėtrą arba naujo verslo pradžią, produkcijos iš vietos žaliavų gaminimą, paslaugų kūrimą, tausiai panaudojant turimus gamtos ir kitus išteklius ne žemės ūkio verslui pradėti ir/ar plėtoti. Projektai yra skirti padidinti verslumo lygį VVG teritorijoje, lengvinant darbo vietų kūrimą ir išlaikymą, įvairinant VVG teritorijoje vykdomą veiklą taikant aplinkos apsaugos ir klimato kaitos švelninimo inovatyvius sprendinius, kurių nauda akivaizdi ir pamatuojama kaimo teritorijai, o ne individualiam subjektui.* *Įgyvendinti projektai prisidės prie verslų modernizavimo taikant inovatyvius ir skaitmeninius sprendimus, didesnės energetinės*

		nepriklausomybės per atsinaujinančių išteklių naudojimą ir gamybą, aplinkos taršos mažinimo. *Numatomi šie pokyčio matavimo rodikliai:* 1. *Išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažėjimas dėl diegiamų aplinkos apsaugos ir klimato kaitos švelninimo priemonių;* 2. *Didesnis viešosios naudos kūrimas.* *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.* *Planuojamas įgyvendinti projektų skaičius – 2.* *Planuojamas sukurti darbo vietų skaičius – 3.*
9.2.6.2.	Pagal veiklos sritį remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.2.6.2.1.	*pelno*	☒
9.2.6.2.2.	*ne pelno*	☐
9.2.6.3.	Tinkami paramos gavėjai	*Fizinis asmuo (kaimo gyventojas, ūkininkas), privatus juridinis asmuo, paraiškos pateikimo dieną, atitinkantis mažai arba labai mažai įmonei keliamus reikalavimus).* *Sumanių kaimų projektai įgyvendinami su partneriu (-iais). Tinkami partneriai: bendruomeninės organizacijos, kaimo bendruomenės ir kitos VVG teritorijoje veikiančios NVO, privatūs fiziniai ir juridiniai asmenys, savivaldybės administracija ir (arba) savivaldybės įsteigti juridiniai asmenys ir kitos biudžetinės įstaigos. Partneriu taip pat gali būti pasirinkta mokslo, studijų ar konsultavimo įstaiga, inovacijų brokeris, turintis mokslo ar ekspertinių žinių žaliosios pertvarkos, kaimo plėtros, sumanių kaimų ir (ar) miestų srityse.*
9.2.6.4.	Priemonės veiklos srities tikslinė grupė	*VVG teritorijos gyventojai, fiziniai asmenys (kaimo gyventojai, ūkininkai), privatūs juridiniai asmenys*
9.2.6.5.	Tinkamumo sąlygos	*Projektas ir projekto pareiškėjas atitinka Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2022 m. liepos 7 d. įsakymu Nr. 3D-428 patvirtintų Sumanių kaimų projektų įgyvendinimo gairių reikalavimus;* *Projekte numatytos akivaizdžios ir pamatuotos naudos kaimo teritorijai, o ne individualiems subjektams;* *Projektas turi būti įgyvendinamas su partneriu (-iais);* *Vietos projektas atitinka VPS tikslus ir prisideda prie jų įgyvendinimo;* *pareiškėjas (fizinis asmuo) nuolatinę gyvenamąją vietą deklaruoja VVG teritorijoje;* *pareiškėjas (juridinis asmuo) yra registruotas VVG teritorijoje ir vykdo veiklą VVG teritorijoje;* *projektui įgyvendinti yra sukuriamos naujos darbo vietos;* *Vietos projekte sprendžiamas aplinkos apsaugos ir klimato kaitos pokyčių švelninimas.*
9.2.6.6.	Vietos projektų atrankos kriterijai	• *Didesnis sukurtų naujų darbo vietų skaičius;* • *Didesnis išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažinimas (pateikti konkretūs skaičiavimai koks būtų pokytis nuo paraiškos pateikimo dienos);* • *Didesnis viešosios naudos gavėjų skaičius;* • *Projekto įgyvendinimo metu diegiamos inovacijos VVG teritorijoje;* • *Aplinkos apsaugos ir (ar) klimato kaitos pokyčių švelninimo elementų (intervencijų) aprėptis projekto investicijose.*
9.2.6.7.	Didžiausia paramos suma projektui (Eur)	*100 000*
9.2.6.8.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	*Iki 50 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų (išskyrus fizinius ir juridinius asmenis, atitinkančius labai mažai įmonei keliamus reikalavimus);*

		Iki 70 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų (taikoma fiziniams ir juridiniams asmenims, atitinkantiems labai mažai įmonei keliamus reikalavimus).
9.2.7.	VPS priemonė „*Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra*“ (kodas *LEADER-19.2-4*) **NETĘSIAMA**	
9.2.8.	VPS priemonės tikslas: *skatinti didesnės pridėtinės vertės žemės ūkio produktų gamybą ir realizavimą, lengvinant žemės ūkio subjektų dalyvavimą ekonominės veiklos įvairinimo procesuose.*	
9.2.9.	1 veiklos sritis	„*Parama žemės ūkio produktų perdirbimui, rinkodarai ir (arba) plėtrai*“ (*LEADER-19.2-4.2*)
9.2.9.1.	Veiklos srities apibūdinimas	*Svarbu, kad didesnės pridėtinės vertės žemės ūkio ir maisto produktų gamyba būtų skatinama smulkiuosiuose ir vidutiniuose ūkiuose. Gaminant didesnės pridėtinės vertės žemės ūkio ir maisto produktus ūkiuose ir juos pateikiant vartotojams, bus puoselėjamos maisto gamybos tradicijos, patenkinami augantys vartotojų poreikiai aukštos kokybės maistui, o ūkininkams bus sudaromos galimybės padidinti savo pajamas, diversifikuoti pajamų šaltinius.* *Priemonė skirta diversifikuoti juridinių ir fizinių asmenų, užsiimančių žemės ūkio veikla, pajamų šaltinius, skatinti pridėtinės vertės kūrimą žemės ūkio produktams, vykdant žemės ūkio produktų perdirbimą ir (arba) rinkodarą. Priemonės veiklos sritį įgyvendinantys projektai sudarys sąlygas stiprinti ūkius.* *Pagal priemonės veiklos sritį numatoma remti pajamas generuojančius projektus, kurių metu kuriamos naujos ir (arba) išlaikomos esamos darbo vietos šiose srityse: žemės ūkio produktų perdirbimas (veikla kurios metu pakeičiama žemės ūkio produktų pirminė fizinė ir (ar) cheminė sudėtis) ir (arba) rinkodara (žemės ūkio produktų supirkimas, surinkimas, paruošimas realizacijai, sandėliavimas, etikečių klijavimas, apdirbimas, rūšiavimas, pakavimas ir pardavimas), taip sukuriant naujus produktus, vykdant naujų produktų realizaciją.* *Pagal priemonę bus remiamos infrastruktūros sukūrimo ir gerinimo paslaugos ir darbai, įranga, priemonės, paslaugos ir kt. investicijos, susijusios su žemės ūkio produktų perdirbimu ir (arba) rinkodara.* *Investicijos yra tiesiogiai susijusios su darbo vietų kūrimu.* *Planuojamas įgyvendinti projektų skaičius – 1.* *Planuojamas sukurti darbo vietų skaičius – 1.*
9.2.9.2.	Pagal veiklos sritį remiamų vietos projektų pobūdis:	
9.2.9.2.1.	*pelno*	☒
9.2.9.2.2.	*ne pelno*	☐
9.2.9.3.	Tinkami paramos gavėjai	*Fizinis asmuo (kaimo gyventojas, ūkininkas), juridinis asmuo užsiimantys žemės ūkio veikla ir paraiškos pateikimo dieną, atitinkantys mažoms, labai mažoms arba vidutinėms įmonėms keliamus reikalavimus).*
9.2.9.4.	Priemonės veiklos srities tikslinė grupė	*Fiziniai asmenys (kaimo gyventojai, ūkininka), juridiniai asmenys užsiimantys žemės ūkio veikla ir paraiškos pateikimo dieną, atitinkantys mažoms, labai mažoms arba vidutinėms įmonėms keliamus reikalavimus).*
9.2.9.5.	Tinkamumo sąlygos	*Vietos projektas atitinka VPS tikslus ir prisideda prie jų įgyvendinimo;* *pareiškėjas (fizinis asmuo) vykdo žemės ūkio veiklą ir nuolatinę gyvenamąją vietą deklaruoja VVG teritorijoje;* *pareiškėjas (juridinis asmuo) yra registruotas Šilalės rajone ir vykdo žemės ūkio veiklą VVG teritorijoje;* *projektui įgyvendinti yra sukuriamos naujos darbo vietos.*

9.2.9.6.	Vietos projektų atrankos kriterijai	*Didesnis sukurtų naujų darbo vietų skaičius;* *Žemės ūkio produktų perdirbime ir/arba rinkodaroje naudojami vietos (VVG teritorijos) ištekliai.*
9.2.9.7.	Didžiausia paramos suma vietos projektui (Eur)	*50 003*
9.2.9.8.	Paramos lyginamoji dalis (proc.)	*Iki 50 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų (išskyrus asmenis, atitinkančius labai mažai įmonei keliamus reikalavimus);* *Iki 70 proc. visų tinkamų finansuoti išlaidų (taikoma asmenims, atitinkantiems labai mažai įmonei keliamus reikalavimus).*

10. VPS įgyvendinimo veiksmų planas		
	Planuojami veiksmai	**Sąsaja su VPS ir priemonėmis**
10.1.	**2015 m.**	
10.1.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: -	-
10.1.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: -	-
10.2.	**2016 m.**	
10.2.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: - *VPS paramos sutarties pasirašymas;* - *vidaus taisyklių, dokumentų rengimas ir tvirtinimas, viešųjų pirkimų vykdymas ir pan.*	-
10.2.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: - *apvalaus stalo diskusijos dėl paslaugų kaime planavimo ir įgyvendinimo;* - *alternatyvių finansavimo šaltinių paieška ir siūlymai vietos pareiškėjams telkti finansinius išteklius vietos projektams;* - *kvietimo teikti paraiškas viešinimas vietos renginiuose ir pan.*	-
10.3.	**2017 m.**	
10.3.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: - *vidaus taisyklių, dokumentų rengimas ir tvirtinimas, viešųjų pirkimų vykdymas ir pan.;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.1,2 dokumentacijos rengimas;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.1,2 paraiškų rinkimas;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.1,2 surinktų projektų paraiškų vertinimo, tvirtinimo, paramos skyrimo procedūros;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.1, Nr.2 projektų administravimas (pirkimų dokumentų derinimas, pirkimų dokumentų vertinimas, savanoriškų darbų patikros, atliktų darbų ir investicijų patikros, mokėjimo prašymų ir ataskaitų vertinimas ir administravimas, ir kt.);* - *kiti su VPS įgyvendinimu susiję veiksmai.*	*Kvietimas teikti paraiškas Nr.1 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“.* *Kvietimas teikti paraiškas Nr.2 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“.*
10.3.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:	*Kvietimas teikti paraiškas Nr.1 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Pagrindinės*

	- *interaktyvių diskusijų ciklas su kaimo plėtros dalyviais, siekiant užmegzti ir plėtoti esamus ryšius tarp verslo ir NVO sektoriaus, planuojant bendrus projektus ekonominės veiklos vykdymui;* - *diskusijos dėl ūkių pajamų rizikos diversifikavimo, siekiant viešinti kvietimą teikti paraiškas pagal priemonę „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (plėtra)“;* - *apvalaus stalo diskusijos/ seminaras dėl NVO socialinio verslo planavimo ir įgyvendinimo;* - *kvietimo teikti paraiškas viešinimas: VVG teritorijoje veikiančių organizacijų, verslo subjektų ir pan. informavimas apie kvietimą teikti paraiškas, tinkamumo, atrankos kriterijus ir kt.;* - *kvietimo teikti paraiškas viešinimas vietos renginiuose ir pan.;* - *alternatyvių finansavimo šaltinių paieška ir siūlymai vietos pareiškėjams telkti finansinius išteklius vietos projektams;* - *VPS įgyvendinimo eigos pristatymo konferencija;* - *talka parke „Auginkim bendruomeniškumą“, skirta bendradarbiavimo formoms stiprinti ir plėtoti;* - *kiti su vietos gyventojų aktyvinimu susiję veiksmai (viešinimo priemonių (popierinių leidinių, kitų viešinimo priemonių) platinimas ir pan.).*	*paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“.* *Kvietimas teikti paraiškas Nr.2 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“.*
10.4.	**2018 m.**	
10.4.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: - *kvietimo teikti paraiškas Nr.1, Nr.2 projektų administravimas (pirkimų dokumentų derinimas, pirkimų dokumentų vertinimas, savanoriškų darbų patikros, atliktų darbų ir investicijų patikros, mokėjimo prašymų ir ataskaitų vertinimas ir administravimas, ir kt.);* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.3, Nr.4, Nr.5 dokumentacijos rengimas;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.3, Nr.4, Nr.5 paraiškų rinkimas;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.3, Nr.4, Nr.5 surinktų projektų paraiškų vertinimo, tvirtinimo, paramos skyrimo procedūros;* - *įgyvendintų projektų priežiūros procedūros (patikros, ataskaitų vertinimas ir administravimas);* - *kiti su VPS įgyvendinimu susiję veiksmai.*	*Kvietimas teikti paraiškas Nr.3 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“, „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.4 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Bendradarbiavimas, kuriant bendrus produktus ir (arba) vykdant jų rinkodarą“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.5 pagal prioritetus ir priemones:*

		prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“. Taip pat susiję su prioritetų priemonėmis pagal 10.2, 10.3 punktus.
10.4.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: - *interaktyvių diskusijų ciklas su kaimo plėtros dalyviais, siekiant užmegzti ir plėtoti esamus ryšius tarp verslo ir NVO sektoriaus, planuojant bendrus projektus ekonominės veiklos vykdymui;* - *apvalaus stalo diskusijos/seminarai dėl klasterių kūrimo / įgyvendinimo ir bendros veiklos vykdymo konkurencingumo didinimui;* - *apvalaus stalo diskusijos dėl paslaugų kaime planavimo ir įgyvendinimo;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.3, Nr.4, Nr.5 viešinimas: VVG teritorijoje veikiančių organizacijų, verslo subjektų ir pan. informavimas apie kvietimą teikti paraiškas, tinkamumo, atrankos kriterijus ir kt.;* - *kvietimo teikti paraiškas viešinimas vietos renginiuose ir pan.;* - *informacijos rinkimas apie reikiamas vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų žinių ir įgūdžių poreikį, pagalba telkiant bendrus poreikius bendriems įgūdžių diegimo ir mokymų projektams;* - *alternatyvių finansavimo šaltinių paieška ir siūlymai vietos pareiškėjams telkti finansinius išteklius vietos projektams;* - *talka parke „Auginkim bendruomeniškumą“, skirta bendradarbiavimo formoms stiprinti ir plėtoti;* - *kiti su vietos gyventojų aktyvinimu susiję veiksmai (viešinimo priemonių (popierinių leidinių, kitų viešinimo priemonių) platinimas ir pan.).*	*Kvietimas teikti paraiškas Nr.3 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“, „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.4 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Bendradarbiavimas, kuriant bendrus produktus ir (arba) vykdant jų rinkodarą“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.5 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo*

		vietovėse“ priemonė „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“. Taip pat susiję su prioritetų priemonėmis pagal 10.2, 10.3 punktus.
10.5.	**2019 m.**	
10.5.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: - *kvietimo teikti paraiškas Nr.2, Nr.3, Nr.4, Nr.5 projektų administravimas (pirkimų dokumentų derinimas, pirkimų dokumentų vertinimas, savanoriškų darbų patikros, atliktų darbų ir investicijų patikros, mokėjimo prašymų ir ataskaitų vertinimas ir administravimas, ir kt.);* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.6, Nr.7, Nr.8 dokumentacijos rengimas;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.6, Nr.7, Nr.8 paraiškų rinkimas;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.6, Nr.7, Nr.8 surinktų projektų paraiškų vertinimo, tvirtinimo, paramos skyrimo procedūros;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.6, Nr.7, Nr.8 projektų administravimas (pirkimų dokumentų derinimas, pirkimų dokumentų vertinimas, savanoriškų darbų patikros, atliktų darbų ir investicijų patikros, mokėjimo prašymų ir ataskaitų vertinimas ir administravimas, ir kt.);* - *įgyvendintų projektų priežiūros procedūros (patikros, ataskaitų vertinimas ir administravimas);* - *kiti su VPS įgyvendinimu susiję veiksmai.*	*Kvietimas teikti paraiškas Nr.6 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonės „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr. 2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonės „Bendradarbiavimas, kuriant bendrus produktus ir (arba) vykdant jų rinkodarą“, „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.7 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonės „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr. 2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“, „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonės „Bendradarbiavimas, kuriant bendrus produktus ir (arba) vykdant jų rinkodarą“, „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“. Kvietimas teikti paraiškas Nr.8 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonės „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr. 2 „Vietos plėtros kaimo*

		vietovėse skatinimas“ priemonės „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“, „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonės „Bendradarbiavimas, kuriant bendrus produktus ir (arba) vykdant jų rinkodarą“. Taip pat susiję su prioritetų priemonėmis pagal 10.2, 10.3, 10.4 punktus.
10.5.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: - *interaktyvių diskusijų ciklas su kaimo plėtros dalyviais, siekiant užmegzti ir plėtoti esamus ryšius tarp verslo ir NVO sektoriaus, planuojant bendrus projektus ekonominės veiklos vykdymui;* - *diskusijos dėl ūkių pajamų rizikos diversifikavimo, siekiant viešinti kvietimą teikti paraiškas pagal priemonę „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (plėtra)“;* - *apvalaus stalo diskusijos/ seminaras dėl NVO socialinio verslo planavimo ir įgyvendinimo;* - *kvietimo teikti paraiškas viešinimas: VVG teritorijoje veikiančių organizacijų, verslo subjektų ir pan. informavimas apie kvietimą teikti paraiškas, tinkamumo, atrankos kriterijus ir kt.;* - *kvietimo teikti paraiškas viešinimas vietos renginiuose ir pan.;* - *alternatyvių finansavimo šaltinių paieška ir siūlymai vietos pareiškėjams telkti finansinius išteklius vietos projektams;* - *VPS įgyvendinimo eigos pristatymo konferencija;* - *kiti su vietos gyventojų aktyvinimu susiję veiksmai (viešinimo priemonių (popierinių leidinių, kitų viešinimo priemonių) platinimas ir pan.).*	*Kvietimas teikti paraiškas Nr.6 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonės „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr. 2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonės „Bendradarbiavimas, kuriant bendrus produktus ir (arba) vykdant jų rinkodarą“, „Vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.7 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonės „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr. 2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“, „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonės „Bendradarbiavimas, kuriant bendrus produktus ir (arba) vykdant jų rinkodarą“, „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“ “. Kvietimas teikti paraiškas Nr.8 pagal prioritetus ir priemones:*

		prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonės „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr. 2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“, „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonės „Bendradarbiavimas, kuriant bendrus produktus ir (arba) vykdant jų rinkodarą“. Taip pat susiję su prioritetų priemonėmis pagal 10.2, 10.3, 10.4 punktus.
10.6.	**2020 m.**	
10.6.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: - *kvietimo teikti paraiškas Nr.6, Nr.7, Nr.8 projektų administravimas (pirkimų dokumentų derinimas, pirkimų dokumentų vertinimas, savanoriškų darbų patikros, mokėjimo prašymų ir ataskaitų vertinimas ir administravimas, ir kt.);* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.9, Nr. 10, Nr. 11, Nr. 12 dokumentacijos rengimas;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.9, Nr. 10, Nr. 11, Nr. 12 paraiškų rinkimas;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.9, Nr. 10, Nr. 11, Nr. 12 surinktų projektų paraiškų vertinimo, tvirtinimo, paramos skyrimo procedūros;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.9, Nr. 10, Nr. 11, Nr. 12 projektų administravimas (pirkimų dokumentų derinimas, pirkimų dokumentų vertinimas, savanoriškų darbų patikros, atliktų darbų ir investicijų patikros, mokėjimo prašymų ir ataskaitų vertinimas ir administravimas, ir kt.);* - *įgyvendintų projektų priežiūros procedūros (patikros, ataskaitų vertinimas ir administravimas);* - *kiti su VPS įgyvendinimu susiję veiksmai.*	*Kvietimas teikti paraiškas Nr.9 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonė „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Bendradarbiavimas, kuriant bendrus produktus ir (arba) vykdant jų rinkodarą“, „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.10 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonė „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Bendradarbiavimas, kuriant*

		bendrus produktus ir (arba) vykdant jų rinkodarą“; Kvietimas teikti paraiškas Nr. 11 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“,; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.12 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės, „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“.Taip pat susiję su prioritetų priemonėmis pagal 10.2, 10.3, 10.4, 10.5 punktais.
10.6.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: - *interaktyvių diskusijų ciklas su kaimo plėtros dalyviais, siekiant užmegzti ir plėtoti esamus ryšius tarp verslo ir NVO sektoriaus, planuojant bendrus projektus ekonominės veiklos vykdymui;* - *apvalaus stalo diskusijos/seminarai dėl klasterių kūrimo/ įgyvendinimo ir bendros veiklos vykdymo konkurencingumo didinimui;* - *apvalaus stalo diskusijos dėl paslaugų kaime planavimo ir įgyvendinimo;* - *kvietimo teikti paraiškas viešinimas: VVG teritorijoje veikiančių organizacijų, verslo subjektų ir pan. informavimas apie kvietimą teikti paraiškas, tinkamumo, atrankos kriterijus ir kt.;* - *kvietimo teikti paraiškas viešinimas vietos renginiuose ir pan.;* - *alternatyvių finansavimo šaltinių paieška ir siūlymai vietos pareiškėjams telkti finansinius išteklius vietos projektams;*	*Kvietimas teikti paraiškas Nr.9 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonė „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Bendradarbiavimas, kuriant bendrus produktus ir (arba) vykdant jų rinkodarą“, „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų*

	- *kiti su vietos gyventojų aktyvinimu susiję veiksmai (viešinimo priemonių (popierinių leidinių, kitų viešinimo priemonių) platinimas ir pan.).*	*mokymas, įgūdžių įgijimas“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.10 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonė „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Bendradarbiavimas ir žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Bendradarbiavimas, kuriant bendrus produktus ir (arba) vykdant jų rinkodarą“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.11 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.12 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“, „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“.Taip pat susiję su prioritetų priemonėmis pagal 10.2, 10.3, 10.4, 10.5 punktais.*
10.7.	**2021 m.**	

10.7.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: - *kvietimo teikti paraiškas Nr.7, Nr.8, Nr.9, Nr.10, Nr.11, Nr.12 projektų administravimas (pirkimų dokumentų derinimas, pirkimų dokumentų vertinimas, savanoriškų darbų patikros, atliktų darbų ir investicijų patikros, mokėjimo prašymų ir ataskaitų vertinimas ir administravimas, ir kt.);* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.13, Nr.14, Nr.15 dokumentacijos rengimas;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.13, Nr.14, Nr.15 paraiškų rinkimas;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.13, Nr.14, Nr.15 surinktų projektų paraiškų vertinimo, tvirtinimo, paramos skyrimo procedūros;* - *įgyvendintų projektų priežiūros procedūros (patikros, ataskaitų vertinimas ir administravimas);* - *kiti su VPS įgyvendinimu susiję veiksmai.*	*Kvietimas teikti paraiškas Nr.13 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.14 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.15 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“. Taip pat susiję su prioritetų priemonėmis pagal 10.5, 10.6 punktais.*
10.7.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu:	*Kvietimas teikti paraiškas Nr.13 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne*

	- *interaktyvių diskusijų ciklas su kaimo plėtros dalyviais, siekiant užmegzti ir plėtoti esamus ryšius tarp verslo ir NVO sektoriaus, planuojant bendrus projektus ekonominės veiklos vykdymui;* - *apvalaus stalo diskusijos/seminarai dėl galimų projektų rengimo ir įgyvendinimo pagal likusias lėšas pagal priemones;* - *kvietimo teikti paraiškas viešinimas: VVG teritorijoje veikiančių organizacijų, verslo subjektų ir pan. informavimas apie kvietimą teikti paraiškas, tinkamumo, atrankos kriterijus ir kt.;* - *informacijos rinkimas apie reikiamas vietos projektų pareiškėjų ir vykdytojų žinių ir įgūdžių poreikį, pagalba telkiant bendrus poreikius bendriems įgūdžių diegimo ir mokymų projektams;* - *kvietimo teikti paraiškas viešinimas vietos renginiuose ir pan.;* - *alternatyvių finansavimo šaltinių paieška ir siūlymai vietos pareiškėjams telkti finansinius išteklius vietos projektams;* - *kiti su vietos gyventojų aktyvinimu susiję veiksmai (viešinimo priemonių (popierinių leidinių, kitų viešinimo priemonių) platinimas ir pan.).*	*žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.14 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“; Kvietimas teikti paraiškas Nr.15 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonės, „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas“; prioriteto Nr.3 „Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse“ priemonė „Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas“.Taip pat susiję su prioritetų priemonėmis pagal 10.5, 10.6 punktais.*
10.8.	**2022 m.**	
10.8.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: - *kvietimo teikti paraiškas Nr.11, Nr.12, Nr. 13, Nr. 14, Nr. 15, Nr. 16 projektų administravimas (pirkimų dokumentų derinimas, pirkimų dokumentų vertinimas, savanoriškų darbų patikros, atliktų darbų ir investicijų patikros, mokėjimo prašymų ir ataskaitų vertinimas ir administravimas, ir kt.);*	*Kvietimas teikti paraiškas Nr.17 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba)*

	- *kvietimo teikti paraiškas Nr.17 dokumentacijos rengimas;* - *kvietimo teikti paraiškas Nr.76 paraiškų rinkimas;* - *įgyvendintų projektų priežiūros procedūros (patikros, ataskaitų vertinimas ir administravimas);* - *kiti su VPS įgyvendinimu susiję veiksmai.*	*plėtra“. Taip pat susiję su prioritetų priemonėmis pagal 10.6, 10.7 punktais.*
10.8.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: - *kvietimo teikti paraiškas viešinimas: VVG teritorijoje veikiančių organizacijų, verslo subjektų ir pan. informavimas apie kvietimą teikti paraiškas, tinkamumo, atrankos kriterijus ir kt.;* - *VPS pasiektų rezultatų viešinimas;* - *kiti su vietos gyventojų aktyvinimu susiję veiksmai (viešinimo priemonių (popierinių leidinių, kitų viešinimo priemonių) platinimas ir pan.).*	*Kvietimas teikti paraiškas Nr.17 pagal prioritetus ir priemones: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonė „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“. Taip pat susiję su prioritetų priemonėmis pagal 10.6, 10.7 punktais.*
10.9.	**2023 m.**	
10.9.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: - *kvietimo teikti paraiškas Nr.13, Nr.14, Nr.15, Nr.16, Nr. 17 projektų administravimas (pirkimų dokumentų derinimas, pirkimų dokumentų vertinimas, savanoriškų darbų patikros, atliktų darbų ir investicijų patikros, mokėjimo prašymų ir ataskaitų vertinimas ir administravimas, ir kt.);* - *įgyvendintų projektų priežiūros procedūros (patikros, ataskaitų vertinimas ir administravimas);* - *kiti su VPS įgyvendinimu susiję veiksmai.*	*Veiksmai siejasi su visų VPS prioritetų priemonėmis: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonėmis „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonėmis „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“.*
10.9.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: - *VPS pasiektų rezultatų viešinimas;* - *kiti su vietos gyventojų aktyvinimu susiję veiksmai (viešinimo priemonių (popierinių leidinių, kitų viešinimo priemonių) platinimas ir pan.).*	*Veiksmai siejasi su visų VPS prioritetų priemonėmis: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonėmis „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonėmis „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“.*
10.10.	**2024 m.**	
10.10.1.	Susiję su VPS įgyvendinimu: - *įgyvendintų projektų priežiūros procedūros (patikros, ataskaitų vertinimas ir administravimas);* - *kiti su VPS įgyvendinimu susiję veiksmai.*	*Veiksmai siejasi su visų VPS prioritetų priemonėmis: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonėmis „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“,*

		„Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonėmis „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“.
10.10.2.	Susiję su VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatinimu: - *VPS pasiektų rezultatų viešinimas;* - *VPS įgyvendinimo baigiamoji konferencija;* - *kiti su vietos gyventojų aktyvinimu susiję veiksmai (viešinimo priemonių (popierinių leidinių, kitų viešinimo priemonių) platinimas ir pan.).*	*Veiksmai siejasi su visų VPS prioritetų priemonėmis: prioriteto Nr.1 „Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse“ priemonėmis „Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra“, „Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra“; prioriteto Nr.2 „Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas“ priemonėmis „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“, „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“.*

11. VPS finansinis planas				
11.1.	**VPS finansinis planas pagal prioritetus:**			
	Prioriteto Nr.	**VPS prioriteto pavadinimas**	**Planuojama paramos lėšų suma (Eur)**	**Planuojama lėšų (proc.)**
11.1.1.	I	*Veiklos įvairinimas ir užimtumo didinimas kaimo vietovėse, iš jų:*	*1 978 564,21*	*87,09*
11.1.1.1.	*EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos*		*1 651 870,21*	-
11.1.1.2.	*EURI lėšos*		*326 694,00*	-
11.1.2.	II	*Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas*	*263 506,84*	*11,60*
11.1.3.	III	*Žinių bazės vystymas kaimo vietovėse*	*29 824,95*	*1,31*
			Iš viso: 2 271 896,00	***Iš viso: 100***
iki 113 594,80 Eur (5 proc. nuo 2 271 896,00 Eur) galimas virškontraktavimas pagal VPS prioritetus				
11.2.	**VPS finansinis planas pagal priemones:**			
	VPS priemonės pavadinimas	**VPS prioriteto Nr., kuriam priskiriama priemonė**	**VPS priemonės kodas**	**Planuojama lėšų suma (Eur)**	**Planuojama lėšų (proc.)**
11.2.1.	*Ne žemės ūkio verslo kaimo vietovėse kūrimas ir (arba) plėtra, iš jų:*	*I*	*LEADER-19.2-6*	*1 928 561,21*	*84,88*
11.2.1.1.	*EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos*			*1 601 867,21*	-
11.2.1.2.	*EURI lėšos*			*326 694,00*	-
11.2.2.	*Žemės ūkio produktų perdirbimas, rinkodara ir (arba) plėtra*	*I*	*LEADER-19.2-4*	*50 003,00*	*2,20*
11.2.3.	*NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra*	*II*	*LEADER-19.2-SAVA-1*	*43 268,35*	*1,91*
11.2.4.	*Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse*	*II*	*LEADER-19.2-SAVA-6*	*215 114,49*	*9,47*
11.2.5.	*Vietos kultūros savitumo išsaugojimas, tradicijų tęstinumas*	*II*	*LEADER-19.2-SAVA-4*	*5 124,00*	*0,23*
11.2.6.	*Vietos projektų potencialių pareiškėjų, pareiškėjų ir vykdytojų mokymas, įgūdžių įgijimas*	*III*	*LEADER-19.2-SAVA-3*	*29 824,95*	*1,31*

				Iš viso: 2 271 896,00	**Iš viso: 100** (nuo vietos projektams įgyvendinti planuojamos sumos)

iki 113 594,80 Eur (5 proc. nuo 2 271 896,00 Eur) galimas virškontraktavimas pagal VPS priemones

11.3.	**VPS administravimo išlaidų finansinis planas:**		
	VPS administravimo išlaidų (KPP kodas 19.4) kategorijos	**Planuojama lėšų (Eur)**	**Planuojama lėšų (proc.)**
11.3.1.	VVG veiklos išlaidos, iš jų:	*411 162,02*	*74*
11.3.1.1.	*EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos*	*339 489,02*	-
11.3.1.2.	*EURI lėšos*	*71 673,00*	-
11.3.2.	VVG teritorijos gyventojų aktyvinimo išlaidos, iš jų:	*146 810,98*	*26*
11.3.3.	**Iš viso:**	***557 973,00***	*20*

11.4.	**Indikatyvus VPS lėšų poreikis pagal metus:**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**Iš viso:**
11.4.1.	Planuojamas lėšų poreikis vietos projektams pagal VPS finansuoti pagal metus (proc. nuo vietos projektams numatytos sumos) (*EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos)*	*0*	*0*	*0*	*5,27*	*28,84*	*2,36*	*33,78*	*21,82*	*7,93*	*0*	**100 proc.**
11.4.1.*	Planuojamas lėšų poreikis vietos projektams pagal VPS finansuoti pagal metus (proc. nuo vietos projektams numatytos sumos) (*EURI lėšos)*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*38,78*	*61,22*	*0*	**100 proc.**
11.4.2.	Planuojamas lėšų poreikis VPS administravimo išlaidoms pagal metus (proc. nuo VPS administravimui numatytos sumos) (*EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos)*	*0*	*7,13*	*11,44*	*10,81*	*13,64*	*15,57*	*12,46*	*7,79*	*5,90*	*15,26*	**100 proc.**
11.4.2.*	Planuojamas lėšų poreikis VPS administravimo išlaidoms pagal metus (proc. nuo VPS administravimui numatytos sumos) (*EURI lėšos)*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*44,19*	*55,81*	*39,63*	**100 proc.**

12. VPS įgyvendinimo rodikliai
12.1. VPS pasiekimų produkto (*anglų k. „output“*) rodikliai

Eil. Nr.	VPS įgyvendinimo rodiklių pavadinimas	ESIF teminiai tikslai									Iš viso:	
		1	10	3	3	5-6	4	8	9	2		
		EŽŪFKP prioritetai ir tikslinės sritys										
		1A	1C	2B	3A	4A	5C	6A	6B	6C		
12.1.1.	**Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.):**										*42*	
12.1.1.1.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė NVO, skaičius (vnt.)	-	*5*	-	-	-	-	-	*7*	-	*12*	
12.1.1.2.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė vietos valdžios institucija (savivaldybė) arba valstybės institucija / organizacija, skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
12.1.1.3.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė MVĮ, skaičius (vnt.), iš jų:	-	-	-	*1*	-	-	*26*	-	-	*27*	
12.1.1.3.1.	*EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos*	-	-	-	*1*	-	-	*22*	-	-	*23*	
12.1.1.3.2.	*EURI lėšos*	-	-	-	-	-	-	*4*	-	-	*4*	
12.1.1.4.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė fiziniai asmenys, skaičius (vnt.):	-	-	-	-	-	-	*3*	-	-	*3*	
12.1.1.4.1.	*iš jų iki 40 m.*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*iš viso: 2*	*moterų: 0* *vyrų: 2*
12.1.1.4.2.	*iš jų daugiau kaip 40 m.*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*iš viso: 1*	*moterų: 0* *vyrų: 1*
12.1.1.5.	Paremtų vietos projektų, kuriuos pateikė 12.1.1.1–12.1.1.5 papunkčiuose neišvardyti asmenys, skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
12.1.2.	**Priemonės veiklos srities kodas: LEADER-19.2-4.2**											
12.1.2.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	*1*	-	-	-	-	-	*1*	
12.1.3.	**Priemonės veiklos srities kodas: LEADER-19.2-6.2**											
12.1.3.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.), iš jų:	-	-	-	-	-	-	*13*	-	-	*13*	
12.1.3.1.1.	*EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos*	-	-	-	-	-	-	*12*	-	-	*12*	
12.1.3.1.2.	*EURI lėšos*	-	-	-	-	-	-	*1*	-	-	*1*	
12.1.4.	**Priemonės veiklos srities kodas: LEADER-19.2-6.4**											

12.1.4.1.	Paremtų vietos projektų, skaičius (vnt.), iš jų:	-	-	-	-	-	-	14	-	-	*14*
12.1.4.1.1.	*EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos*	-	-	-	-	-	-	13	-	-	*13*
12.1.4.1.2.	*EURI lėšos*	-	-	-	-	-	-	1	-	-	*1*
12.1.4.1.3.	**Priemonės veiklos srities kodas: LEADER-19.2-SAVA-7 (savarankiška VPS priemonė)** *(EURI lėšos)*										
12.1.4.1.4.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	2	-	-	*2*
12.1.5.	**Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-1 (savarankiška VPS priemonė)**										
12.1.5.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	*1*	-	*1*
12.1.6.	**Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-4 (savarankiška VPS priemonė)**										
12.1.6.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	*2*	-	*2*
12.1.7.	**Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-6 (savarankiška VPS priemonė)**										
12.1.7.1.	Paremtų vietos projektų skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	*4*	-	*4*
12.1.8.	**Priemonės kodas: LEADER-19.2-SAVA-3 (savarankiška VPS priemonė)**										
12.1.8.1.	Paremtų vietos projektų, susijusių su inovacijų ir bendradarbiavimo skatinimo mokymais, skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12.1.8.2.	Paremtų vietos projektų, susijusių su VVG teritorijos gyventojų kompiuterinio raštingumo mokymais, skaičius (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12.1.8.3.	Paremtų vietos projektų, susijusių su verslumo (žemės ūkio srityje, ne žemės ūkio srityje, socialinio verslo srityje) skatinimo mokymais, skaičius (vnt.)	-	-	-	-		-	-	-	-	-
12.1.8.4.	Paremtų vietos projektų, susijusių su kitais nei 12.1.8.1–12.1.8.3 papunkčiuose minimais mokymais, skaičius	-	*5*	-	-	-	-	-	-	-	*5*
12.1.8.5.	Planuojamas mokymų dalyvių skaičius (vnt., ne unikalių)	-	*620*	-	-	-	-	-	-	-	*620*
12.2. VPS pasiekimų tikslo rodikliai (*anglų k. „target“*) rodikliai											
12.2.1. Vietos projektų įgyvendinimas											
12.2.1.1.	Sukurtų naujų darbo vietų (naujų etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.), iš jų:	-	-	-	*1*	-	-	*39*	*1*	-	*41*
12.2.1.1.1.	*EŽŪFKP ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos*	-	-	-	*1*	-	-	*33*	*1*	-	*35*

12.2.1.1.2.	*EURI lėšos*	-	-	-	-	-	-	*6*	-	-	*6*
12.2.2.2.	Išlaikytų darbo vietų (etatų) skaičius įgyvendinus vietos projektus (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12.2.2. VPS administravimas											
12.2.2.1.	Sukurtų naujų darbo vietų skaičius VVG administracijoje, vykdant VPS administravimo veiklą (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	*1*	-	*1*
12.2.2.2.	Išlaikytų darbo vietų skaičius VVG administracijoje, vykdant VPS administravimo veiklą (vnt.)	-	-	-	-	-	-	-	*3*	-	*3*

13. VPS įgyvendinimo vidaus valdymas ir stebėsena		
13.1.	**VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos funkcijos pagal subjektus**	
13.1.1.	VVG nariai	*VVG narių funkcijos: teikti pasiūlymus VVG veiklai gerinti; dalyvauti ir balsuoti VVG visuotiniame narių susirinkime; būti lojalus organizacijai; laikytis vidaus tvarkos ir veiklos priimtų dokumentų; aktyviai dalyvauti VVG veikloje ir kt. VVG nariai sudaro visuotinį narių susirinkimą, kurio funkcijos yra: pildyti, keisti VVG įstatus; skirti (rinkti) ir atšaukti VVG pirmininką, valdybos narius; nustatyti VVG narių stojamųjų įnašų dydį ir nario mokesčio dydį, jų mokėjimo tvarką; tvirtinti VVG metinę veiklos ataskaitą, finansinę atskaitomybę; priimti sprendimus dėl narių atleidimo ir naujų narių priėmimo į VVG; laikytis asociacijos įstatų; laikytis asociacijai prisiimtų įsipareigojimų; laikytis asociacijos vidaus veiklos dokumentų bei valdybos ir valdybos pirmininko priimtų nutarimų, kurie skelbiami Šilalės VVG internetinėje svetainėje adresu www.silalesrvvg.lt arba siunčiami el. paštu; būti nepriekaištingos reputacijos; susipažinti su kaimo plėtrą reglamentuojančiais dokumentais; vykdyti VPS stebėseną ir priežiūrą; vykdyti kitas teisės aktais nustatytas pareigas ir funkcijas, nurodytas VVG įstatuose (6 priedas), VVG narystės apraše (34 priedas), kituose patvirtintuose teisės aktuose ir dokumentuose.*
13.1.2.	VVG valdymo organo nariai	*VVG valdymo organo narių funkcijos: vykdyti iš dalies ar visiškai VVG lėšomis finansuojamų projektų atranką, priimti sprendimus dėl paramos lėšų projektams įgyvendinti skyrimo; teikti pasiūlymus dėl asociacijos veiklos; įgyvendinti VVG įstatuose nurodytus VVG tikslus ir uždavinius; priimti kitus VVG įstatuose ar visuotinio narių susirinkimo sprendimuose valdybos kompetencijai priskirtus sprendimus; vykdyti VVG visuotinio narių susirinkimo sprendimus; pagal savo kompetenciją priimti sprendimus VVG darbo ir veiklos organizavimo klausimais; užtikrinti nuolatinį bendravimą su kaimo plėtros dalyviais; ginti ir atstovauti gyventojų interesus; vykdyti kitas VVG įstatuose (6 priedas), valdybos darbo reglamente (34 priedas), kituose patvirtintuose teisės aktuose ir dokumentuose numatytas funkcijas. VVG valdymo organo nariai svarsto VPS metines ataskaitas, veiksmų plano pakeitimus ir kitus susijusius klausimus, atlieka VPS įgyvendinimo priežiūrą ir stebėseną, nuolat dalyvauja VPS įgyvendinimo procesuose, prižiūri ir vykdo veiksmų atlikimo stebėseną pagal numatytą VPS veiksmų planą, finansinį planą ir kt. Pagrindinė valdybos darbo forma yra susirinkimai. Visi valdybos nariai ir pirmininkas dirba savanoriškais pagrindais.*
13.1.3.	VPS administravimo vadovas	*VPS administravimo vadovo funkcijos: koordinuoti, kontroliuoti, vykdyti sklandų ir efektyvų VPS įgyvendinimą; užtikrinti sėkmingą VPS įgyvendinimą pagal veiksmų planą, finansinį planą; ruošti sutartis, pasirašyti jas su tiekėjais ar klientais bei kontroliuoti sutarčių vykdymą ir atsiskaitymą; užtikrinti sklandų darbą tarp administracijos darbuotojų, darbo grupių, valdybos narių, narių, vietos plėtros dalyvių; sudaryti paramos sutartis su vietos projektų vykdytojais ir kontroliuoti vietos projektų įgyvendinimą; atlikti VPS įgyvendinimo vidinį vertinimą (vertina stebėsenos duomenis ir rodiklius, identifikuoja VPS įgyvendinimo problemas ir apie tai informuoti Agentūrą ir (arba) Ministeriją); vykdyti visus reikiamus veiksmus, siekiant užtikrinti sklandų VPS įgyvendinimą, VPS įgyvendinimo eigos priežiūrą; užtikrinti, kad nuolat būtų renkama ir sisteminama informacija apie planuotų pasiekti rodiklių reikšmes, atrinktus finansuoti ir baigtus įgyvendinti projektus, ir ši informacija būtų pateikta Agentūrai ir kitoms institucijoms pagal poreikį ne rečiau kaip kartą per metus; reguliariai bendrauti su VVG veiklos darbo grupėmis, dalyvauti darbo grupių susirinkimuose; bendrauti su vietos projektų teikėjais, konsultuoti, informuoti, teikti metodinę pagalbą; kontroliuoti vietos projektų įgyvendinimą; rengti ir teikti informaciją ir ataskaitas atsakingoms institucijoms; užtikrinti VPS mokėjimo prašymų ir ataskaitų, kitų dokumentų ir informacijos NMA parengimą ir pateikimą laiku ir tinkamai; užtikrinti tinkamą VPS įgyvendinimo dokumentų parengimą, registravimą, vykdymą, kontrolę; palaikyti glaudžius ryšius su NMA, ŽŪM, VVG tinklu, Kaimo tinklu ir kitomis organizacijomis dalinantis informacija ir patirtimi sprendžiant VPS įgyvendinimo klausimus; spręsti iškilusius juridinius klausimus dėl*

		VPS įgyvendinimo; kelti kvalifikaciją, gilinti žinias, reikalingas tinkamai atlikti VPS administravimo vadovo pareigas; formuluoti darbo užduotis atskaitingiems asmenims; nuolat teikti informaciją apie VPS įgyvendinimą, informuoti apie iškilusias problemas, teikti pasiūlymus VVG visuotiniam narių susirinkimui ir valdybai; vykdyti kitas VVG visuotinio narių susirinkimo suformuluotas užduotis.
13.1.4.	VPS finansininkas ir (arba) buhalteris	*VPS finansininko ir (arba) buhalterio funkcijos: organizuoti finansinę – buhalterinę apskaitą, užtikrinti finansinių – ūkinių operacijų teisėtumo, organizacijos lėšų naudojimo įstatymų nustatyta tvarka ir tinkamo dokumentų įforminimo kontrolę; pateikti laiku ir teisingai ataskaitinius duomenis finansų statistikos organams; taikyti apskaitos ir skaičiavimo darbų kompiuterizavimo šiuolaikines priemones, tobulesnes buhalterinės apskaitos formas bei metodus; organizuoti buhalterinę apskaitą, kad būtų vykdomi šie reikalavimai: apskaitomos visos piniginės lėšos, prekinės ir materialinės vertybės bei pagrindinės priemonės ir laiku fiksuojamos visos operacijos buhalterinės apskaitos dokumentuose; tiksliai apskaitomos visos piniginės lėšos; tvarkoma organizacijos ūkinės veiklos finansinių rezultatų apskaita; teisingai apskaičiuotas ir laiku pravestas fizinių asmenų pajamų mokestis ir kitos įmokos į biudžetą, valstybinio socialinio draudimo įnašai, grąžintos bankams paskolos, įsiskolinimai juridiniams ir fiziniams asmenims; buhalterinės apskaitos formos pildomos pagal buhalterinius įrašus bei pirminius dokumentus ir nustatytu laiku pateikiamos aukštesnėms instancijoms; tinkamai saugomi buhalteriniai dokumentai, pagal reikalavimus įforminamos jų bylos ir nustatyta tvarka perduodamos į archyvą. Taip pat, rengti finansines ataskaitas ir kitus atskaitomybės dokumentus, susijusius su paramos fondų reikalavimais; užtikrinti ir organizuoti specialių apskaitos dokumentų įsigijimo ir naudojimo tvarkos laikymąsi, organizuoti tinkamą šių dokumentų apsaugą; suteikti VVG darbuotojams jų darbui būtiną buhalterinės apskaitos žinių minimumą; užtikrinti, kad būtų teisingai ir laiku pildomi darbo laiko apskaitos žiniaraščiai, darbo grafikai; rinkti ir sisteminti pasiūlymus, susijusius su finansine VPS dalimi, rengti VPS mokėjimo prašymus pagal numatytus reikalavimus; tikrinti vietos projektų vykdytojų pateiktus mokėjimo prašymus, ataskaitas; vykdyti įgyvendintų VPS vietos projektų priežiūrą, priimti ir vertinti vietos projektų galutines, tarpines ir metines ataskaitas; konsultuoti vietos projektų vykdytojus dėl mokėjimo prašymų, ataskaitų rengimo ir kontroliuoti mokėjimo prašymų, ataskaitų pateikimą laiku; vykdyti kitas teisės aktų nustatytas funkcijas, nenuolatinio pobūdžio VVG pirmininko teisėtus nurodymus.*
13.1.5.	kiti VVG administracijos darbuotojai:	
13.1.5.1.	VPS administratorius (-iai)	*VPS administratoriaus funkcijos: parengti įvairių taisyklių, tvarkos aprašų projektus (vietos projektų atrankos ir tvirtinimo vidaus taisyklė, strategijos vykdytojo vietos projektų atrankos darbo reglamentas, vietos projektų paraiškų registravimo, vertinimo, vertinimo ataskaitų rengimo ir teikimo strategijos vykdytojo valdymo organui tvarkos aprašas; kt.); parengti kvietimų teikti vietos projektų paraiškas dokumentaciją; registruoti vietos projektų paraiškas, pildyti vietos projektų paraiškų registracijos žurnalą; pildyti vietos projekto paraiškos administravimo kontrolinius žymų lapus; atlikti vietos projektų paraiškų vertinimą; rengti medžiagą posėdžiui dėl lėšų vietos projektams įgyvendinti skyrimo; parengti projektų paraiškų vertinimo ataskaitas; parengti vietos projektų paraiškų vertinimo rezultatų suvestines; pildyti posėdžių dėl lėšų vietos projektams įgyvendinti skyrimo darbo organizavimo suvestines; parengti posėdžių protokolus; rengti VVG paramos sutartis, kitas sutartis ir jų pakeitimus; tvarkyti VVG gaunamus ir siunčiamus dokumentus pagal raštvedybos reikalavimus; parengti VVG pirmininko įsakymų projektus; parengti medžiagą VVG valdybos posėdžiams; informuoti valdybos narius apie organizuojamus posėdžius; rengti viešųjų pirkimų supaprastintų taisyklių projektus pagal Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimus; organizuoti ir vykdyti viešuosius prekių, darbų ir paslaugų pirkimus; tvarkyti, registruoti ir archyvuoti visą VVG dokumentaciją pagal raštvedybos reikalavimus; sisteminti duomenis apie VPS priemonių įgyvendinimo rodiklius, prisidėti prie metinių ataskaitų rengimo, rinkti ir sisteminti medžiagą ir informaciją apie vietos projektų įgyvendinimo eigą, vesti jų bylas iki projektų įgyvendinimo pabaigos, stebėsenos ir kontrolės laikotarpiu; atlikti*

		vietos projektų patikras; tikrinti vietos projektų vykdytojų pateiktus vertinimui atliktus viešuosius pirkimus; vykdyti kitas teisės aktų nustatytas funkcijas, nenuolatinio pobūdžio VVG pirmininko teisėtus nurodymus.
13.1.5.2.	VPS viešųjų ryšių specialistas (-ai)	*VPS viešųjų ryšių specialisto funkcijos: vykdyti VPS įgyvendinimo funkcijas, susijusias su vietos projektų pareiškėjų, vietos plėtros dalyvių aktyvinimu; organizuoti ir įgyvendinti vietos plėtros dalyvių aktyvinimo renginius, veiklas pagal VPS veiksmų planą ir jo pakeitimus; palaikyti ryšius su vietos bendruomenėmis, kitomis organizacijomis, vietos plėtros dalyviais; teikti informacinę, konsultacinę ir metodinę pagalbą vietos plėtros dalyviams VPS įgyvendinimo klausimais; tinkamai ir nuolatos viešinti VPS įgyvendinimo eigą, rezultatus; organizuoti VVG ar plėtros dalyvių dalyvavimą LEADER metodo pobūdžio pasitarimuose, konferencijose ar seminaruose; atstovauti vietos plėtros dalyvių interesus; skatinti ir organizuoti bendradarbiavimą su kitomis šalies ir užsienio organizacijomis, siekiant įgyvendinti tinklaveikos ir bendradarbiavimo projektus; ieškoti naujoviškų veiksmingų būdų vietos žmogiškiesiems, kultūriniams, gamtiniams ir kitiems ištekliams panaudoti siekiant užtikrinti tvarią kaimo plėtrą; pristatyti visuomenei pasiektus VPS įgyvendinimo rezultatus; vykdyti kitas teisės aktų nustatytas funkcijas, nenuolatinio pobūdžio VVG pirmininko teisėtus nurodymus.*
13.2.	**VVG darbuotojų gebėjimai įgyvendinti VPS**	
13.2.1.	VPS administravimo vadovas	*VPS administravimo vadovas turi turėti aukštąjį išsilavinimą ir ne mažesnę nei 3 m. darbo patirtį projektų valdymo srityje; arba turėti ne mažesnę negu 5 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.*
13.2.2.	VPS finansininkas ir (arba) buhalteris	*VPS buhalterinės apskaitos specialistas ir (arba) finansininkas turi turėti aukštąjį išsilavinimą buhalterinės apskaitos tvarkymo srityje ir ne mažesnę nei 2 m. darbo patirtį buhalterinės apskaitos tvarkymo ir (arba) finansų valdymo srityje; arba turėti ne mažesnę negu 2 m. darbo patirtį buhalterinės apskaitos tvarkymo ir (arba) finansų valdymo srityje įgyvendinant VPS.*
13.2.3.	kiti VVG administracijos darbuotojai:	
13.2.3.1.	VPS administratorius	*VPS administratorius turi turėti aukštąjį išsilavinimą ir ne mažesnę negu 1 m. darbo patirtį projektų valdymo srityje; arba turėti ne mažesnę negu 2 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.*
13.2.3.2.	VPS viešųjų ryšių specialistas	*VPS viešųjų ryšių specialistas (VVG teritorijos gyventojų aktyvumo skatintojas) turi turėti aukštąjį išsilavinimą, taip pat turėti žinių LEADER metodo įgyvendinimo ir kitose kaimo plėtros politikos srityse; arba turėti ne mažesnę negu 1 m. darbo patirtį VPS administravimo ir įgyvendinimo srityje.*
13.3.	**VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistemos apibūdinimas**	
13.3.1.	*VPS bus įgyvendinama vadovaujantis valdymo ir stebėsenos vidaus sistema, siekiant įgyvendinti VPS tikslus, siekiant reguliariai panaudoti įgytą patirtį procesams tobulinti. Patvirtinus VPS bus pradėta VPS įgyvendinimo priežiūra ir stebėsena pagal suformuotą VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistemą, siekiant stebėti kiekybinius ir kokybinius pokyčius, vertinti VPS ir teikti pasiūlymus dėl VPS įgyvendinimo proceso, kurio metu bus parengiamos ir pristatomos pažangos ataskaitos, tobulinimo. VPS įgyvendinimo metu užtikrinsime VPS veiksmų plano koordinavimą ir kontroliavimą, įvertinsime socialinį, ekonominį ir kultūrinį VPS priemonių poveikį, vadovaudamiesi VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistema:* - *atskiri VVG subjektai turi atskirą vaidmenį VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistemoje:* ***VVG visuotinis narių*** *susirinkimas yra aukščiausias VVG valdymo organas, kuris tvirtina VPS, ir kuris visuotinio narių susirinkimo forma kasmet vykdo VPS įgyvendinimo stebėseną, priežiūrą, tvirtinant VVG metinę veiklos ataskaitą, finansinę atskaitomybę ir metinę VPS įgyvendinimo ataskaitą, parengtą VPS įgyvendinimo stebėsenos grupės. Esant poreikiui, VVG nariai inicijuoja patikras vietos projektų vietoje, siekiant tikrinti deklaruojamų rezultatų faktus. VVG nariai visuotinių narių susirinkimų ir VVG veiklos darbo grupių susirinkimų forma užtikrina nuolatinį partnerių dialogo palaikymą, siekiant sklandaus VPS įgyvendinimo, teikia pasiūlymus ir pastabas dėl VPS įgyvendinimo, koregavimo ir metinių ataskaitų. VPS įgyvendinimo stebėsenos grupė, kurią sudaro VVG*

	nariai, nagrinėja gautus pasiūlymus dėl VPS įgyvendinimo ir koregavimo, vertina VPS rodiklių pasiekimo lygį, teikia pasiūlymus ir pastabas dėl VPS plano įgyvendinimo, koregavimo, priežiūros, rengia metines VPS įgyvendinimo pažangos ataskaitas ir jas pristato visuotiniam narių susirinkimui; ***VVG valdymo organo nariai** svarsto VPS metines ataskaitas, veiksmų plano pakeitimus ir kitus susijusius klausimus, atlieka įgyvendinimo priežiūrą, nuolat dalyvauja VPS įgyvendinimo procesuose, prižiūri ir vykdo veiksmų atlikimo stebėseną pagal numatytą VPS veiksmų planą, finansinį planą ir kt.;* ***VVG administracija** yra labai svarbus VPS įgyvendinimo valdymo ir stebėsenos vidaus sistemos dalyvis, kadangi nuolatinė priežiūra ir stebėsena yra integruota į kasdienę administracijos veiklą, stebėsena apima reguliarią valdymo ir priežiūros veiklą darbuotojams atliekant savo pareigas. VVG administracija nuolatos kontaktuoja su pareiškėjais, projektų vykdytojais, vietos plėtros dalyviais, vykdo nuolatines funkcijas, siekiant užtikrinti VPS įgyvendinimo sklandų ir efektyvų procesą; administracijos darbuotojai sistemingai renka informaciją, reikalingą užtikrinti VPS įgyvendinimo priežiūrą ir stebėseną, informuoja VVG narius, valdymo organo narius dėl nukrypimo nuo VPS įgyvendinimo, apie kitas problemas (joms esant). VPS įgyvendinimo metu VPS administracija ne mažiau vieną kartą tikrina vietos projektų vykdytojus, atliekant planines ir neplanines vietos projektų patikras vietoje; VPS įgyvendinimo priežiūra ir stebėsena užtikrinama vertinant vietos projektų vykdytojų tarpines, galutines ir metinis vietos projektų įgyvendinimo ataskaitas, kuriose pateikiama informacija apie projektų eigą, pažangą, įgyvendintų projektų pasiektus rezultatus, jų tęstinį išlaikymą. VPS valdymą ir stebėseną vykdo kvalifikuoti administracijos darbuotojai (8 priedas):* ***VPS administravimo vadovas** yra tiesiogiai atsakingas už visą VVG veiklą, įskaitant vidaus kontrolės sistemos planavimą ir dokumentavimą, užtikrina vidaus kontrolės ir stebėsenos vykdymą visais lygmenimis visoje organizacijoje t. y. VPS administravimo vadovas koordinuoja, kontroliuoja ir vykdo VPS įgyvendinimą pagal veiksmų ir finansinį planą, kontroliuoja vietos projektų įgyvendinimą. VPS administravimo vadovas užtikrina tinkamą VPS įgyvendinimo dokumentų parengimą, registravimą, vykdymą, kontrolę; nuolat teikia ataskaitas apie VPS įgyvendinimą, informuoja apie iškilusias problemas, teikia pasiūlymus VVG valdybai ir nariams, atlieka VPS įgyvendinimo vidinį vertinimą (vertina stebėsenos duomenis ir rodiklius, identifikuoja VPS įgyvendinimo problemas ir apie tai informuoja Agentūrą ir (arba) Ministeriją). VPS administravimo vadovas esant poreikiui inicijuoja VPS ir VPS paramos sutarties keitimus, teikia Agentūrai metinius VPS administravimo išlaidų poreikio pagrindimus, užtikrina, kad nuolat būtų renkama ir sisteminama informacija apie planuotas ir pasiektas VPS rodiklių reikšmes, atrinktus finansuoti ir baigtus įgyvendinti projektus, šios informacijos pateikimą Agentūrai ir kitoms institucijoms pagal poreikį ne rečiau kaip kartą per metus; vykdo kitas funkcijas, siekiant užtikrinti sklandų VPS įgyvendinimą, VPS įgyvendinimo eigos valdymą, priežiūrą ir stebėseną;* ***VPS finansininkas ir (arba) buhalteris** organizuoja finansinę – buhalterinę apskaitą, užtikrina finansinių – ūkinių operacijų teisėtumą, organizacijos lėšų naudojimą įstatymų nustatyta tvarka ir tinkamą dokumentų įforminimo kontrolę, rengia finansines ataskaitas ir kitus atskaitomybės dokumentus, susijusius su paramos fondų reikalavimais; rengia VPS mokėjimo prašymus; tikrina vietos projektų vykdytojų pateiktus mokėjimo prašymus, ataskaitas, konsultuoja dėl mokėjimo prašymų, ataskaitų rengimo ir kontroliuoja mokėjimo prašymų, ataskaitų pateikimą laiku; renka ir sistemina pasiūlymus, susijusius su finansine VPS dalimi, atlieka kitas priskirtas teisėtas funkcijas;* ***VPS administratorius** renka ir sistemina medžiagą ir informaciją apie vietos projektų įgyvendinimo eigą, veda jų bylas iki projektų įgyvendinimo pabaigos, stebėsenos ir kontrolės laikotarpiu; atlieka vietos projektų patikras; organizuoja ir vykdo viešuosius pirkimus; tikrina vietos projektų vykdytojų pateiktus vertinimui atliktus viešuosius pirkimus; prisideda prie metinių VPS ataskaitų rengimo; atlieka kitas priskirtas teisėtas funkcijas;* ***VPS viešųjų ryšių specialistas** organizuoja ir įgyvendina vietos plėtros dalyvių aktyvinimo renginius, veiklas; palaiko ryšius su vietos bendruomenėmis, kitomis organizacijomis, vietos plėtros dalyviais; teikia informacinę, konsultacinę ir metodinę pagalbą vietos plėtros dalyviams; tinkamai ir nuolatos viešina VPS įgyvendinimo eigą, rezultatus; atlieka kitas priskirtas teisėtas funkcijas;* - *informacija apie VPS įgyvendinimo eigą VPS įgyvendinime dalyvaujantiems VVG subjektams teikiama šia tvarka:*

	VVG nariams *informacija teikiama visuotinių narių susirinkimuose, kurie šaukiami ne rečiau kaip vieną kartą per metus, susirinkimo metu nariams pristatoma VVG metinė veiklos ataskaita, finansinė atskaitomybės ataskaita, VPS įgyvendinimo stebėsenos ataskaita. Vadovaujantis esančia praktika, VVG visuotinis narių susirinkimas šaukiamas ne mažiau tris kartus per metus, esant įvairiems veiklos klausimams. Informacija apie VPS įgyvendinimo eigą prieinama kiekvienam VVG nariui atvykus į VVG buveinę, VPS įgyvendinimo informacija viešai skelbiama VVG internetinėje svetainėje adresu www.silalesrvvg.lt;* ***VVG valdymo organo nariams*** *informacija apie VPS įgyvendinimo eigą teikiama valdybos narių susirinkimuose. Informacija apie VPS įgyvendinimo eigą prieinama kiekvienam VVG valdymo organo nariui atvykus į VVG buveinę, VPS įgyvendinimo informacija viešai skelbiama VVG internetinėje svetainėje adresu www.silalesrvvg.lt;* ***VPS administravimo vadovui*** *informacija apie VPS įgyvendinimo eigą prieinama VVG buveinėje, taip pat, vadovo pavedimu, informacija teikiama administracijos darbuotojų, VPS įgyvendinimo informacija viešai skelbiama VVG internetinėje svetainėje adresu www.silalesrvvg.lt;* ***VPS finansininkui ir (arba) buhalteriui*** *informacija apie VPS įgyvendinimo eigą prieinama VVG buveinėje, taip pat teikiama administracijos darbuotojų, administravimo vadovo, VPS įgyvendinimo informacija viešai skelbiama VVG internetinėje svetainėje adresu www.silalesrvvg.lt;* ***VPS administratoriui*** *informacija apie VPS įgyvendinimo eigą prieinama VVG buveinėje, taip pat ši informacija teikiama kitų administracijos darbuotojų, administravimo vadovo, VPS įgyvendinimo informacija viešai skelbiama VVG internetinėje svetainėje adresu www.silalesrvvg.lt;* ***VPS viešųjų ryšių specialistui*** *informacija apie VPS įgyvendinimo eigą prieinama VVG buveinėje, taip pat ši informacija teikiama kitų administracijos darbuotojų, administravimo vadovo, VPS įgyvendinimo informacija viešai skelbiama VVG internetinėje svetainėje adresu www.silalesrvvg.lt;* - *atskaitomybės (pavaldumo) sistema tarp atskirų VPS įgyvendinime dalyvaujančių VVG subjektų (žr. 4 priedo pav.1): VPS administratorius, VPS viešųjų ryšių specialistas, VPS finansininkas ir (arba) buhalteris atsiskaito VPS administravimo vadovui ir VVG pirmininkui; VPS administravimo vadovas ir VVG pirmininko pavaduotojas atsiskaito VVG pirmininkui; VVG administracija, VVG pirmininko pavaduotojas, VVG valdymo organo nariai, VVG veiklos darbo grupės ir VVG nariai turi nenutrūkstamą ryšį ir nuolat komunikuoja; VVG valdymo organo nariai, VVG pirmininkas, VVG veiklos darbo grupės atsiskaito VVG visuotiniam narių susirinkimui. Visuotinio narių susirinkimo metu priimtus sprendimus įgyvendina VPS administravimo vadovas, valdymo organo nariai, VVG veiklos darbo grupės, VPS finansininkas ir kiti darbuotojai. VVG valdymo organo narių priimtus sprendimus įgyvendina VPS administracija. VVG veiklos darbo grupių nariai svarsto klausimus ir teikia siūlymus visuotiniam narių susirinkimui, VVG valdymo organui, pirmininkui, kurie gali inicijuoti aktualių klausimų svarstymą ir sprendimų priėmimą. Visi VPS įgyvendinime dalyvaujantys VVG subjektai yra komunikacija, partneryste pagrįstos sistemos nariai, kurie gali teikti siūlymus, diskutuoti ir priimti sprendimus, prisidedančius prie efektyvesnio darbo, sklandesnių procesų įgyvendinimo;* - *įgyvendinant VPS, taikoma ši atsakomybės sistema: VPS įgyvendinimo metu esant atvejams, kai VPS įgyvendinama netinkama (pvz. atsiliekama nuo VPS veiksmų plano, nustatomi tam tikrų darbuotojų piktnaudžiavimo (neteisėto veikimo arba neveikimo) atvejai, nepasiekiami VPS tikslai, rodikliai ir pan.), VPS įgyvendinimo stebėsenos darbo grupė, VPS administravimo vadovas, VVG pirmininkas, VVG valdymo organo nariai, visuotinio narių susirinkimo nariai, nustatę netinkamą VPS įgyvendinimo atvejį, informuoja VPS administravimo vadovą ir (arba) pirmininką, kuris imasi veiksmų pašalinti nustatytą atvejį. Neišsisprendus problemai, primininkas ir (arba) VPS administravimo vadovas kreipiasi į VVG valdymo organo narius arba į visuotinį narių susirinkimą, kuris priima sprendimus dėl problemos sprendimo.*

Kaimo vietovių VPS formos
1 priedas

VVG atstovaujamos teritorijos situacijos analizei naudojama statistinė informacija apie VVG atstovaujamos teritorijos gyventojus 2011 m.																						
VVG atstovaujamos teritorijos gyventojų skaičius iš viso:		Pagal amžių				Pagal lytį				Pagal gyvenamąją vietovę					Pagal užimtumą					Pagal socialinę padėtį		
		iki 9 m.	10–19 m. (įskaitytinai)	20–29 m. (įskaitytinai)	30–49 m. (įskaitytinai)	50–69 m. (įskaitytinai)	70 m. ir vyresni	vyrai	moterys	gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)	gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų (išskyrus savivaldybių centrus)	dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius)	savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą	ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys	bedarbiai (išskyrus: gaunančius senatvės pensiją; nedirbančius dėl negalios)	gaunantys senatvės pensiją	skurdą patiriantys asmenys	socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius	socialinės rizikos šeimų skaičius
Pagal amžių	iki 9 m.	1953	x	x	x	x	x	983	970	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	142
	10–19 m. (įskaitytinai)	x	3539	x	x	x	x	1894	1645	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	128
	20–29 m. (įskaitytinai)	x	x	2605	x	x	x	1410	1195	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	30–49 m. (įskaitytinai)	x	x	x	5554	x	x	2896	2658	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	50–69 m. (įskaitytinai)	x	x	x	x	4461	x	2120	2341	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	70 m. ir vyresni	x	x	x	x	x	2916	937	1979	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Pagal lytį	vyrai	x	x	x	x	x	x	10240	x	0	5458	4038	744	0	x	x	x	x	x	x	x	x
	moterys	x	x	x	x	x	x	x	10788	0	5609	4326	853	0	x	x	x	x	x	x	x	x

Pagal gyvenamąją vietovę	**gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)**	x	x	x	x	x	x	x	x	0	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0	0	0
	gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11067	x	x	x	x	x	x	x	x	6575	62	149
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	8364	x	x	x	x	x	x	x	633	41	88
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1597	x	x	x	x	x	x	423	13	33
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų (išskyrus savivaldybių centrus)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0	x	x	x	x	x	0	0	0
Pagal užimtumą	**dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius)**	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	2680	x	x	x	x	x	x	x
	savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	658	x	x	x	x	x	x	x
	ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	2744	x	x	x	x	x
	bedarbiai (išskyrus gaunančius senatvės pensiją arba nedirbančius dėl negalios)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1657	x	x	x	x
	gaunantys senatvės pensiją	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	4926	x	x	x
Pagal socialinę padėtį	**skurdą patiriantys asmenys**	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	7631	x	x
	socialinės rizikos šeimų skaičius	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	116	x
	socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	270
Statistinės informacijos šaltiniai ir metai		1. Gyventojų skaičius pagal amžių, pagal gyvenamąją vietovę, pagal lytį -Lietuvos statistikos departamento duomenys (Lietuvos Respublikos 2011 metų surašymo rezultatai); 2. Gyventojų skaičius pagal užimtumą: 2.1. Dirbantys, savarankiškai dirbantys –Valstybinės mokesčių inspekcijos prie LR Finansų ministerijos 2015-08-31 raštas „dėl statistinių duomenų pateikimo“ Nr.(13.4.-38-4) R-6407; 2.2. Ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas lankantys asmenys – Šilalės rajono savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus 2015-08-17 raštas „dėl informacijos“ Nr.SP2-1274(13.7); 2.3. Bedarbiai – Tauragės teritorinės darbo biržos Šilalės skyriaus 2015-05-06 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.SDS-137; 2.4. Gaunantys senatvės pensiją – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Šilalės skyriaus 2015-07-09 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.2015-07-09 Nr.(10.69) S-14246; 2015-08-06 el. raštas „dėl duomenų pateikimo apie senatvės pensijų gavėjus“; *3.* Gyventojų skaičius pagal socialinę padėtį: *3.1.* Skurdą patiriantys asmenys – Šilalės rajono savivaldybės administracijos socialinės paramos skyriaus 2015-08-12 raštas „dėl duomenų pateikimo“ Nr.S4-589-(14.61); *3.2.* Socialinės rizikos šeimos, jose augantys vaikai – Šilalės rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus 2015-07-09 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.S4-500-(14.61), 2015-05-05 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.S4-311-(14.61);																				

	Šilalės rajono savivaldybės vaiko teisių apsaugos skyriaus 2015-08-17 raštas „dėl duomenų pateikimo“ Nr.SP2-1276-(18.2)
Paaiškinimai	Gyventojų pasiskirstymas pagal amžių nurodytas naudojant Lietuvos statistikos departamento naudojamą gyventojų amžiaus klasifikaciją. Duomenys apie savarankiškai dirbančius ir gaunančius senatvės pensiją pateikti įskaitant savivaldybės centrą, kadangi pagal kaimiškas vietoves informacija nekaupiama (paaiškinimas rašte). Šie duomenys pateikti VVG teritorijos lygmeniu: gyventojai pagal amžių, gyventojai pagal lytį, gyventojai pagal gyvenamąją vietovę, gyventojai pagal užimtumą (dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius); ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys; bedarbiai (išskyrus: gaunančius senatvės pensiją; nedirbančius dėl negalios), gyventojai pagal socialinę padėtį. Šie duomenys pateikti Šilalės rajono teritorijos lygmeniu: gyventojai pagal užimtumą (savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą; gaunantys senatvės pensiją.

Kaimo vietovių VPS formos
2 priedas

VVG atstovaujamos teritorijos situacijos analizei naudojama statistinė informacija apie VVG atstovaujamos teritorijos gyventojus 2013 m.																					
	Pagal amžių				**Pagal lytį**				**Pagal gyvenamąją vietovę**					**Pagal užimtumą**					**Pagal socialinę padėtį**		
VVG atstovaujamos teritorijos gyventojų skaičius iš viso:	**iki 9 m.**	**10–19 m. (įskaitytinai)**	**20–29 m. (įskaitytinai)**	**30–49 m. (įskaitytinai)**	**50–69 m. (įskaitytinai)**	**70 m. ir vyresni**	**vyrai**	**moterys**	**gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)**	**gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)**	**gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 2999 gyv**	**gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3001 iki 6000 gyventojų (išskyrus savivaldybių**	**dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius)**	**savarankiškai dirbantys pagal**	**ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritori**	**bedarbiai (išskyrus: gaunančius senatvės pensiją; nedirbančius dėl negalios)**	**gaunantys senatvės pensiją**	**skurdą patiriantys asmenys**	**socialinės rizikos šeimos**	**socialinės rizikos šeimų vaikų ska**

										miuose)		**iki 10 00 gyventojų**	**entojų**	**centrus)**		**rsloliudijimą**	**joje, lankantys asmenys**				**čius**	**ičius**
Pagal amžių	**iki 9 m.**	1813	x	x	x	x	x	942	871	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	95
	10–19 m. (įskaitytinai)	x	3078	x	x	x	x	1609	1469	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	151
	20–29 m. (įskaitytinai)	x	x	2700	x	x	x	1516	1184	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	30–49 m. (įskaitytinai)	x	x	x	5026	x	x	2582	2444	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	50–69 m. (įskaitytinai)	x	x	x	x	4514	x	2208	2306	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	70 m. ir vyresni	x	x	x	x	x	2895	919	1976	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x
Pagal lytį	**vyrai**	x	x	x	x	x	x	9776	x	0	5196	3879	701	0	x	x	x	x	x	x	x	x
	moterys	x	x	x	x	x	x	x	10250	0	5340	4091	819	0	x	x	x	x	x	x	x	x
Pagal gyvenamąją vietovę	**gyvenantys viensėdžiuose (vienkiemiuose)**	x	x	x	x	x	x	x	x	0	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0	0	0
	gyvenantys gyv. vietovėse iki 200 gyventojų (išskyrus viensėdžius)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	10536	x	x	x	x	x	x	x	x	4406	58	131
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 201 iki 1000 gyventojų	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	7970	x	x	x	x	x	x	x	548	30	69
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 1001 iki 2999 gyventojų	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1520	x	x	x	x	x	x	294	17	46
	gyvenantys gyv. vietovėse nuo 3000 iki 6000 gyventojų (išskyrus savivaldybių centrus)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0	x	x	x	x	x	0	0	0
Pagal užimtumą	**dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius)**	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	2719	x	x	x	x	x	x	x
	savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	713	x	x	x	x	x	x
	ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	2491	x	x	x	x	x
	bedarbiai (išskyrus gaunančius senatvės pensiją arba nedirbančius dėl negalios)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1681	x	x	x	x
	gaunantys senatvės pensiją	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	4801	x	x	x
Pagal socialinę padėtį	**skurdą patiriantys asmenys**	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	5248	x	x
	socialinės rizikos šeimų skaičius	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	105	x
	socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	246

Statistinės informacijos šaltiniai ir metai	1. Gyventojų skaičius pagal amžių, pagal gyvenamąją vietovę, pagal lytį –Šilalės rajono seniūnijų pateikti duomenys: 1.1. Šilalės rajono savivaldybės Didkiemio seniūnijos 2015-05-06 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.D2-57; 1.2. Šilalės rajono savivaldybės Bijotų seniūnijos 2015-05-11 raštas „dėl informacijos“ Nr.D2-56-(1.7); 1.3. Šilalės rajono savivaldybės Kvėdarnos seniūnijos 2015-05-15 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.07-137; 1.4. Šilalės rajono savivaldybės Laukuvos seniūnijos 2015-05-18 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.D2-118-(1.7); 1.5. Šilalės rajono savivaldybės Palentinio seniūnijos 2015-06-29 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.D2-69- (1.7); 1.6. Šilalės rajono savivaldybės Tenenių seniūnijos 2015-07-03 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.D2-118; 1.7. Šilalės rajono savivaldybės Pajūrio seniūnijos 2015-07-08 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.7-137- (1.7); 1.8. Šilalės rajono savivaldybės Traksėdžio seniūnijos 2015-07-09 raštas „dėl informacijos“ Nr.D2-118 (1.7); 1.9. Šilalės rajono savivaldybės Kaltinėnų seniūnijos 2015-07-09 raštas „dėl informacijos“ Nr.D2-180- (1.7); 1.10. Šilalės rajono savivaldybės Žadeikių seniūnijos 2015-07-09 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.D2-96; 1.11. Šilalės rajono savivaldybės Bilionių seniūnijos 2015-07-10 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.D2-115 (1.7); 1.12. Šilalės rajono savivaldybės Upynos seniūnijos 2015-07-13 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.D2-144; 1.13. Šilalės rajono savivaldybės Šilalės kaimiškosios seniūnijos 2015-07-15 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.07-215- (1.7). 2. Gyventojų skaičius pagal užimtumą: 2.1. Dirbantys, savarankiškai dirbantys – Valstybinės mokesčių inspekcijos prie LR Finansų ministerijos 2015-08-31 raštas „dėl statistinių duomenų pateikimo“ Nr.(13.4.-38-4) R-6407; 2.2. Ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas lankantys asmenys – Šilalės rajono savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus 2015-08-17 raštas „dėl informacijos“ Nr.SP2-1274(13.7); 2.3. Bedarbiai – Tauragės teritorinės darbo biržos Šilalės skyriaus 2015-05-06 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.SDS-137; 2.4. Gaunantys senatvės pensiją – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Šilalės skyriaus 2015-07-09 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.2015-07-09 Nr.(10.69) S-14246; 2015-08-06 el. raštas „dėl duomenų pateikimo apie senatvės pensijų gavėjus“; *3.* Gyventojų skaičius pagal socialinę padėtį: *3.1.* Skurdą patiriantys asmenys – Šilalės rajono savivaldybės administracijos socialinės paramos skyriaus 2015-08-12 raštas „dėl duomenų pateikimo“ Nr.S4-589-(14.61); *3.2.* Socialinės rizikos šeimos, jose augantys vaikai – Šilalės rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus 2015-07-09 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.S4-500-(14.61), 2015-05-05 raštas „dėl informacijos pateikimo“ Nr.S4-311-(14.61; Šilalės rajono savivaldybės vaiko teisių apsaugos skyriaus 2015-08-17 raštas „dėl duomenų pateikimo“ Nr.SP2-1276-(18.2)
Paaiškinimai	Gyventojų pasiskirstymas pagal amžių nurodytas naudojant Lietuvos statistikos departamento naudojamą gyventojų amžiaus klasifikaciją. Duomenys apie savarankiškai dirbančius ir gaunančius senatvės pensiją pateikti įskaitant savivaldybės centrą, kadangi pagal kaimiškas vietoves informacija nekaupiama (paaiškinimas rašte). Šie duomenys pateikti VVG teritorijos lygmeniu: gyventojai pagal amžių, gyventojai pagal lytį, gyventojai pagal gyvenamąją vietovę, gyventojai pagal užimtumą (dirbantys (išskyrus savarankiškai dirbančiuosius); ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigas, veikiančias VVG atstovaujamoje teritorijoje, lankantys asmenys; bedarbiai (išskyrus: gaunančius senatvės pensiją; nedirbančius dėl negalios), gyventojai pagal socialinę padėtį.

	Šie duomenys pateikti Šilalės rajono teritorijos lygmeniu: gyventojai pagal užimtumą (savarankiškai dirbantys pagal verslo liudijimą; gaunantys senatvės pensiją.